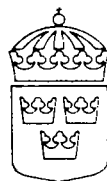

Riksdagens protokoll

1989/90:18

Fredagen den 27 oktober

Kl. 9.00-14.16

Protokoll
1989/90:18

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Ledigheter

Följande ledighetsansökningar hade inkommit:

Till riksdagen

Undertecknad anhåller om ledighet under perioden den 11 november – den 12 december 1989 för FN-uppdrag.

Stockholm den 24 oktober 1989

Berit Löfstedt

Till riksdagen

Undertecknad anhåller om ledighet under perioden den 11 november – den 12 december 1989 för FN-uppdrag.

Stockholm den 25 oktober 1989

Ulla-Britt Åbark

Framställningarna bifölls av kammaren.

Andre vice talmannen anmälde att Christer Häll (s) och Alf Eriksson (s) skulle tjänstgöra som ersättare för resp. Berit Löfstedt och Ulla-Britt Åbark.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 18 och 19 oktober.

3 § Utökning av antalet suppleanter i näringsutskottet

Från valberedningen förelåg förslag om att antalet suppleanter i näringsutskottet skulle utökas från 24 till 25.

Kammaren biföll denna framställning.

4 § Val av ytterligare suppleant i näringsutskottet

Företogs val av en suppleant i näringsutskottet.

I överensstämmelse med förslag från valberedningen valdes till

suppleant i näringsutskottet

Sven-Olof Petersson (c)

5 § Svar på interpellation 1989/90:9 om Europapolitiken

Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har i en interpellation frågat mig varför jag i ett anförande den 1 september skulle ha lämnat riksdagskompromissen i EG-frågan.

Frågan bygger på ett missförstånd. Jag har inte gett uttryck för någon annan uppfattning i EG-frågan än den som en bred riksdagsmajoritet ställde sig bakom våren 1988.

Riksdagsbeslutet 1988 byggde på ett utlåtande från utrikesutskottet (1987/88:UU24). Där behandlades bl.a. frågan om ett eventuellt svenskt medlemskap i EG. Efter att ha refererat regeringens proposition skrev utskottet självt att Sveriges neutralitetspolitik bygger på att "omvärlden kan hysa förtroende och respekt för vår vilja och förmåga att orubbligt hålla fast vid den valda säkerhetspolitiska linjen. Detta förtroende grundläggs genom vårt handlande i fredstid."

Utskottet beskrev därefter vilket åtagande det skulle innebära för Sveriges del om vi skulle delta i EG:s utrikespolitiska samarbete – nämligen "att samråda med en grupp av andra länder inför viktiga utrikespolitiska ställningstaganden i syfte att uppnå gemensamma ståndpunkter".

Utskottet skrev att enligt nuvarande regler kan inga bindande beslut fattas inom ramen för EG-ländernas utrikespolitiska samråd, men tillade sedan att "icke desto mindre skulle ett svenskt deltagande i detta samråd kunna påverka förtroendet för vår neutralitetspolitik".

Omedelbart därefter konstaterade utskottet, som avslutning på detta avsnitt, att "svenskt medlemskap inte är ett mål för de diskussioner med EG som nu förestår".

Riksdagsbeslutet från 1988 ger alltså två mycket klara besked.

För det första: Vi skall inte nu, alltså under de diskussioner och förhandlingar med EG som nu förestår fram till 1992, ansöka om medlemskap i EG.

För det andra: Ett motiv för detta ställningstagande är den svenska neutralitetspolitiken och vår strävan att bevara dess trovärdighet. Riksdagen har tydligt markerat att om Sverige deltog i EG:s utrikespolitiska samråd skulle det kunna påverka förtroendet för neutralitetspolitiken.

Dessa båda besked har jag noggrant hållit mig till, både i kontakter med andra länders regeringar och i offentliga uttalanden. Mitt anförande den 1 september är inget undantag.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Först skall jag be att få tacka statsministern för svaret på min interpellation denna höstliga fredagsmorgon.

Jag konstaterar att statsministern ger ett likartat svar till mig som han givit till ett antal personer som riktat samma fråga till honom, nämligen om hans vid det här laget tämligen beryktade första september-anförande innebär en kursändring från regeringens sida i EG-frågan.

Statsministern säger att min fråga – varför han i detta anförande lämnat riksdagskompromissen i EG-frågan – bygger på ett missförstånd. Nu går det ju att läsa innantill i talet, och det kan både statsministern och jag.

I anförandet står bl.a. denna mening: "Vi har uteslutit medlemskap i de förhandlingar med EG som nu förestår, eftersom vi menar att ett sådant är oförenligt med neutralitetspolitiken."

Så har inte utrikesutskottet och riksdagen uttryckt sig, vilket också klart framgår av de citat ur utskottstexten som återfinns i statsministerns svar.

Utrikesutskottet säger att medlemskap inte är ett mål för de förhandlingar som nu förestår, men utskottet stänger inte dörrarna för framtiden. Det är ju detta att möjligheterna hålls öppna för framtiden som är själva kärnan i riksdagskompromissen.

Det är allvarligt att statsministern väljer att inför ett utvalt socialdemokratiskt auditorium uttrycka sig på ett sätt som inte överensstämmer med riksdagens beslut. Det är allvarligt därför att det är inkorrekt att göra så. Men det är allvarligt också därför att det skapar osäkerhet om inriktningen av och hållfastheten i svensk Europapolitik både här hemma och utomlands, och detta i en tid när utomordentligt viktiga överläggningar pågår mellan EG och EFTA.

Jag är övertygad om att statsministern har fått mottaga många frågor vid sidan om min om innebörden av första september-talet. Jag är inte säker på om statsministern är medveten om att den misstro som första september-talet givit upphov till om regeringens avsikter i Europapolitiken fortfarande finns kvar.

Till de många osäkerheter som i dag präglar svenskt politiskt liv, skattepolitiken, energipolitiken, adderar första september-talet EG-frågan.

Det vore därför välgörande om statsministern här i dag ville klart deklarera att det är riksdagens ambitiösa målsättning för svensk Europapolitik, nämligen att i förhandlingar med EG söka uppnå lika behandling för svenska medborgare och svenska företag på den framväxande gemensamma marknaden, som gäller också för regeringens Europapolitik.

PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag noterar först med intresse att statsministern beredvilligt besvarar moderata frågor om sina uttalanden. Miljöpartiets frågor i samma ämne om statsministerns uttalanden besvarar han inte. Det är alltså inte statsministern utan riksdagsordningen jag har att tacka för att jag på detta sätt kan få delta i en debatt med landets statsminister om vår tids viktigaste fråga, nämligen vår anslutning till EG.

Den huvudfråga som berörs också av Margaretha af Ugglas i hennes interpellation är vilka förbehåll regeringen egentligen har satt upp för EG-an-

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

passning. Är man beredd att förhandla bort allt utom neutraliteten? Finns det andra förbehåll? Vilket pris är regeringen beredd att betala för EG-anpassningen i form av försämrat skydd för miljö, hälsa, arbetsmiljö, social trygghet osv.

I mars i år sade Ingvar Carlsson mycket kategoriskt i riksdagen att social nedrustning, försämrad yttre miljö, arbetsmiljö, konsumentskydd osv. är pris som vi inte är beredda att betala. Men i regeringsförklaringen hävdade man att regeringen kommer i detta arbete att lägga stor vikt vid de höga krav som vi har i Sverige när det gäller miljö, full sysselsättning och social trygghet.

Vad är det som har hänt däremellan? Jo, svenska myndigheter har gjort omfattande kartläggningar av EG-anpassningens konkreta effekter, delvis hemlighållna av regeringen.

I en skrift från energi- och miljödepartementet erkänner man att miljökraven på de allra flesta områden är strängare i Sverige än i EG, bl.a. när det gäller kemikaliekontroll, miljömotiverad gränskontroll, kontroll av avgasrening och svavelutsläpp. Jag vill fråga statsministern om han är beredd att betala för EG-anpassningen med t.ex. sämre kemikaliekontroll eller genom att avskaffa någon av de miljömotiverade gränskontrollerna, i så fall vilken.

I en promemoria från naturvårdsverket konstateras att det för närvarande inte är möjligt att harmonisera de svenska reglerna med EG:s bestämmelser om freoner. Är statsministern beredd att ansluta sig till naturvårdsverkets synpunkter? Har statsministern i så fall talat om för EG att han har ett kategoriskt förbehåll?

Enligt pensionsberedningen blir det aktuellt med ett principskifte för det svenska folkpensionssystemet vid en EG-anpassning. Vilka svenska folkpensionsprinciper skall offras på EG-altaret? Har statsministern talat om för PRO och andra pensionärsorganisationer vilka principer ni är beredda att förhandla bort vid en anpassning till EG?

Energiverkets generaldirektör Hans Rode har skriftligen varnat för att den pågående EG-anpassningen tvingar Sverige att ge upp vissa normer för barnsäkerhet, t.ex. bestämmelser om att centrifugluckor inte skall kunna öppnas när trumman roterar och att högsta temperatur på ugnsluckor skall vara 90 grader i stället för EG:s 115 grader. Är Ingvar Carlsson beredd att offra barnsäkerheten på någon av dessa punkter? Om han inte är det, har han då talat om det för EG? Har Ulf Dinkelspiel i klartext talat om för EG-kommissionen att det här finns två punkter där Sverige har andra krav? En del tycker kanske att de här punkterna är små, och skolministern verkar skratta åt dem. Föräldrarna tycker däremot att det är mycket viktigt hur varmt det är utanpå ugnsluckan och om barnen kommer att kunna behålla sina händer eller ej när de leker med tvättmaskinen. Har Ingvar Carlsson gett klara besked till dem det berör och dem vi förhandlar med?

Arbeterskyddsstyrelsen anser att EG-anpassningen skulle leda till sämre arbetarskydd beträffande bl.a. asbest och lösningsmedel. Är Ingvar Carlsson beredd att låta asbest komma tillbaka på de svenska arbetsplatserna? Är han beredd att återinföra cancerframkallande lösningsmedel? Om han inte är det, har Ulf Dinkelspiel och EG-förhandlarna fått besked att de skall tala

om för EG att Sverige har förbehåll och att vi inte kommer att ge efter? Vilket gäller?

Livsmedelsverket har konstaterat att EG godkänner högre resthalter av bekämpningsmedel i frukt och grönsaker. Tycker Ingvar Carlsson att vi skall ta de risker det medför att tillåta import av frukt och grönsaker med högre halter av bekämpningsmedel? Om han inte vill det, har han då talat om för EG att Sverige vill behålla importskyddet? Importskyddet strider helt mot EG:s grundläggande principer i den s.k. obegränsade inre marknad som regeringen vill ansluta oss till.

Kemikalieinspektionen har slagit fast att EG:s principer för kemikaliekontroll skiljer sig radikalt från Sveriges, bl.a. på ett sätt som allergikerna är oroliga för. Allergikerförbundet motsätter sig detta. Vad har Ingvar Carlsson att säga för att lugna allergikerna, eftersom EG godkänner helt andra halter av för allergiker skadliga ämnen i diverse kemikaliska produkter?

Jag väddar nu till statsministern att ge svar i klartext. Vad håller Sverige benhårt fast vid? Vad är regeringen beredd att förhandla bort? Låt oss slippa sådant som Sven Lindqvist häromveckan kallade för snorhala formuleringar. Låt oss slippa formuleringar av typen: Vi utgår ifrån att det inte skall bli tillämpligt, vi antar att det också i EG finns människor som slår vakt om människors hälsa och EG-människorna är inga miljöförstörare.

Det handlar inte om detta. Det handlar om att EG har vissa regler. Frågan är om Sverige vill anpassa sig till dessa regler eller ej. Det påverkar EG-förhandlingarna, och det påverkar den svenska politiken. Låt oss få ett besked om vilket pris Sverige är berett att betala för EG-anpassningen.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag skall anknyta till de synpunkter som Per Gahrton avslutade med. För statsministern kan det inte vara obekant att miljöpartiet och vpk har en mycket likartad uppfattning i den här frågan, nämligen att regeringen bedriver integrationspolitiken på ett ohederligt sätt.

När man har lyssnat till debatten – den debatt vi har försökt föra här i kammaren vid ett flertal tillfällen – har man fått lugnande försäkringar om att vi skall sträva efter att allt bra skall bibehållas, det är vår förhoppning att inget dåligt skall drabba oss, vi skall inte offra allt det goda osv. Jag har också tagit del av 90-talsgruppens rapport. Det påstås – i alla fall på DN:s kultursida – att rapporten diskuteras livligt ute i de socialdemokratiska partiföreningarna. Aktstycket är på totalt 285 sidor, och ett par rader ägnas åt EG-frågan. Det är inte särskilt mycket, men det sägs just att man skall sträva, man skall ha förhoppningar och man skall inte offra. Raderna avslutas med att om det skulle lyckas kommer omvandlingstrycket på de svenska företagen att öka, produktiviteten kommer att öka och allt kommer att bli mycket bra.

Man frågar sig då naturligtvis vad som händer om det inte lyckas. Den frågan får vi aldrig något svar på. Vad händer om det inte går så som socialdemokraterna har tänkt sig? Jag instämmer i Margaretha af Ugglas och moderaternas kritik om att detta är mycket luddigt formulerat.

Utrikesutskottet har kompromissat ihop sig om ett "nu". Vpk var det enda parti som hade möjlighet att stå emot detta. Dagens debatt och en hel del

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

andra debatter visar att det var en mycket olycklig kompromiss. Införandet av ordet "nu" innebär att man har tillfredsställt moderaternas önskan att vi i princip skall bli medlem i EG. Moderaterna tycker – och det säger de också öppet och ärligt – att vi skall integrera oss, vi skall sikta på ett medlemskap, vi skall låta 80 % av de ekonomiska besluten fattas i Bryssel, vi skall underordna oss överstatliga organ, vi skall integrera vår skattelagstiftning, vår kapitallagstiftning osv. De anser också att vi så småningom skall gå in i ett monetärt samarbete som innebär att vi skall underställa vår statsbudget Bryssel. Sedan kan vi möjligen få vara med och besluta om fördelningen inom de ramar som har fastställts i Bryssel. Så ser framtidsvisionerna ut.

Moderaterna tycker att dessa visioner är bra, och det kan jag förstå. Denna utveckling tillfredsställer deras väljar- och intressegrupper. Visionerna kan dock omöjligen tillfredsställa de grupper som socialdemokraterna har att slå vakt om. Det är väl därför man inte vill säga rakt ut vad man vill. Man säger i stället att det inte är aktuellt nu.

Integrationsprocessen pågår emellertid hela tiden i praktiken. Även om det inte är aktuellt att nu diskutera medlemskap, utan först efter 1992, kommer det således att ske en viss integration fram till dess. Såvitt jag förstår kan vi inte ta tillbaka det som i praktiken redan har gjorts. Förhandlingarna leder fram till beslut som vi i slutändan måste stå för.

Jag skulle vilja upprepa de frågor som Sven Lindqvist har tagit upp i sina artiklar. Eftersom han uttrycker sig litet provocerande och talar om avlopp och snorhala formuleringar, har man tydligen slagit bakut i kanslihuset. Man har inte haft lust att svara, och i den mån man har svarat har man inte gett några konkreta besked.

Eftersom statsministern är ytterst ansvarig, förmodar jag att han kan svara på de frågor som Sven Lindqvist ställde. Vad gör vi när miljöhänsyn kommer i konflikt med handelshinder? Hur skall vi lösa det? Vad är det som skall överväga? Hur skall vi göra med den offentliga servicen när vi har anpassat vår skattepolitik så att vi inte längre har något kvar att fördela? Vad kommer att hända med den offentliga sektorn? Vad skall vi göra om krav på miljö, full sysselsättning och solidarisk lönepolitik visar sig inte gå att förena med en EG-integrering? Hur skall vi bära oss åt för att stoppa processen? Det är de aktuella frågorna. Jag skulle vilja ha en ärlig redovisning av regeringen om vilka fördelar och nackdelar det finns och vad vi har att vinna och förlora.

Anledningen till att vi å det bestämdaste säger nej till den här processen är att den säljer ut vår nationella bestämmanderätt. Detta parlament kommer att få mycket litet att säga till om vid ett fullt medlemskap. Moderaterna accepterar detta.

Jag hoppas att socialdemokraterna inte accepterar den framtidsvisionen, men jag kan inte förstå hur den skall kunna undvikas. Jag är allvarligt rädd för att man efter 1992 kommer att få en annan inställning och säga att det nu är förenligt med vår neutralitetspolitik att ansöka om medlemskap i EG, eftersom vi i praktiken redan är där. Jag skulle vilja ha en försäkran från statsministern om att den framtidsvisionen över huvud taget inte är att räkna med. Jag skulle också vilja ha konkreta svar på frågorna om hur de olika konflikterna skall lösas och om vilka hänsyn som skall väga tyngst i de ställningstagandena.

PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Vi har ju i de senaste anförandena fått höra var flyglarna i svensk politik finns i EG-frågan. Låt mig nu dra debatten litet mera mot mitten.

Jag tänker inte vid detta tillfälle vidga debatten till att avse hela det stora fältet av frågor om Sverige och EG, utan skall eftersom interpellationen endast berör en del av frågorna begränsa mig till några av dessa. Jag tycker att beslutet från våren 1988, där vi sade att Sverige i största möjliga utsträckning skall delta i den västeuropeiska integrationen, så långt det är förenligt med vår neutralitetspolitik, var bra, och vi står från centerns sida fast vid denna förhandlingsuppläggning. Det är viktigt att också de andra partier som stod bakom denna kompromiss, som bekräftades våren 1989, gör det också i fortsättningen.

Vi har på svensk sida inom många områden gemensamma värderingar med det övriga Västeuropa, och vi måste ha möjlighet att samarbeta med länderna i Västeuropa i så många avseenden som möjligt. Det är viktigt inte minst för näringslivet, för våra ungdomar och för forskning och utveckling. Men det är också nödvändigt att vi har möjlighet att hävda vår egen utrikes- och säkerhetspolitik. Det är i det läge där förhandlingarna nu befinner sig mellan EFTA och EG oerhört viktigt att ordentligt slå fast att vi skall driva en egen utrikes- och säkerhetspolitik. Det är allvarligt när landets näst största parti ofta pläderar för något annat. Det skapar osäkerhet här hemma om huruvida de partier som slöt uppgörelsen 1988 verkligen står fast vid den. Jag har vid upprepade tillfällen reagerat inför uttalanden från moderata företrädare som ifrågasatt om uppgörelsen 1988 var riktig. Jag får ofta det intrycket att moderaterna inte riktigt står fast vid den kompromissen beträffande förhandlingsuppläggningen. Detta skapar osäkerhet inte bara här hemma utan också utomlands.

Sverige valde EFTA-spåret, och det är den väg som vi skall pröva för att nå de fyra friheterna. Jag tycker att de oförbindliga samtal som nu förs mellan EFTA och EG inför de reella förhandlingarna har gett en bred bild av de faktiska förutsättningarna för att nå dessa friheter. Det är därför viktigt att regeringen inför de slutförhandlingar som skall inledas ger klara besked till riksdagens EFTA-delegation om vilka områden som regeringen avser att prioritera.

Det är viktigt att understryka att vårt arbete med de västeuropeiska integrationsfrågorna inte får stanna vid relationerna mellan Sverige och EG och mellan EFTA och EG. Vi måste i detta sammanhang vidga blicken till ett mera alleuropeiskt perspektiv. Det är viktigt för näringslivet och för utbildningsfrågorna liksom över huvud taget för enigheten och samhörigheten mellan alla europeiska stater.

Allför mycket i den EG-debatt som har pågått i Sverige under de senaste åren har varit på gränsen till hysteri och har varit för ensidigt inriktat på vad som händer i Bryssel. Jag undervärderar inte EG:s betydelse i Europa och vikten av Sveriges närmande till EG i olika avseenden, men det finns faktiskt också en värld utanför EG. Vi i Sverige har också anledning att observera utvecklingen utanför Europa, bl.a. den roll som u-länderna spelar i ett ökat närmande mellan olika europeiska stater.

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

Till sist, herr talman, tycker jag att det är viktigt att vi i denna kammare, oavsett vilket parti vi företräder, hävdar Sveriges rätt att driva en egen utrikes- och säkerhetspolitik och slår vakt om neutralitetspolitiken, som är mycket väsentlig oavsett om vi närmar oss EG eller inte. Alla parter bör lägga manken till för att i olika sammanhang med eftertryck slå vakt om den svenska neutralitetspolitiken, både här hemma och på resor ute i Europa.

Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag har nu enligt riksdagens debattregler sex minuter på mig för att besvara den mängd av frågor som framför allt Per Gahrton och Gudrun Schyman ställde. Jag måste trots allt använda huvuddelen härav för att besvara interpellantens frågor.

Jag vill först säga till Per Gahrton att jag förra tisdagen besvarade en fråga från Claes Roxbergh. Per Gahrtons påstående att jag inte besvarar miljöpartiets frågor är alltså inte riktigt. Men vem som svarar kan möjligen också bero något på hur man formulerar sina frågor.

Huvuddelen av Per Gahrtons frågor går ut på att jag skall redovisa hela vår förhandlingsstrategi. Om jag här i Sveriges riksdag talade om att Sverige på den ena punkten efter den andra är berett att vika sig, skulle vi bli utskratade i Bryssel. Hur skulle vi kunna tillgodose våra väsentliga intressen, om vi för motparten på punkt efter punkt talade om att vi kommer att vika oss, om man sätter hårt mot hårt? Vi har våra samråd i utrikesnämnden och i EFTA-delegationen för att samtala med de inblandade partierna om hur vi skall gå fram. Ännu så länge rör det sig om diskussioner, inte om förhandlingar. Vi skall förhoppningsvis komma fram till förhandlingar efter årsskiftet.

Gudrun Schyman ställde frågan, och lät mig säga detta som ett svar också till Per Gahrton: Vad händer om det inte går? Ja, vi får då en gräns mellan EG- och EFTA-stater som för vår del kommer att ligga i Öresund. Det kommer att innebära ett hot om ett allvarligt försvårande av det nordiska samarbetet. Det kommer vidare att innebära att våra företag inte får konkurrera på lika villkor, med de långsiktiga risker för svensk sysselsättning som detta medför. Det kommer också att innebära att våra ungdomar inte kommer att få så goda möjligheter att studera ute i Europa på universitet och andra skolor, och det kommer att försvåra samarbetet när det gäller forskning och utveckling. Självfallet kommer ett misslyckande i förhandlingarna att få mycket stora konsekvenser.

När jag lyssnar på Gudrun Schyman och Per Gahrton - framför allt Per Gahrton - drar jag slutsatsen att Sverige nu framstår som ett under när det gäller att på bästa sätt sköta miljöpolitiken. Allt som vi gör är upp på gränsen till det perfekta, och detta skulle hotas av ett samarbete med Europa. Men i andra sammanhang kritiserar Per Gahrton vår miljöpolitik oerhört starkt. Jag skall nästa gång vi möts i en allmänpolitisk debatt komma ihåg hur oerhört välskött Sverige är på miljöpolitikens område. Det var intressant att Per Gahrton läste in detta i protokollet, och det kommer att bli till stor glädje för oss socialdemokrater i valdebatten.

Så över till Margaretha af Ugglas. Jag skulle vilja börja med att hänvisa

till vad Carl Bildt skrev i Svenska Dagbladet i ett ögonblick av klarsyn i juli i år. Han skrev då:

Jag har svårt att se att någon med insikt i dels svensk neutralitetspolitik, dels det västeuropeiska utrikespolitiska samarbetets dynamik ärligt skulle kunna förneka att det föreligger en spänning mellan de bägge.

Just det. Det är också detta som jag har påpekat. Hur skulle jag kunna motivera inom eller utom Sverige att vi inte har ansökt om medlemskap, om jag inte fick nämna ordet neutralitet? Det är en omöjlighet. Man skulle då i omvärlden fråga sig vad som gör att Sverige nu inte ansöker om medlemskap, och det skulle de statsministrar som jag för samtal med också fråga sig. En av de viktiga uppgifterna när jag har besökt nio av tolv EG-stater har varit att för deras regeringar redovisa Sveriges situation och den svenska säkerhetspolitiken, men samtidigt vår uppriktiga strävan att ändå så långt det är förenligt med denna medverka i det europeiska samarbetet. Jag måste ställa en fråga. Är det egentligen den socialdemokratiska partiordföranden som har skapat oklarhet eller är det andra? Är det jag som har övergett riksdagskompromissen? Jag måste konstatera att Margaretha af Ugglas partiledare Carl Bildt, vilket Per-Ola Eriksson också påpekade, samtidigt som vi har denna kompromiss om att Sverige inte nu skall aktualisera ett medlemskap, har gått ut och sagt att han tycker att vi i Sverige klart skall deklarerat att vi är intresserade av att frågan om medlemskap prövas. Tala om dubbla budskap! Jag undrar om ens Margaretha af Ugglas står bakom denna formulering.

Som svensk statsminister har jag naturligtvis uppgiften att innan jag reser någonstans, vare sig jag reser till EFTA-möten, t.ex. i Oslo, till EG:s huvudstäder eller till Bryssel, lyssna på oppositionen för att på bästa sätt företräda Sverige. Inte minst lyssnar jag på företrädarna från de partier som undertecknat överenskommelsen i utrikesutskottet. Det är sannerligen inte så lätt när jag får så skilda uttolkningar som jag får från å ena sidan moderata samlingspartiet och å andra sidan centerpartiet. Problemet i denna fråga är inte splittring eller oklarhet inom socialdemokratin lika litet som det faktiskt är det när det gäller de övriga frågor som Margaretha af Ugglas nämnde, nämligen skattepolitiken och energipolitiken. Problemet är faktiskt alla frågor där det är oerhörd spännvidd mellan de borgerliga partierna.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tror nog att statsministern klarar värre konststycken än att hålla sig till den ganska välformulerade riksdagskompromissen i EG-frågan, vilket jag anser är en god grund att stå på.

Vad beträffar Carl Bildts uttalanden citerade statsministern själv här ett mycket välformulerat uttalande från Svenska Dagbladet av Carl Bildt. I detta uttalande tycker jag att Carl Bildt väl uttrycker just vad det handlar om, både att slå vakt om svensk säkerhetspolitik och att förena den med denna för Sverige mycket viktiga framtidsfråga, nämligen att uppnå ett så fullvärdigt deltagande som möjligt i det europeiska samarbetet. I detta sammanhang tycker jag att jag åtminstone för ett ögonblick fann samstämmighet även med Per Gahrton när han sade att detta är den allra viktigaste framtidsfrågan.

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

Jag tycker inte att det är så svårt för oss om vi står fast vid riksdagskompromissen. Och det finns naturligtvis ett element för oss moderater i denna riksdagskompromiss som är kolossalt viktigt, nämligen att dörrarna inte stängs för framtiden. att Sveriges framtid i Europa inte devalveras. Vi moderater kommer, herr talman och statsministern, att vara mycket tjetiga om att vi skall stå fast vid denna riksdagskompromiss.

Till Per-Ola Eriksson vill jag säga att vi moderater står fast vid denna riksdagskompromiss. Om det var något som det rådde en viss osäkerhet om i våras så var det på vilket ben centern stod. Jag är glad att höra att centern nu står fast vid riksdagskompromissen.

Jag vill också göra en reflexion i fråga om Per Gahrtons anförande. Tänk vad upplyftande det vore att någon gång i denna kammare få höra en miljöpartist säga: På dessa områden skall vi anpassa oss till EG:s regler; på just dessa områden har EG faktiskt kommit längre och är bättre än Sverige. Låt oss nu använda oss av detta, låt oss göra något åt förhållandena i Sverige.

Detta vore väl en konstruktiv roll för en miljöpartist. Jag skall ge ett exempel, nämligen EG:s bestämmelser på dricksvattensområdet. Det vore inte alls så dumt om vi kunde ha något liknande i Sverige.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag är mycket besviken på statsministerns svar. När vi begär klara besked i frågor, t.ex. vad man skall förhandla om och vad man skall gå ifrån – vi litar inte längre på de fromma förhoppningarna om att ingenting bra kommer att bli dåligt och att allt dåligt kommer att bli bra – säger Ingvar Carlsson att om han redovisar förhandlingsläget och talar om var vi i Sverige skall vika oss och var vi inte skall vika oss, då skrattar de åt Sverige i Bryssel. Det innebär alltså att det är viktigare vilka i Bryssel som skrattar åt regeringen än att informera det svenska folket om vilken politik den svenska regeringen håller på att driva in Sverige i. Jag tycker att det är en oförsämdhet mot de svenska väljarna och mot riksdagens ledamöter att skratten i Bryssel väger tyngre än den demokratiska processen i Sverige. Det trodde jag faktiskt inte att jag skulle behöva höra. Men så långt kan alltså harmoniseringen och integrationen gå. Så långt kan intressena faktiskt förändras på den politiska arenan.

Vad händer om det inte går, frågade jag. Det ville statsministern inte heller svara på. Statsministern målar upp en hotbild om att det blir stängda gränser mot Sverige och mot övriga Europa, att sysselsättningen är i fara, att ungdomen inte får resa och studera var den vill, osv. Vi har hört dessa skräckscenarion tidigare. De har ingen substans. Det finns ingenting som säger att det blir på det sättet. Samma argument framfördes när vi diskuterade en EEC-anslutning i början av 70-talet. Sverige skulle hamna i stenåldern utan en anslutning. Vi kan knappast påstå att Sverige har gjort det. Sverige har faktiskt hävdats sig ganska bra, om vi jämför med den internationella utvecklingen.

Det finns ingenting som säger att de skräckvisioner som statsministern och andra EG-anhängare målar upp skulle infrias. Det finns ingen substans i det. Vi som arbetar mot denna integration och vill ha en kritisk granskning bemödar oss faktiskt om att använda fakta när vi för denna debatt. Jag tycker att

det vore klädsamt om även regeringens företrädare gjorde det någon gång och inte bara uttalade fromma förhoppningar.

Man kan se vad som har hänt i vårt grannland Danmark. Från 1972 till 1989 har utlandsskulden fyrdubblats, räntebetalningarna till utlandet fyrtiodubblats, arbetslösheten tiodubblats, och dessutom har inflationen under lång tid varit dubbelt så hög som 1972. Den inhemska statsskulden har ökat dramatiskt, tillväxten har pressats i botten och andelen av dansk industriexport som går till EG har minskat. Det är priset som Danmark har fått betala för sin EG-anslutning. De danska socialdemokraterna är djupt oroade och ställer sig frågan: Hur kommer det sig att våra partikamrater i Sverige inte ens diskuterar problemen? Vadan denna tystnad och detta dubbelspel, frågar jag igen.

PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Liksom Margaretha af Ugglas tycker jag att vi skall dra lärdom av goda miljöexempel överallt i världen, i Australien, Nya Zeeland, USA och EG. Men därav följer inte att vi skall ansluta oss vare sig till Nya Zeeland, Australien, USA eller EG.

Herr talman! Vi har problem med vår statsminister. Han har svårt för nyanser och exakthet. Claes Roxberghs fråga gällde inte EG. Min mängd av frågor kunde ha besvarats med ett svar: Vi ger inte upp något av det som svenska myndigheter anser skulle innebära försämringar vid en EG-anpassning.

Jag har inte sagt att Sverige är ett under av välskötthet när det gäller miljöpolitik. Jag har refererat ett antal svenska myndigheter som konkret och faktiskt konstaterar att Sverige är bättre än EG i många avseenden. Därav följer inte att jag anser att Sverige är ett under av välskötthet, långt därifrån.

Ingvar Carlsson antyder att jag vill att Sverige skall tala om var Sverige tänker vika sig vid förhandlingarna. Men sanningen är ju den omvända. Jag vill att Sverige skall tala om var Sverige inte tänker vika sig vid förhandlingarna, var Sverige har förbehåll utöver neutraliteten när det gäller miljöskydd, social trygghet och annat som är viktigt.

Problemet är att regeringen har talat om att den är beredd att vika sig i allt utom just neutraliteten. Kjell-Olof Feldt och Ingvar Carlsson har rest runt i Europa och talat om detta för EG-företrädare. Problemet är – jag förstår att det är ett problem för regeringen – det löfte som Ingvar Carlsson, kategoriskt och utan några som helst nyanser, gav den 22 mars men som han nu inte kan upprepa, nämligen att social nedrustning, försämrade yttre miljö, osv. är ett pris som vi inte är beredda att betala. Vi från miljöpartiets sida har i artiklar och på annat sätt påtalat att det löftet, om det hålls, innebär att EG-anpassningen inte kan fullföljas så som det är tänkt. Det finns inga möjligheter i världen. I vår analys har vi fått medhåll från många olika håll, inkl. Svenska Dagbladet. Som analys betraktad är den oomkullrunkeligt korrekt. Annars vill jag gärna att statsministern förklarar för mig varför den inte är. EG har ju krav på att Sverige skall acceptera allt som EG hittills har kommit överens om, enligt Dagens Nyheter tusentals sidor lagtext.

Jag är ute nästan varje dag och talar EG. Det är mängder av människor som ständigt blir upprörda. Det går inte längre med dessa snorhala formule-

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

Svar på interpellationer och frågor

ringar. Svenska folket har rätt att få besked om vilket pris regeringen är beredd att betala.

PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Eftersom jag inte anmälde mig till debatten i går har jag bara denna replik kvar.

Jag tycker att det är bra att Margaretha af Ugglas nu deklarerat att hon står bakom kompromissen om förhandlingsuppläggningsen från 1988. Jag vill uttrycka en förhoppning om att hon därmed innefattar alla de andra moderaterna, ingen nämnd och ingen glömd.

Jag tycker att debatten om EG och Sveriges relation till EG i alltför stor utsträckning går i svart eller vitt, antingen eller. Om vi inte är med i EG, om vi inte närmar oss EG, då blir det – höll jag på att säga – nödär här hemma i Sverige. Ibland hör man också att vi måste stå utanför EG, för om vi går med i EG eller om vi närmar oss EG blir det bara problem här hemma. Måste vi inte i större utsträckning ställa oss frågan: Vad kan vi som ett litet neutralt land långt uppe i Europa göra för den europeiska framtiden? Vad kan vi tillföra den europeiska processen? Vad kan vi göra för att bygga det nya Europa och vidga perspektiven betydligt mer än vad som görs i dag? Jag tycker att vi i Europadebatten här hemma undervärderar våra egna möjligheter att bidra till att bygga ett gemensamt Europa i ett alleuropeiskt större perspektiv.

När näringsutskottet i september besökte Spanien besökte vi ett antal svenska företag verksamma i Spanien. En av företagsledarna, Jan Nordström från ABB, sade så här: Kan vi inte se det vara en fördel om Sverige som neutralt land, när vi ändå finns, står utanför EG och använder det som en resurs för näringslivet och för Sverige? Jag tycker att detta uttalande från en av storindustrins företrädare vittnar om att det finns nyanser i debatten och att det faktiskt finns hopp om att också näringslivet kan nyansera sin debatt. Jan Nordström uttryckte vidare: Vad skulle hända med vårt grannland Finland om vi skulle välja en annan väg än den som vi hittills slagit in på? Har vi inte ett ansvar också för ett nordiskt perspektiv?

Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! När jag lyssnar på Gudrun Schyman och Per Gahrton får jag intrycket att de inte har tagit del av vare sig den debatt som har förts om EG tidigare eller den information som vi har gett från regeringens sida både till offentligheten och till partierna i utrikesnämnden, här i riksdagen och i EFTA-delegationen. Där har vi slagit fast precis det som ni efterlyser, nämligen att vi kommer att arbeta för mycket höga miljökrav i samarbetet. Vi har mycket bestämda krav på både den yttre och den inre miljön i framtiden. Vi har gett besked om att den sociala tryggheten är viktig för oss, att vi vill ha medel för att klara den fulla sysselsättningen. Men framför allt Per Gahrton har begärt någonting helt annat, nämligen detaljerade ställningstaganden om vad som är förhandlingsbart eller inte. Om man talar om vad som inte är förhandlingsbart säger ju logiken att allt annat är förhandlingsbart. Så kan man inte lägga upp en förhandling om man vill nå framgång. Däremot förs redan nu mycket detaljerade diskussioner i de organ som jag åberopade. Om

vi kommer in i ett förhandlingsskede kommer vi naturligtvis att ställas inför mycket viktiga och avgörande beslut.

Det andra som förvånar mig är Gudrun Schymans inlägg. Hon tycks utgå från att vi inte för någon debatt ute i landet. Inom socialdemokratien och fackföreningsrörelsen förs en mycket intensiv debatt, det kan jag försäkra. Den ger den vägledning som vi behöver för våra ställningstaganden.

Det är riktigt som ni konstaterar att Sverige har hävdat sig utomordentligt väl i den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken. Det beror väl på att vi har fört en socialdemokratisk politik. Det har inte Danmark gjort, och därför har man hög arbetslöshet. Det har inte heller förts en socialdemokratisk politik i de kommunistiska länderna, som nu bryter samman. Jag konstaterar att man i ett land som Ungern tycks vara mera intresserad av samarbetet med Europa än vad det svenska kommunistpartiet är, åtminstone att döma av Gudrun Schymans inlägg. Men det beror väl på att man i Ungern i praktiken har fått pröva av den avskildhet, den stagnation och den hopplöshet som kommunistiska idéer omsatta i praktisk politik innebär. Jag tycker att Gudrun Schyman litet skall stämma ner tonen. Å ena sidan beskriver hon hur oerhört väl Sverige har utvecklats under socialdemokratien hittills och å andra sidan vilka risker det skulle finnas med fortsatt socialdemokratisk politik. Litet självkritik och självvrannsakan med tanke på vad kommunistiska idéer har ställt till i Europa borde vara på sin plats.

Sedan några ord till Margaretha af Ugglas. Det var intressant att Margaretha af Ugglas använde det citat av Carl Bildt som också jag tyckte var bra. Men det var ett annat uttalande som jag citerade där Carl Bildt sade så här: Jag tycker att vi klart skall deklarerat att vi i Sverige är intresserade av att pröva medlemskap. Det säger han samtidigt som vi har varit överens om att nu inte aktualisera detta. Då måste jag i likhet med Per-Ola Eriksson ställa frågan: Vem är det som skapar oklarhet? Vem är det som använder dubbla budskap? Jag måste ändå säga att jag faktiskt lagt ner mycket tid och stort engagemang för att ute i Europa få förståelse för de svenska synpunkterna. Jag har ett mycket nära samarbete med dem som för diskussioner i Bryssel. Jag tror inte att de upplever att de från min sida har fått dubbla budskap, utan de har allt stöd för att lyckas vid de svåra diskussioner som de för. Jag tycker faktiskt att det vore bra om vi kom bort från den debatt som vi har haft med moderaterna på denna punkt, därför att det möjligen är denna debatt som kan skapa oklarhet, inte de uttalanden som jag har gjort.

Jag upprepar att det inte går att föra en diskussion om den svenska säkerhetspolitiken utan att tala om vad som är problemet, nämligen att vi skulle behöva koordinera vår utrikespolitik med andra länder, varav dessutom nästan samtliga är medlemmar i en militärpakt.

Det finns de som säger: Ja, men EG kommer inte att utvecklas i politisk riktning, alltså med ett ökat inslag av utrikespolitisk samordning, och därför skall vi nog ändå kunna vara medlemmar.

Men samtidigt finns det en rad uttalanden av t.ex. Jacques Delors och utrikesminister Genscher i Västtyskland som hävdar motsatsen – att det inte blir mindre utan mer av utrikespolitisk samordning. När denna debatt om en starkare betoning av en försvars- och utrikespolitisk samordning förs inom EG måste vi från svensk sida säga: Det är just där som problemet ligger för

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

oss. Det är detta som jag har gjort, och det måste vi rimligen göra för att vi skall få någon realism i debatten och för att vi, förhoppningsvis, skall komma fram till – som jag säger – ett bra, ett strukturerat, avtal om samarbete mellan EFTA och EG.

GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Det är beklämmande att höra statsministern komma dragande med detta kommunistspöke så fort man vill ha konkreta svar. Jag tror att det är ganska klart för en majoritet av svenska folket att vpk är ett svenskt parti som står för en svensk politik, att vi åtminstone de senaste tjugo åren har tagit avstånd från och kritiserat utvecklingen i Östeuropa, att vi har krävt den typ av reformer som nu börjar genomföras, att vi ställer oss mycket positiva till den utveckling som pågår och att vi, till skillnad från svenska regeringen, är beredda att möta den utvecklingen med ett positivt gensvar – bl.a. i form av nedrustningsförslag i vad gäller det nordiska området.

Däremot är jag glad att höra att försvarsministern, nej, utrikesministern, nej – förlåt mig – statsministern nu erkänner detta med ett långtgående försvars- och utrikespolitiskt samarbete som en följd av EG-integrationen. Det har tagit minst ett år att få någon ansvarig minister att erkänna detta. Men jag återkommer till den frågan i en annan interpellationsdebatt.

Sedan säger statsministern att vi inte har tagit del av den debatt som har försiggått. Det har vi visst gjort! Vi har bara inte fått några svar, och det är ju det som är problemet. Vi har tagit del av att ni har sagt att vi vill ha medel för full sysselsättning, att vi tycker att det är viktigt med välfärden osv. Men vi frågar oss: Hur skall detta gå till när vi har integrerat vår skattepolitik med EG:s politik? Vi håller ju redan på med det, för det är väl inte en ren händelse att det nu är så bråttom med en skattereform. Men sedan när vi integrerar fastighetsbeskattningen, kapitalbeskattningen och aktiebolagsbeskattningen, hur skall det då gå med den välfärdspolitik som är skattefinansierad i Sverige? Vi kommer inte att ha möjligheter att behålla vårt synsätt vid en integration. Hur skall det gå om alla dessa fromma förhoppningar inte införlivas? Hur skall vi stoppa processen? Detta är viktiga saker. Kan vi på något sätt få de svenska företag som i dag flyttar utomlands att flytta tillbaka, eller hur skall vi bära oss åt? Den frågan hänger fortfarande i luften, och jag anser att statsministern nonchalerar den.

Jag är säker på att många här talar om dessa saker ute i olika föreningar ute i landet. Vi är ju många som åker runt och diskuterar i andra typer av föreningar, där det nu börjar höjas kritiska röster. Det gäller vpk-are, miljöpartister, centerpartister och oppositionella socialdemokrater i freds rörelsen, kvinnorörelsen m.m. som nu i olika grupper har börjat kritiskt granska vad som pågår och som börjar förstå att det, när det står klart för resten av befolkningen vilka lagar som kommer att gälla, kommer att bli ett förfärligt liv i det här landet. Vi säljer ut vår nationella självbestämmanderätt, och det är det som är huvudfrågan. Skall besluten fattas i vårt parlament eller skall de fattas i Bryssel i djupt odemokratiska former? De positiva delar som finns i EG kan vi ta till oss ändå.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag noterar att Gudrun Schyman vill plocka russen ur kan.

Till statsministern vill jag säga: Att hålla dörrar öppna inför framtiden överensstämmer faktiskt med riksdagskompromissen. Men att stänga dem, som statsministern gjorde i sitt tal den 1 september, överensstämmer *inte* med riksdagskompromissen.

Vidare noterar jag att statsministern säger att vi har en så fantastisk ekonomisk utveckling i Sverige. Men vi lär hamna sist i tillväxtligan i år eller nästa år. En stor fråga just när det gäller vår framtid är väl om vi skall få del av den europeiska tillväxten och den tillväxt som nu accelererar nere på kontinenten.

Per-Ola Eriksson nämnde ett svenskt storbolag. Jag tror att det var ABB. De svenska storbolagen gör sig faktiskt själva till EG-medlemmar. Därför vet jag inte riktigt vad Per-Ola Eriksson ville illustrera med den hänvisningen. Det är ju snarast ett bekymmer ur den svenska nationens synpunkt om vi inte får den mycket nära anknytning som vi eftersträvar. Per-Ola Eriksson tyckte att Europadebatten går i svart eller vitt. Jag vill då framhålla att jag tycker att det är väldigt viktigt att vi har en bred Europadebatt i Sverige, att vår Europamedvetenhet ökar, att vi diskuterar Europafrågan och att olika åsikter framförs. Men apropå detta med svart eller vitt vill jag påpeka att EG:s flagga är blå och gul.

PER GAHRTON (mp):

Herr talman! På en punkt var statsministern exakt: vi i miljöpartiet de gröna har inte tagit del av den information som har lämnats i utrikesnämnden. Det beror ju på att vi inte är med i utrikesnämnden, eftersom vi har förvägrats detta. Det var för övrigt det som den debatt som statsministern hade med Claes Roxbergh handlade om. Debatten handlade alltså inte om EG.

Statsministern säger att han har svarat på våra grundläggande frågor – men då glider det återigen för lätt. Sedan säger statsministern: Vi kommer att arbeta för mycket höga krav. Ja, det tror jag säkert. Men det måste ligga något bakom det faktum att det kategoriska besked med en alldeles speciell formulering som gavs den 22 mars och som Anita Gradin ordagrant har återgett några gånger före den 22 mars men aldrig efter detta datum inte längre kan ges. Man kan alltså inte upprepa att vi inte är beredda att betala i form av social nedrustning, försämrad yttre miljö och arbetsmiljö, sämre konsumentskydd, urholkad arbetsrätt eller eftergifter på jämställdhetsområdet.

Det kan väl inte vara en tillfällighet att man inte längre kan ge detta kategoriska besked och ha med dessa kategoriska förbehåll, utan det måste bero på att man är beredd att sälja ut en hel del av det som är grundläggande för det goda i det svenska välfärdssamhället – ett samhälle som alltså inte är något under när det gäller välsköthet, nej, fjärran därifrån, men som faktiskt har vissa fördelar. Det är märkligt att man skall behöva vara miljöpartist för att kunna se att det finns vissa fördelar med Sverige jämfört med en rad andra länder. Det gäller då fördelar som vi skall behålla – inte bara för vår egen skull utan också för att miljörörelsen i Västeuropa kräver av oss att vi

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

bibehåller ett självbestämmande, så att vi kan vara en förebild när det gäller miljöpolitiken. Ingvar Carlsson vill ju vara ledare för ett miljöparti. Visa det då någon gång! Ett bra tillfälle erbjuds i det här sammanhanget.

Per-Ola Eriksson frågar vad vi skall göra i stället. Ja, det är klart att vi kan göra mycket i stället för att bli lydstat till EG. Vi kan slå vakt om EFTA:s egenvärde. Vi kan inbjuda östeuropeiska stater till EFTA. Vi kan t.o.m. inbjuda Danmark till EFTA – kanske som observatör. Vi kan mycket mer än vi nu gör stärka Europarådet, som omfattar 23 stater plus observatörer från Östeuropa. Vi kan satsa på att utveckla FN:s Europaavdelning som ju stod fadder för 30-procentsklubben, vilken verkat för en minskning av svavelutsläppen, och som ägnar sig åt miljösamarbete i hela Europa. Europaavdelningen har 34 medlemmar. Vi kan ta initiativ till ett freds- och miljösamarbete som kan omfatta ett bälte av länder mellan militärblocken i Centraleuropa. Vi kan ta avstånd från EG:s unionsplaner, men vi kan ta många goda initiativ till ett funktionellt samarbete – inte minst när det gäller miljön i hela Europa. Sist men inte minst kan vi föregå med gott exempel, bl.a. genom att ganska snabbt avveckla kärnkraften och vapenexporten.

Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag ber att få tacka Gudrun Schyman för att hon vill göra mig till både finans-, utrikes- och försvarsminister, men jag trivs så bra på min nuvarande post att jag gärna avstår från de övriga.

Det är inte korrekt, som Gudrun Schyman säger, att vi inte har visat på problemen med en ökad utrikespolitisk samordning inom EG för svensk neutralitetspolitik. Det har vi gjort under många år. Det fanns med i Tage Erlanders Metalltal, och det har funnits med när vi har startat de nuvarande diskussionerna med EG.

Ett av problemen är hur vi skall få företagen att arbeta i Sverige, stanna i Sverige och utvecklas i Sverige. Det är ett av de viktiga skälen till att vi vill ha ett ordnat förhållande till EG. Om vi inte får det, finns det risk både för utflyttning och för att vi inte får de investeringar i vårt land som vi önskar. Ni tar alldeles för lätt på det.

Det går inte att få allt gott och inte några problem. Om man går in i en förhandling mellan EFTA och EG, måste EFTA ge en del och EG ge sitt för att vi skall komma fram till en kompromiss. Har vi inte den grundinställningen kommer vi aldrig fram. Poängen är att vi uttalar att det finns vissa saker som vi kommer att hålla mycket hårt på i förhandlingarna. Ni har fått besked i dag och tidigare, och det är tråkigt om ni inte litar på oss som förhandlare. Vi måste ändå komma hit till riksdagen och redovisa förhandlingsresultatet och få det godkänt.

Per Gahrton får information i EFTA-delegationen, och han är en mycket aktiv medlem där, efter vad jag har hört. Per Gahrton använde orden "lydstat till EG". Skall vi verkligen behöva höra de argumenten, när vi förhandlar eller diskuterar för att värna om viktiga svenska intressen? Vårt syfte är att se till att få ett bra förhandlingsresultat, som värnar om sysselsättning, miljö och ekonomisk utveckling i vårt eget land, men också att Europa skall utvecklas.

Om Per Gahrton har några kontakter ute i Europa vet han att vänstern

där önskar att Sverige och de övriga nordiska länderna skall komma in i detta samarbete och medverka till en mer progressiv politik. Sverige är faktiskt en mycket attraktiv partner. Jag förmodar att Per Gahrton har några kontakter åt det hållet, och då känner han till detta. Vi har även till de grupperna sagt att de utrikespolitiska inslagen i EG gör att vi nu icke ansöker om medlemskap.

Till slut vill jag, herr talman, göra en reflexion i denna fråga, som i så många andra frågor. När man hör mängden åsikter och divergerande uppfattningar frågar man sig vad som skulle hända i dessa viktiga frågor om inte mitt i detta som en fast och stark kraft fanns den svenska socialdemokratin.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1989/90:12 om skolpolitiken

Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Lars Leijonborg har frågat mig om regeringen dels är beredd att arbeta för s.k. självstyrande skolor, dels tänker vidta åtgärder för att stimulera ökat föräldraengagemang och ökad möjlighet för föräldrar att påverka skolan.

Låt mig börja med att konstatera att min och Lars Leijonborgs grundläggande analys av situationen i skolan i stor utsträckning överensstämmer. Vi är överens om att det är ett problem att uppfattningen av situationen i skolan skiljer sig mellan dem som arbetar där och dem som deltar i debatten utifrån. Vi är också överens om att systemet måste göras överblickbart för dem som arbetar i skolan och att det främst är lokalt man kan hitta lösningar på skolans problem.

Det arbete som pågår inom utbildningsdepartementet, och som jag redovisade i kompletteringspropositionen (prop. 1988/89:150 bil. 7, UbU 32, rskr. 330), bygger på detta synsätt i fråga om det lokala ansvaret för skolan. Utgångspunkten är ett lokalt driftansvar för skolan som innefattar också arbetsgivaransvaret. Men arbetet omfattar också vilka instrument som behövs för att garantera en fortsatt nationell likvärdighet.

Lars Leijonborg och jag har likaså ett gemensamt synsätt när det gäller vikten av ökat föräldraengagemang i skolan.

På en punkt skiljer sig dock våra åsikter. Lars Leijonborg förefaller vilja ge föräldrarna ett avgörande inflytande över beslutsfattandet i skolan, t.ex. genom inrättande av vad han kallar skolråd. För min del delar jag majoritetsuppfattningen vid riksdagsbeslutet i februari i år i anledning av propositionen (1988/89:4) om skolans utveckling och styrning, att föräldramedverkan i skolan inte i första hand bör ske genom att ytterligare beslutsorgan inrättas.

När det gäller de konkreta åtgärder som kan och bör vidtas vill jag hänvisa till samma proposition. I den fanns redovisat ett klart ställningstagande för ökade möjligheter till föräldraengagemang och föräldramedverkan i skolan. Också i det avseendet är min grundsyn, liksom riksdagsmajoritetens i våras, att formerna för hur detta skall ske måste avgöras lokalt.

De som är anställda i skolan skall enligt min mening tillsammans med ele-

verna ha ett avgörande inflytande över den dagliga verksamheten. Jag är mot den bakgrunden positiv till självstyre i bemärkelsen att en skolenhet med stor frihet beslutar om organisation och disponerar de ekonomiska resurser som ställts till förfogande för skolan för att uppnå de centralt och lokalt fastställda målen och ambitionerna. Jag menar dock, liksom i de tidigare exemplen, att en sådan utveckling måste beslutas lokalt. I många kommuner har man också startat försök med denna inriktning. Det är angeläget att vi från central nivå stimulerar utvecklingen. Det kan t.ex. ske genom att vi uppmärksammar och sprider positiva effekter av "självstyrande" skolor i samband med utvärderingen av skolan.

LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Göran Persson för svaret på min interpellation. Jag beklagar att han inte alls har utnyttjat detta tillfälle till att signalera ett omtänkande inom regeringen på skolpolitikens område. Det behövs verkligen några positiva signaler från regeringen just nu.

Även om vi bortser från de akuta problem i skolan som regeringens inblandning i avtalsförhandlingarna har skapat är situationen i de avscenden som jag har tagit upp långt ifrån bra. Jag saknar tecken på den insikten i svaret.

Tycker statsrådet att föräldraengagemanget i skolan är tillräckligt? Andra länder har ju lyckats mycket bättre än vad Sverige har gjort.

Vet inte statsrådet att systemet med skolkonferenser fungerar mycket illa på många håll?

Vet inte statsrådet att många föräldrar känner stor maktlöshet inför skolan? Jag träffar då och då människor som berättar om situationer där problem av något slag har uppstått. Då känns plötsligt det vackra talet om föräldrasamråd, elevvårdsteam och specialresurser mycket avlägset. I det läget känner föräldrarna ofta att de inte har någon möjlighet att komma tills tals med skolan eller att kunna påverka situationen.

Är inte statsrådet bekymrad över att det saknas en kontinuerlig och till vardags fungerande utvärdering av skolan?

Mycket av svaret bygger på att Göran Persson säger att han är överens med mig, men jag tror inte att han är det. Jag tror att vi står inför ett vägval i skolpolitiken, där folkpartiet och socialdemokraterna tenderar att gå åt olika håll. Regeringens politik stämmer väl överens med det som den socialdemokratiska 90-talsgruppen skrev i sin rapport. Jag kan citera en mening: "Det är skolstyrelsen som skall vara barnens och föräldrarnas företrädare."

Mot det står en annan syn, där lärarna släpps loss och föräldrarna släpps in, och betoningen läggs på att det är i skolan, den lokala skolan, som det avgörande inflytandet skall utövas och beslut kunna fattas som är av sådan räckvidd att det också är intressant att delta i arbetet. Det är naturligtvis det som är orsaken till att skolkonferenserna i Sverige har blivit en halvmesyra, om ens det, medan de lokala skolstyrelser som finns för varje skola i Danmark ofta fungerar mycket bra. Där har man verkligen rätt att fatta beslut i viktiga frågor. Fattar inte den lokala skolstyrelsen besluten är det ingen annan som gör det heller. Skolkonferenserna i Sverige är någonting som har hängts på ett befintligt system, utan att ges någon verklig beslutanderätt.

I vår modell för den framtida skolan utövar föräldrarna inflytande på framför allt två sätt. För det första genom att de tillsammans med sina barn har rätt att, där det är praktiskt möjligt, välja skola. Jag tror att bara den möjligheten har en väldig betydelse för hela situationen i skolan. För det andra har föräldrarna när man väl har valt en skola och barnen har börjat där, rätt att vara med och fatta beslut genom valda representanter. Jag menar inte, som man kan utläsa ur statsrådets svar, att föräldrarna skall ha någon majoritet. Jag nämner ett utländskt exempel där föräldrarna har fått majoritet, men det är inte mitt förslag. Däremot tycker jag att föräldragruppen skall vara en av de grupper som är representerade i skolans styrelse, eller som vi kallar det skolrådet.

Det är alltid bestickande, och för en liberal litet svårhanterligt, när en motdebattör säger att detta måste bestämmas lokalt. För hela vårt synsätt går ut på att mycket skall bestämmas lokalt. Då menar statsrådet att hur de här frågorna skall lösas inte är så mycket att resonera om här i riksdagen. Det skall naturligtvis bestämmas lokalt. Men för det första är kommunaliseringen inte genomförd ännu. Det är en sak man kan konstatera. Det är i riksdagen man har beslutat om skolkonferenser. Det är i riksdagen man säger nej till system som skulle ge föräldrarna ett mer automatiskt inflytande över skolan.

För det andra menar jag att föräldrarnas och elevernas möjligheter att påverka systemet även i framtiden verkligen skall ingå i det nationella skolprogrammet, som jag vill kalla det. Jag menar att de grundläggande principerna, att vi skall göra skolan mer konsumenttillvänd, släppa in föräldrar och elever mer i beslutsorganen och släppa loss lärarna i olika avseenden, är så viktiga att vi skall besluta om dem i riksdagen även i framtiden.

YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill ta fasta på det som skolministern säger i sitt svar om att eleverna tillsammans med de anställda i skolan skall ha ett avgörande inflytande över den dagliga verksamheten. Jag vet inte vilken skolministerns erfarenhet är, men min egen erfarenhet är att detta är en from förhoppning som uttrycks i centrala dokument, men som sällan är den verklighet som Sveriges elever upplever. Lars Leijonborg talade också om hur de vackra orden sällan återfinns i verkligheten. På den punkten håller jag med Lars Leijonborg. Detta är ett problem.

Många elever mår tyvärr dåligt i skolan i dag. Alltför många elever lämnar skolan med knäckt självförtroende och känner att de har mycket små möjligheter att påverka den dagliga verksamheten i skolan. Detta menar jag är allvarligt. Elever måste ges möjlighet att ta ansvar för den kunskapsprocess som de själva spelar huvudrollen i.

Jag är personligen förvånad över att så många elever faktiskt är intresserade av att besluta om huruvida skolans väggar skall vara solgula eller senapsgula, när de inte har fått vara med och besluta ifall skolan alls skall målas om. Jag är förvånad över att så många elever glatt deltar i valet av aktivitet på friluftsdagen, när de inte har fått vara med och besluta om ifall man alls skall ha någon friluftsdag. Jag är förvånad över att så pass många elever lägger ner energi på att välja om historieprovet skall vara på tisdagen eller tors-

dagen, när de inte fått vara med och besluta ifall man alls skall ha något historieprov.

Jag önskar att det avgörande inflytande som Göran Persson talar om i svaret vore verklighet. Det tror jag skulle vara bra för både skolan och utbildningen. Men tyvärr tror jag att det endast är i undantagsfall som eleverna har ett reellt inflytande i skolan. Jag skulle vilja fråga skolministern om vilka hans erfarenheter är av hur elevernas avgörande inflytande över den dagliga verksamheten verkligen fungerar i skolorna i dag. Om Göran Persson delar min erfarenhet, att det alltför sällan fungerar så, skulle jag vilja fråga hur han tänker sig att detta avgörande inflytande skulle kunna förverkligas.

Sedan några ord om Lars Leijonborgs interpellation. Jag känner mig litet frågande när Lars Leijonborg i interpellationen säger att det är lokalt man vet var besparingsmöjligheterna finns, samtidigt som han oroar sig över svårigheterna att rekrytera lärare. Även om vi inte skall överdriva problemet med lärarrekruteringen, är det något som även vi i vpk oroar oss över. Men, Lars Leijonborg, på vilket sätt skulle ökade möjligheter till lokala besparingar och en ny beslutsnivå, dominerad av föräldrar, underlätta rekryteringen av lärare?

Jag välkomnar självförvaltning och decentralisering, men framför allt demokratisering. Jag är inte lika övertygad som Lars Leijonborg om att man lokalt vet var man skall spara. I stället ser nog många skolor behovet av en ordentlig upprustning som det primära. Den attityd jag möter ute på skolorna är att det nu är dags att satsa på skolan. Jag tror att man riskerar att förfela sina goda intentioner med denna självförvaltning och decentralisering om de inte kombineras med att åtminstone en del av de pengar som statsmakterna berövat skolorna och kommunerna betalas tillbaka.

Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Först vill jag vända mig till interpellanten Lars Leijonborg. Jag tror att det vi bevittnar, inte bara i skolan utan i hela den gemensamma sektorn, är en decentraliseringsprocess som faktiskt bygger på att människor kräver rätt att vara med och besluta om sin vardag. Detta beror inte i första hand på att man tycker att andra sköter detta dåligt, utan det beror på att man tycker sig själv ha idéer om hur det kan göras ännu bättre. Detta baserar sig i sin tur faktiskt på att vi har en kompetens och kunskapsuppbyggnad i vårt land som är jämnt spridd över alla delar av landet.

Den processen kommer att fortsätta. Vi blir alltmer upplysta, alltmer kuniga och alltmer aktiva. Detta gäller inte bara föräldrarna, Lars Leijonborg, det gäller naturligtvis eleverna, som i dag på ett helt annat sätt än tidigare har erfarenheter och idéer om hur skolans verksamhet kan göras bättre. I takt med att de växer och mognar skall eleverna naturligtvis, om vi skall ha en skola som är legitim i deras ögon, få rätt att vara med och påverka och ha sitt ord med i laget.

Även den tredje gruppen som är viktig i sammanhanget, personalen, måste tilltros ett större utrymme för egna beslut och egna bedömningar. Det är inte alltid så att de idéer, de riktlinjer som vi drar upp från central nivå, och som i dag är oerhört detaljerade, stämmer med den vardag som läraren möter ute i klassrummet eller att de stämmer med den situation som skolle-

daren har när han eller hon skall samverka med föräldragrupper om skolans verksamhet. Den tid är förbi, enligt min mening, då vi kunde styra och ställa från Stockholms horisont i alla landets 284 kommuner med hjälp av regler som ned till tjugominutersnivån talade om hur man skulle bära sig åt i den enskilda skolan.

Det är den processen vi bevittnar. Ett inslag i den processen är naturligtvis att föräldrarna kommer att kräva mer inflytande än de har i dag. Exakt hur det inflytandet skall se ut, hur det skall regleras, är naturligtvis någonting som är lika omöjligt för mig att svara på som för Lars Leijonborg att försöka beskriva. Det inflytandet kommer att se mycket olika ut i olika delar av landet. Jag är mycket skeptisk till att nu låsa fast mig vid någon ny typ av styrorgan, som Lars Leijonborg drar fram och som folkpartiet har gjort till ett huvudnummer, ett skolråd eller något slags bestyrelse. Vi vet genom den demokratiberedning som arbetade före skolpropositionen, som var parlamentariskt sammansatt och leddes, om jag inte missminner mig, av en erfaren centerpartistisk skolpolitiker, att det faktiskt inte är i beslutsorgan som föräldrarna vill vara med och ta ansvar för skolan. De ville ha mer av direkt kontakt med läraren i klassrummet, mer av direkt kontakt med dem som arbetar med deras barn. Och vi som föräldrar har väl just den erfarenheten, när vi tänker på vår egen situation. Det är nog en klok synpunkt.

Men då är det också angeläget att man ger läraren, den professionelle i skolans verksamhet, fria ramar att röra sig inom, så att han eller hon utifrån sin kompetens kan hantera den typen av samråd.

Jag tror inte – och har heller aldrig trott – på en situation där vi så att säga skall låta detta löpa fritt, kors och tvärs, utan någon som helst statlig reglering eller styrning. Det finns vissa statliga styrinstrument, som måste hanteras klokt om vi skall ha en nationellt likvärdig skola. Jag har sagt många gånger, och är beredd att upprepa, vilka dessa styrinstrument är. Det är läroplanen, naturligtvis, det är en bra lärarutbildning, det är en betydligt bättre fortbildning än i dag av personalen, det är ett statsbidragssystem som utjämnar skillnaderna mellan kommunerna när det gäller att hantera skolverksamheten, det är en utvärdering och en uppföljning av skolverksamheten, vilket vi i dag faktiskt i stor utsträckning saknar, och det är givetvis också behörighetsvillkor för dem som skall inneha tjänst i skolans verksamhet. Dessa styrinstrument försöker vi nu utveckla och precisera. Vår ambition är faktiskt att låta den lokala nivån få större svängrum när det gäller den vardagliga verksamheten.

Samtidigt är det så – och därvid tycker jag att Lars Leijonborg gör det lätt för sig – att skolan aldrig kan överlåtas till några marknadskrafter. Skolan är en samhällelig angelägenhet med klara nationella drag, som måste hävdas. En sådan verksamhet bör – och skall – ha en tydlig politisk nivå. Om vi då flyttar besluten långt ut i organisationen, så växer naturligtvis den lokala skolstyrelsens betydelse. Det är bra för dem som arbetar i skolan – och för föräldrar och elever – att faktiskt möta en tydlig kommunal och en tydlig politisk nivå i det här resonemanget. I en del kommuner ser det i dag inte ut som om man alltid har tagit sitt ansvar för skolans verksamhet. Därvidlag kan vi vara kritiska. Jag tror att detta är en effekt av att vi har en situation där ansvaret är otydligt och där det är svårt att rikta kraven till rätt nivå.

Föräldrainflytandet är alltså viktigt, och vi skall öka det. Men vi måste naturligtvis göra det i en verksamhet där vi låter de andra intressenterna, som skall arbeta tillsammans med föräldrarna, få sitt kompetensområde vidgat.

Herr talman! Jag ber att i nästa replik få återkomma till Ylva Johanssons inlägg.

LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Göran Persson började med att beskriva en process som pågår i samhället och som innebär att medborgarna kräver större möjligheter att påverka den gemensamma sektorn. Jag tror att det är en helt riktig beskrivning, och den utvecklas på ett mycket stilfullt sätt i det socialdemokratiska 90-talsprogrammet. Men i det programmet tycker man att det finns ett område där det synsätt man landar på i övrigt inte kan tillämpas, och det är skolan. Man menar att i skolan är jämlikhetssträvandena överordnade, så där kan man inte som på andra områden ge medborgarna större möjligheter att välja.

Jag tycker att detta är utomordentligt beklagligt, för jag tror att när man har den inställningen, avskärmar man sig från det effektivaste sättet att åstadkomma ett levande och kontinuerligt föräldrainflytande över skolan.

Det här kanske låter egendomligt. Någon tror att man väljer i mars, och så har man ju valt. Men så är det inte alls. Även om i en skola inte en enda elev utnyttjar möjligheten att gå någon annanstans, så är man hela tiden medveten om att den möjligheten finns, och det påverkar verksamheten.

Statsrådet talar mycket om de tre grupperna – elever, föräldrar och lärare. Men först i slutet av sitt inlägg kommer han in på de två andra grupper som helt står i centrum för hans nuvarande reformaktiviteter, nämligen tjänstemännen – byråkraterna, om jag får kalla dem så – och politikerna. Detta som i den nuvarande debatten kallas för kommunalisering, det innebär att flytta om beslutsbefogenheter inom ett byråkrat- och politikerkollektiv. Men det som jag och Ylva Johansson talar om – att verkligen ge möjligheter att i den dagliga verksamheten bestämma för elever och föräldrar – ligger helt utanför det som nu pågår.

Om det kan verka förvirrat i debatten, så beror det väl helt enkelt på att när jag och Göran Persson använder begreppet den lokala nivån, så menar vi egentligen olika saker. Göran Perssons tänkande är i allt väsentligt inriktat på nivån kommunen, skolstyrelsen, skolkontoret, medan jag framför allt intresserar mig för den enskilda skolan.

YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag är glad att Göran Persson slår fast att skolan inte skall överlämnas åt marknadskrafterna och att det skall finnas en tydlig politisk nivå i skolans styrning; därvidlag är vi överens.

Göran Persson sade också att människor i dag kräver sin rätt att vara med och besluta om sin vardag. Därvidlag är vi också överens. Detta är en positiv utveckling, som vi har all anledning att understödja.

Men då tror jag också att skolan har en viktig roll att spela. Eleverna måste få möjlighet att påverka sin vardag i skolan, för att sedan som vuxna medbor-

gare kunna ställa ytterligare krav på sin egen vardag, och även kunna ta ansvar för sina beslut. Jag håller därför också med Göran Persson när han säger att i en skola som är legitim i elevernas ögon krävs att eleverna har ett aktivt inflytande.

Det är möjligt att det är otympligt att i detalj reglera det avgörande inflytande som eleverna skall ha över den dagliga verksamheten. Men jag frågar: Vilka idéer och tankar har skolministern om hur detta skall gå till? Jag är inte helt övertygad om att det inte skulle behövas ytterligare centrala regleringar för att stärka elevernas inflytande.

Till Lars Leijonborg vill jag säga att jag inte är i princip negativt inställd till omflyttningar mellan olika politiska nivåer. I det avseendet är vi inte helt överens.

Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Lars Leijonborg gör ett stort nummer av vissa skrivningar i 90-talsprogrammet. Det är en diskussionsprodukt som just nu är utskickad för omfattande samtal i arbetarrörelsen. Vad kongressen så småningom beslutar vet vi inte. Men Lars Leijonborg skall, om han vill delta i den debatten, ändå beskriva 90-talsprogrammet på ett korrekt sätt.

Vad man faktiskt säger i det här programmet när det gäller skolan är att man skall släppa loss de lokala krafterna, att man skall låta lärare, elever och föräldrar få mer att säga till om. Man skall öppna för pedagogiska alternativ och olika typer av lokal anpassning av skolans verksamhet. Men vi vill inte, säger man, öppna för en möjlighet att fritt släppa fram den kraft som det innebär att låta människor välja skolenhet. Då hamnar man nämligen snabbt i en situation som kännetecknas av segregering, uppdelning, där vissa väljer skolenheter som de anser vara bättre – om de har ekonomiska och fysiska resurser att flytta sina barn dit. När väl A- och B-lagen är etablerade, går ganska snabbt en stark kraft in i skolsystemet, en kraft som fördärvar den typ av kitt som skolsystemet faktiskt i dag utgör i samhället genom att vi har allsidigt socialt sammansatta klasser och en strävan efter att låta alla barn möta varandra, oavsett vilken social bakgrund de nu råkar ha.

Där ligger sprängpunkten, och man menar i 90-tals programmet att skolan i det sammanhanget är särskilt viktig och har en särskilt angelägen uppgift, som skiljer ut den från gemensam sektor i övrigt. Jag tycker att det är ett helt korrekt resonemang, och jag ansluter mig till det. I en interpellationsdebatt här i våras har jag gett Lars Leijonborg exakt det svaret – och redovisat den synen på den s.k. frågan om rätten att välja skola.

Jag är inte alls ute efter att stärka något slags byråkratnivå inom skolans verksamhet, tvärtom. Vad jag arbetar med just nu, Lars Leijonborg, är faktiskt att renodla nivåerna, att se till att regelverket radikalt skall kunna förenkla – det tunga regelverk vi har tvingats bygga upp både för statsbidragssystem och personalreglering till följd av att vi har dubbla nivåer och dubbla signalsystem. Det är det jag arbetar med. Det kommer att innebära att skolledare faktiskt inte behöver ha en hyllmeter av författningar för att styra också ganska små och medelstora enheter, utan de kan friare möta den vardagliga situation de har att hantera. I stället för att bindas vid administration skall naturligtvis skolledningen vara i direkt kontakt med de pedagoger som

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

har att utföra skolans kärnuppgift, lektionerna. Det är strävan i verksamheten, och den skall inte misstänkliggöras och baktalas.

Jag är ganska övertygad om att om vi får till stånd den typ av förändringar som vi nu resonerar och diskuterar omkring, kommer vi att få en situation med betydligt mindre arbete vad gäller byråkratin och mer av utrymme för det pedagogiska ledarskapet. Det är målsättningen.

Herr talman! Ylva Johansson tar upp en frågeställning som naturligtvis på många sätt är den centrala, nämligen hur man skall ge utrymme för eleverna att vara med och ta större ansvar och vilka konkreta insatser vi skall göra på det området. Det finns en lång rad insatser som kan och skall göras. Min bedömning är emellertid att detta är en process som pågår hela tiden och att den går i rätt riktning. Om man har varit med några år, som många av oss har varit, kan man se tillbaka 10 år resp. 20 år i tiden och jämföra situationen. Man kommer då att se att skolorna i dag arbetar på ett sådant sätt att eleverna har mer att säga till om, även om det inte direkt är tillräckligt.

Här finns två instrument som är mycket viktiga. Det ena är grundutbildningen av lärarna. Den lärarutbildning vi har måste naturligtvis bygga på att lärarna i sitt arbete skall ha eleverna med i både planering och beslutsfattande för den vardagliga situationen i takt med elevernas mognad. Detta är inte särskilt kontroversiellt. Jag tror att det är väl förankrat hos dem som satsar på läraryrket i dag. Man har den inriktningen och den viljan. Detta kan dock naturligtvis ytterligare poängteras. Vi har också den grupp lärare som arbetar i skolan som har äldre utbildning bakom sig. Där måste naturligtvis detta lyftas in i fortbildningen. Vi måste betona vikten av elevernas medverkan med hjälp av det instrumentet. Fortbildningen är inte tillräckligt bra utvecklad i skolsystemet i dag. Den behöver förbättras. Det är oerhört viktigt om vi skall hävda yrkets status inför 90-talet, att vi får en fortbildning i skolsystemet som gör att lärarna åtminstone har samma nivå på sin fortbildning som andra yrkesgrupper med motsvarande längd på grundutbildningen har.

Grundutbildningen och fortbildningen av skolans personal är sådant som ytterligare förstärker den process mot mer av elevinflytande som hela tiden pågår.

Herr talman! Jag tvingas också konstatera att Lars Leijonborg tydligen hellre söker strid omkring skolpolitiken än ser det som förenar. Det beklagar jag. Det stämmer inte med traditionen i denna fråga. Om vi nu skall försöka beskriva varandras ambitioner och avsikter på ett korrekt sätt tror jag att det är en första och nödvändig utgångspunkt för att få till stånd ett samtal. Jag skulle vilja vädja till Lars Leijonborg att inte använda den typen av försåtliga formuleringar som "ökad byråkratisering" och "ökat vaktslående om skolkontorens ställning i de lokala kommunerna". Det är inte detta det handlar om, Lars Leijonborg. Det handlar om att inse att lärare, föräldrar och elever kommer att kräva mer av inflytande, och det måste de få. Då måste systemen anpassas därefter. Det är den processen vi just nu för framåt.

LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Skolan skall vara skattefinansierad, och enbart av det skälet måste det självfallet finnas politiska instanser som är med och bestämmer

om skolpolitiken. Jag är en varm anhängare av omflyttning mellan beslutsnivåerna. Jag tror inte att det finns någon i denna kammare som är mer entusiastisk för en kommunalisering i betydelsen att man flyttar beslut från riksdagen, regeringen, skolöverstyrelsen och läns skolnämnderna till den kommunala nivån. Men det har vi inte fått något förslag om, i varje fall inte från den nuvarande skolministern. Viktigare än den omflyttningen, som jag som sagt är en varm anhängare av, är att flytta makt från systemet till användarna. I den kategorin vill jag faktiskt, förutom elever och föräldrar, också räkna in lärare. Ett grundläggande fel som vi har gjort hittills är att räkna alldeles för litet med lärarnas professionalism och yrkesskicklighet.

Apropå försåtliga formuleringar, som Göran Persson talade om, tycker jag att det är en oerhört egendomlig formulering att kalla elever och föräldrar för marknadskrafter. Det sägs att man släpper loss marknadskrafterna om man ger elever och föräldrar rätt att välja. I dag kan den som är rik och inflytelserik flytta någon annanstans, till ett ställe där man vet att det finns bättre skolor eller ringa till beslutsfattare och se till att ens barn byter skola. För stora grupper i samhället står de möjligheterna inte öppna. Det är de grupperna jag vill ge samma rätt. Det är deras ställning i systemet jag vill stärka. Detta är ett sätt att öka integrationen i skolan och definitivt inte ett sätt att skapa segregation.

Det går åt rätt håll, säger Göran Persson om elevinflytandet. Möjligen har vi gått ett tuppfjät framåt när det gäller elevinflytandet under den tidsperiod Göran Persson åberopar. När det gäller föräldrainflytande vill jag dock påstå att vi i stort sett står och stampar. Det inflytandet är inte större. Det vi i alla år har sagt att vi skall sträva efter har i praktiken inte blivit någonting av.

Ylva Johansson frågar vad jag menar med att man har lättare att spara lokalt än centralt. Även i Ylva Johanssons samhälle kommer resurserna att vara begränsade. Man kommer att tvingas välja t.ex. mellan att skaffa bättre läromedel eller köpa nya videoapparater. Då tror jag att man, psykologiskt, lättare accepterar att avstå från någonting om man själv har varit med och fattat beslut. Jag tror därför att en decentralisering på sikt också spar resurser.

YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag hoppas att jag inte är diskvalificerad i debatten om elevernas inflytande bara därför att jag av naturliga skäl har svårt att relatera till situationen för 20 år sedan. Jag kan hålla med om att mycket har blivit bättre, men det är oerhört långt kvar att gå.

Jag tackar skolministern för beskedet om lärarutbildningen och fortbildningens viktiga roll när det gäller elevinflytandet. Jag kan tänka mig flera centrala initiativ för att stärka elevinflytandet, men det kan vi kanske återkomma till i ett annat sammanhang.

Till Lars Leijonborg vill jag säga följande: Varje samhälle har naturligtvis begränsade resurser. Men det handlar också om vad man skall satsa resurserna på. Det jag vänder mig emot är att man är ute efter en decentralisering för att det då skulle vara lättare att genomföra besparingar. Jag tror inte att skolan behöver mer av besparingar. Jag tror att skolan tvärtom behöver mera pengar, även om man aldrig kan få obegränsat med resurser. I dessa

tider av skattediskussioner talas det ju mycket om dynamiska effekter. Jag tror för min del att utbildningen och skolan skulle kunna vara en sådan dynamisk effekt i ett samhälle.

Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Först till Ylva Johansson: Jag tar gärna emot idéer och förslag till hur vi ytterligare skall förstärka elevernas ställning i skolans verksamhet. Jag är öppen för ett sådant resonemang. Jag inser att man där naturligtvis har anledning att lyssna, inte minst på eleverna själva och deras organisation. Jag ser fram emot ett fortsatt samtal med Ylva Johansson på denna punkt. Vi har all anledning att försöka utveckla detta gemensamt. Ju längre debatten framskrider, desto klarare blir Lars Leijonborg över vad den tycks handla om. Det är bra. Då slipper vi på den punkten misstänkliggöra varandra. Han är numera en varm anhängare av kommunalisering, påstår han, om det är på det viset att den syftar till att flytta besluten från central nivå till lokal nivå. Ja, det är exakt det vi arbetar med.

Jag hoppas att Lars Leijonborg får tillfälle att tränga in i det resonemang som ligger bakom det nuvarande samtalet kring hur vi skall förändra arbetsgivaransvaret i skolan, så att kommunerna får ett tydligt sådant ansvar. Det syftar faktiskt i sin förlängning till att åstadkomma ett enklare statsbidragssystem med ökat lokalt inflytande. Det syftar till att lägga grunden till en utvärdering och en uppföljningsverksamhet som vi i dag saknar. Men det syftar också till att precisera de mål som samhället har vad gäller skolans verksamhet. Det syftar också till att stimulera en debatt kring lärarutbildningen som styrinstrument för en nationellt likvärdig skola. Det är ju så resonemanget ser ut, och det är bra om Lars Leijonborg välkomnar den typen av förändring i skolsystemet. Då bör vi nämligen också kunna föra ett fruktbart samtal kring dessa frågor framöver.

Jag tycker också att det är en framgång att Lars Leijonborg i sitt sista inlägg kom fram till att vi också måste räkna in lärarna i denna process. Jag är tydlig på den punkten, Lars Leijonborg: de professionella i skolans verksamhet – lärare och skolledare – måste få ett vidgat utrymme för sin kompetens. De har att hantera relationen både med eleverna och med deras föräldrar. Föräldrainflytandet är beroende av hur lärarna uppträder.

Vi kommer att vara oerhört angelägna om att i såväl grundutbildning som fortbildning av lärare poängtera föräldrakontakterna och föräldrainflytandet. Jag tror att det är det som är lösningen. Den är inte att åstadkomma ytterligare ett beslutsorgan inom skolans verksamhet. Vi har redan styrelser, konferenser, samrådsorgan och arbetsgrupper. Vi har förhandlingsrättigheter och förhandlingsskyldigheter; man kan räkna upp hur mycket som helst. Det är inte på den punkten det brister i skolans verksamhet. Bristerna ligger snarare i det regelverk som tynger och som förhindrar en vettig dialog mellan dem som är professionella och dem som är deras uppdragsgivare, eleverna och föräldrarna. Det problemet skall vi arbeta med.

Överläggningen var härmed avslutad.

Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Svar på interpellationer och frågor

Herr talman! Knut Wachtmeister, Gullan Lindblad och Bertil Fiskesjö har ställt frågor till mig med anledning av en dom som arbetsdomstolen meddelade tidigare i år. Det gällde ett fall då en kommun hade avskedat ett vårdbiträde som gjort sig skyldig till stöld på arbetsplatsen. Arbetsdomstolen förklarade avskedandet ogiltigt och tillerkände arbetstagaren skadestånd. Frågeställarna kräver nu att lagstiftningen ändras så, att liknande fall inte kan inträffa i framtiden.

Att brottslighet av en arbetstagare inte kan accepteras är alla överens om. Det finns också många fall i praxis som visar att brottslighet godtas som grund för avskedande. Samtidigt måste det också finnas vissa formella regler som en arbetsgivare måste tänka på om han vill säga upp eller avskeda en arbetstagare. Dit hör den s.k. månadsregeln. Denna regel, som finns i anställningsskyddslagen (1980:82), innebär att en arbetsgivare inte får skilja någon från anställningen på grund av omständigheter som han känt till mer än en månad, innan arbetstagaren underrättas om uppsägning eller avskedande. Syftet med månadsregeln är att få ett snabbt beslut i avskedande- och uppsägningsfrågor. Det bör ligga i båda parter intresse att arbetsgivaren reagerar skyndsamt när han anser att det finns skäl att skilja någon från anställningen. Lagregleringen bygger på tanken att det inte är skäligt att avskeda eller säga upp en arbetstagare efter månadsfristens utgång, oavsett vilka förhållanden som inträffat dessförinnan. Ett avskedande som grundar sig på sådana omständigheter är alltså ogiltigt.

Anställningsskyddslagen innehåller regler som går ut på att uppsägning eller avskedande skall ha saklig grund. I det aktuella fallet prövade domstolen inte frågan om huruvida brottsligheten var tillräcklig grund för avskedande. Prövningen gällde i stället om arbetsgivaren iakttagit månadsregeln. Domstolen kom fram till att arbetsgivaren inte följt denna regel. Avskedandet ogiltigförklarades. Arbetstagaren fick ett förhållandevis lågt skadestånd om 10 000 kronor.

Jag kan givetvis inte uttala mig om huruvida arbetsdomstolen i detta fall tillämpat månadsregeln på ett riktigt sätt. Jag vill emellertid nämna att arbetsdomstolen i ett flertal domar redogjort för hur månadsregeln skall tillämpas, bl.a. i sådana fall då arbetstagaren begått brott som varit föremål för straffrättslig prövning. I normalfallet skall det inte behöva uppstå några problem för arbetsgivaren att korrekt tillämpa månadsregeln. Jag anser därför att domen inte ger anledning att överväga ändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation.

De omfattande stölderna på ett servicehem i Lund skapade under de sex år de pågick en utomordentligt obehaglig och orolig stämning på hemmet. För äldre och sjukvårdsskadade personer försvinna – det rörde sig om mer

än 400 föremål – och även för de anställda måste de många åren av ovisshet varit synnerligen påfrestande ända till dess tjuven avslöjades.

Socialnämnden fattade då ett enhälligt, och för mig ganska självklart, beslut att varsla tjuven om uppsägning så fort han erkänt stölderna. Till mångas förvåning bestred Kommunalarbetareförbundet, SKAF, påståendet att saklig grund förelåg för uppsägning. Därmed motsägs också arbetsmarknadsministerns påstående i interpellationssvaret: "Att brottslighet av en arbetstagar inte kan accepteras är alla överens om". I det här fallet var det heller inte fråga om vilken liten stöld som helst. Mer än 400 föremål till ett värde av mer än 150 000 kr. stals under sex år.

SKAF stämde alltså kommunen till arbetsdomstolen för att få avskedandet ogiltigförklarat. Genom olika tolkningar av 18 och 30 §§ anställnings-skyddslagen – jag har ingen anledning att här fördjupa mig i den juridiska problematiken – kom arbetsdomstolen fram till att kommunen hade över-skridit den månadsregel som föreskrivs och som arbetsmarknadsministern just redogjort för.

Uppenbarligen fann arbetsdomstolen att det formella fel som kommunen begått vid uppsägningen inte var särskilt allvarligt, eftersom man prutade det begärda skadeståndet 50 000 till 10 000 kr.

Kommunen förpliktades alltså att återanställa tjuven – något som naturligtvis skulle medföra stora problem särskilt för de vårdade, men även för de anställda – trots att tjuven givetvis skulle ha omplacerats till en annan avdelning. Kommunen föredrog i det läget att "köpa ut" mannen för en kostnad av två årslöner. Det motsvarar det skadestånd som arbetsgivaren enligt lagens praxis varit skyldig att betala, om man vägrat att rätta sig efter AD:s dom. Dessutom får vederbörande ytterligare en årslön för den tid som han enligt domen varit anställd, plus det tidigare nämnda skadeståndet om 10 000 kr., som enligt uppgift går till facket.

Fallet har väckt mycket oro bland pensionärer och deras anhöriga. Kan de äldre känna sig säkra på kommunens ålderdomshem?

För att dämpa denna oro gjorde samtliga partier i socialnämnden ett gemensamt uttalande om sitt ansvar för de äldres trygghet:

"Vi kan aldrig acceptera när anställd begår brottsliga gärningar, vi tar bestämt avstånd från den som för egen vinnings skull utnyttjar vårdtagares beroendeställning, vi har inte förtroende för en person som stjälar från pensionärer, därför anser vi att sådan person inte skall vara anställd i kommunen, därför avstängde vi omedelbart vårdbiträdet från arbetet, därför avskedade vi vårdbiträdet, därför kunde vi inte låta vårdbiträdet erhålla annan tjänst i kommunen, trots att arbetsdomstolen ogiltigförklarade avskedet."

Socialnämnden konstaterar vidare i uttalandet att 200 000 kronor är en stor summa pengar, men att pensionärernas trygghet alltid måste komma först.

Det här av mig relaterade fallet och inte minst socialnämndens enhälliga uttalande borde stämma arbetsmarknadsministern till eftertanke. Interpellationssvaret ger vid handen att statsrådet inte tänker ta något initiativ till en

förändrad lagstiftning, vilket jag tycker är mycket egendomligt och beklagligt.

Trots arbetsmarknadsministrarnas negativa attityd skulle jag ändå vilja fråga om statsrådet efter att ha hört min redogörelse och mina medfrågares synpunkter kunde överväga en översyn av lagstiftningen. Om inte arbetsmarknadsministern har några idéer härom, skall jag gärna stå till tjänst med några konkreta förslag i mitt nästa replikskifte.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Även jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret, men inte heller jag är nöjd med svaret. Jag kan givetvis instämma i allt vad Knut Wachtmeister har sagt. Han är ju också väl initierad från hemmaplan, så att säga.

Jag har särskilt engagerat mig i det här ärendet, därför att jag kommer från vårdområdet, och under den gångna sommaren har jag arbetat några veckor i tung långvård, där de åldriga patienterna ju är helt utlämnade till vad personalen gör och inte gör. Jag blev väldigt ledsen och förtvivlad när jag fick höra om det som hade hänt. Jag trodde faktiskt inte vare sig mina ögon eller mina öron – att kommunen skulle tvingas köpa ut ett vårdbiträde som hade bestulit åldringar på 150 000 kr. för ett ännu högre belopp, nämligen 180 000 kr.

Jag minns att jag tog upp den här frågan på ett torgmöte i Jönköping och förklarade min indignation över det skedda, och då fick jag en mycket spontan applåd från åhörarna.

Det må vara att vissa formella krav skall vara uppfyllda för att en uppsägning skall kunna ske utan efterräkningar för arbetsgivaren, vilket har framgått av svaret. Dessa tycks ha frångåtts i detta fall, men vanlig, sund rättskänsla säger faktiskt att så här får det helt enkelt inte gå till ute i vården och omsorgen!

Jag måste säga att jag blir beklämd över att arbetsmarknadsministern inte ens tycks vilja *överväga* en översyn och ändring av en lagstiftning som så illa stämmer överens med människors rättstänkande.

Jag minns att Värmlands Folkblad (s) uttryckte precis samma mening som jag nu har framfört i det aktuella fallet och att man önskade en ändring. Jag ansåg – och anser – det anmärkningsvärt att fackorganisationen i fråga ville driva denna fråga till en sådan lösning. Den skyldiges arbetskamrater var djupt upprörda och i stark opposition mot sin egen fackorganisation, Kommunalarbetsareförbundet, för dess agerande. Det såg jag som en sund mänsklig reaktion. Däremot måste jag säga att jag skäms över att vi som politiker nödgas stå för en lagstiftning som går tvärt emot sunt rättstänkande ute i samhället. Undra på att det blir politikerförakt, när fackets makt får gå före den enskildes rätt!

Jag vill i likhet med Knut Wachtmeister be arbetsmarknadsministern: Tänk över denna fråga en gång till, och återkom till oss med förslag till ny lagstiftning, där inte den skyldige premieras!

Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag vill liksom de föregående talarna tacka arbetsmarknadsministern för svaret på den interpellation och de frågor som har ställts.

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

”En absurd historia”, var rubriken på tidningen Arbetets redovisning av detta ärende som varit utgångspunkten för våra frågor. ”Plundrade våra gamla, belönas med 300 000”, var en annan rubrik i tidningen Arbetet. De här rubrikerna och innehållet i artiklarna speglar mycket väl vad allmänheten kände i det ärende det här gäller. Som de tidigare talarna har sagt, reagerade naturligtvis andra anställda inom vården mycket starkt inför det slutresultat som denna beklagliga affär så småningom fick.

Dess värre är detta inte någon enstaka historia. Det förekommer stölder på arbetsplatser inom den offentliga sektorn, och det förekommer inom den privata. Det är naturligtvis inte bra om det råder någon tveksamhet från samhällets sida när det gäller betraktelsesättet härvidlag. Det måste ju vara så att relationerna mellan anställda och arbetsgivare bygger på ärlighet, på att man kan lita på varandra. Men det har sagts mig att det finns företag som räknar med ett svinn på upp till 10 % som en naturlig del i de kalkyler man får göra. Detta är naturligtvis en oerhört beklaglig utveckling, och det leder ju till en uppluckring av rättskänslan.

I det här fallet är det naturligtvis särskilt allvarligt, eftersom det rör sig om människor som är beroende och i många fall hjälplösa och som i allra högsta grad måste kunna lita på de personer som är anställda för att sköta dem. Den starka reaktion som har förekommit i det här fallet är alltså väl förståelig.

För min del tycker jag det är mycket viktigt, som jag tangerade i det jag har sagt tidigare, att signalerna från vad vi kan kalla rättsstaten på sådana här saker är väldigt klara och tydliga. Arbetsmarknadsministern säger i sitt interpellationssvar att brottslighet av en arbetstagare inte kan accepteras – det är alla överens om. Ja, men hur är det i praxis? Vidare säger arbetsmarknadsministern: ”Det finns också många fall i praxis som visar att brottslighet godtas som grund för avskedande.” Ja, det är riktigt att det finns ett antal sådana fall, men det finns också exempel på motsatsen.

Jag har förståelse för att arbetsmarknadsministern inte kan gå in och diskutera det enskilda fallet – det är ju helt i enlighet med de bestämmelser vi har för ett statsråds rätt att agera. Men jag tycker för min del att händelser av det här slaget borde leda till eftertanke, och jag kan inte se att det skulle kunna finnas några hinder för att arbetsmarknadsministern tar initiativ till en kartläggning av de erfarenheter man nu har och då naturligtvis inte nöjer sig med arbetsdomstolens domar utan också försöker få en bild av hur det förhåller sig i verkligheten. Jag hoppas att hon låter ett sådant initiativ och en sådan översyn leda till en förändring av lagstiftningen som innebär en skärpning och ett klart avståndstagande från stölder på arbetsplatserna och som också medför att stölder är en giltig anledning till uppsägning. Det tror jag vore bra ur många synpunkter – naturligtvis ur de berörda synpunkt, men också för den allmänna rättskänslan och för moralen i samhället som helhet på det här området.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Fru talman! När det gäller själva sakfrågan vill jag först säga att arbetsgivaren, som i detta fall var en kommun, först underrättade arbetstagaren om

att man tänkte avskeda honom. Men, herr Wachtmeister, kommunen beslöt senare att vänta med att ta ställning till om arbetstagaren skulle sägas upp. Skälet till detta var att man ville avvakta den undersökning av arbetstagarens psykiska hälsotillstånd som skulle göras. När denna undersökning var klar och arbetstagaren dömts för sin brottslighet, vilket skedde, tog kommunen inte på nytt upp frågan.

Det är här som kommunen inte har handskats rätt med själva sakfrågan. Det är alltså fråga om två skilda saker. Vi är helt överens om att vi inte kan acceptera brottslighet. Brott är en saklig grund för uppsägning. Det finns flera domar som i praxis visar detta. Jag tycker inte att den ena avvikelser från det lagliga är annorlunda än den andra. Kommunen har inte följt den lagstiftning som finns, och man har inte följt det regelverk som finns.

Det jag tycker är viktigt när det gäller det Knut Wachtmeister sade i sitt inlägg är att vi måste se till att det finns ordentlig information och kunskap om hur man över huvud taget skall handskas med anställningsskyddslagstiftningen. Man skall kunna sådana frågor, och inte minst de stora arbetsgivarna bör ha den här typen av kunskap.

Jag reagerade spontant – vi reagerade alla mycket instinktivt, jag själv också – med ett fördömande av själva handlingen. Det tycker jag alla gör rätt i. Man skall göra det. Men det verkar inte som om någon har reagerat över att arbetsgivaren inte agerade korrekt. Om den saken har det inte kommit fram någon information.

Jag vill till Bertil Fiskesjö säga att jag visst kan göra en kartläggning av de tingsrättsdomar som har fallit när det gäller själva det brottsliga förfarandet och de AD-domar som finns i den här typen av fall för att visa hur sakläget är. Men jag vill hävda att departementet inför den här interpellationsdebatten mycket nog har gått igenom sakfrågorna.

Vi kan konstatera följande. Det har begåtts ett brott. Personen i fråga döms till skyddstillsyn och psykiatrisk behandling. Kommunen, arbetsgivaren, följde inte de regler den hade att följa. Därmed prövade inte arbetsdomstolen själva brottet som saklig grund för uppsägning, utan den prövade huruvida kommunen hade handlat rätt eller inte. Det hade den inte gjort.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Ja, arbetsmarknadsministern, kommunen gjorde ett formellt fel. Man bröt mot den s.k. månadsregeln. Detta berodde på att det bara var en päs det rörde sig om när stölden först uppdagades. Senare misstänkte man att det var betydligt mer. Det var den allmänna åklagaren som hade hand om fallet, och därmed var kommunen inte part i målet från början. Kommunen fick därför inte den information som behövdes, och därmed bröt man mot månadsregeln. Kommunen ville sedan vänta på rättegång för att få stöldens omfattning klarlagd och det psykiska tillståndet hos tjuven i fråga bedömt.

Jag föreställer mig att arbetsdomstolen i det här fallet måste ha fattat sitt beslut under stor vanda. Men med tanke på det ovillkorliga i månadsregeln hade man tydligen inte något annat val än att fälla kommunen. Skadeståndet prutades också från 50 000 kr. till 10 000 kr., vilket ger stöd för mitt påstående.

I mitt förra inlägg sade jag att jag gärna kunde tillhandahålla några idéer om hur man skulle kunna ändra den här lagstiftningen för att rätta till missförhållandena. Bertil Fiskesjö har redan tillhandahållit ett förslag, nämligen att stöld alltid skall utgöra saklig grund för uppsägning. Jag har två andra förslag.

Månadsregeln borde ändras. Om man ändrat månadsregeln, hade kommunen inte i det här fallet blivit dömd i arbetsdomstolen. Det behöver inte stå "en månad", där kan stå "så snart som möjligt" eller "utan onödigt dröjsmål". Här har arbetsmarknadsministern två tips.

Storleken på det påtvingade avgångsvederlaget, två årslöner, är något som har upprört människor alldeles kolossalt, och med full rätt. Lagstiftningen borde innehålla en skälighetsklausul som gör att beloppet i sådana här fall kunde bli betydligt lägre.

Det är självfallet synd om en tjuv som är psykiskt störd, även om det i det här fallet inte rörde sig om någon sinnessjukdom. Men vi har ett socialt skyddsnät som tar hand om sådana fall.

Sverige har skämt ut sig genom det här fallet. Jag har en god vän som kom tillbaka från Amerika, och han hade i New York i CNN:s nyheter fått det här fallet relaterat. Det är inte bra för Sverige att vi har en sådan lagstiftning som så uppenbart strider mot människors rättsmedvetande.

Jag vädjar än en gång till arbetsmarknadsministern att här och nu tala om att hon tänker göra en översyn, gärna med ledning av de upplysningar och de tips som jag har gett henne.

Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag vill tillägga några få saker. Det är att märka att det utslag som arbetsdomstolen kom med grundade sig på en formfråga. Det ter sig naturligtvis, som rubriken löd i tidningen Arbetet, helt absurt att ett bristfälligt beteende i en formfråga, vilket i och för sig kan diskuteras, skall kunna få sådana stora konsekvenser som det här fick. Såvitt jag kan förstå blev effekten av arbetsdomstolens beslut i realiteten att vederbörande egentligen skulle återanställas.

Det förefaller helt orimligt att kommunen skulle vara tvungen att återanställa den person som hade misskött sin verksamhet på det sätt som han hade gjort. Jag skall inte gå in på orsakerna till detta. Det kan finnas personliga problem, men det skall vi inte diskutera här. Det viktiga är naturligtvis hänsynen till de människor som vederbörande skulle komma i kontakt med.

Jag vill helt allmänt säga att detta är *ett* fall. Det finns faktiskt många andra. Det är detta som gör det angeläget att se till att föreställningen att man kan ta litet här och var på en arbetsplats inte sprider sig och blir allmän. Det vore till skada för alla anställda som är hederliga, och flertalet är naturligtvis hederliga och sköter sina uppgifter på ett oantastligt sätt.

Jag menar att det måste komma klara signaler från samhällets sida i sådana här frågor. Jag tycker för den skull att det var något förhoppningsfullt när arbetsmarknadsministern i sitt inlägg sade att hon mycket väl kunde tänka sig att göra en sammanställning av det slag som jag efterlyste.

Jag hoppas att en sådan sammanställning också kan leda till förändring av gällande lagstiftning så att fall av det slag som vi nu har diskuterat inte behö-

ver inträffa, men också så att det kommer en allmän signal med den innebörden att stölder inte är tillåtna på arbetsplatsen.

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Vi har alla förstått, fru arbetsmarknadsminister, att det här har begåtts ett fel när det gäller själva formalia. Men om den här lagstiftningen får kvarstå godkänner vi de facto att det är viktigare med formalia, i det här fallet från kommunens sida och från arbetsgivarens sida över huvud taget, än att vi i riksdagen tar ställning för lagar som överensstämmer med vanligt folks rättsmedvetande.

Det är uppseendeväckande om vi har lagar som inte stämmer överens med vad en majoritet av människorna i det här landet anser. Jag vet att människor har den uppfattningen. Vi känner alla indignation, och den enskilda lilla människans rätt borde här gå före.

Det är också mycket viktigt med information, och jag understryker att det naturligtvis är viktigt att gå ut med en sådan.

Jag ställde frågan huruvida arbetsmarknadsministern ämnade föreslå en ändring av lagen på den här punkten så att något liknande inte skulle få upprepas. Tyvärr blev svaret på den frågan nej i det svar som gavs på interpellationen och frågorna. Men det kanske finns en liten chans att man nu åtminstone gör en närmare undersökning. Förhoppningsvis kommer det så småningom också ett förslag.

Jag hoppas att det inte är så att den sedvanliga socialdemokratiska rådsan för facket får gå före den enskildes rättssäkerhet.

Jag vill faktiskt ställa frågan: Hur skall svenska medborgare kunna känna förtroende för svensk lagstiftning när rättsskipningen ger favörer till den skyldige, när en stackars oskyldig åldring blir rånad och bestulen? Där tar staten sannerligen inte sitt ansvar.

Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Fru talman! Det sista indignerade inlägget vill jag faktiskt bortse ifrån. Jag tycker det innehöll övertoner som inte stämmer överens med en debatt i Sveriges riksdag.

Om lagarna följs, Gullan Lindblad, inträffar inte sådana här saker. Brott är saklig grund för uppsägning om arbetsgivaren följer lagstiftningen, vilket arbetsgivaren borde ha gjort. Då hade denna historia inte inträffat. Det är inte försvarbart att någon stjal vare sig på sin arbetsplats eller i sitt arbete. Det är inte försvarbart att någon stjal över huvud taget, enligt min uppfattning, oavsett var man stjal.

Det finns rättsfall där det klart framgår att arbetsgivaren kan vänta tills dom har fallit med att varsla om uppsägning eller avskedande. I detta fall hade arbetsgivaren kunnat ta upp frågan om varsel, därefter vid överläggningar med facket – vilket gjordes – tona ned det hela tills själva processen var klar, avvakta domslutet och sedan varsla om uppsägning eller avskedande efter det att dom hade fallit.

Jag är litet förvånad över att indignationen så litet riktar sig mot det brott mot lagstiftningen som arbetsgivaren i det här fallet har gjort sig skyldig till. Låt mig än en gång säga att jag aldrig kan tänka mig att godta att man begår

Svar på interpellationer och frågor

brott på sin arbetsplats. Jag kan heller aldrig tänka mig att godta att man på grund av sådana saker skall stödja den som begår brottet och inte den som drabbas. Men vi har lagstiftning när det gäller anställningsfrågor. Följer man den lagstiftningen behöver sådana här situationer inte inträffa.

Det här har ingenting att göra med den socialdemokratiska regeringens förhållande till de fackliga organisationerna. Huruvida facket fullgjorde sin uppgift eller inte lämnar jag därhän. Men facket hade ansvar för en medlem, som inte hade blivit tillräckligt sakligt behandlad av sin arbetsgivare. Vi skall skilja på de här båda sakerna när det gäller lagfrågor.

Vidare tror jag – uppenbarligen visar denna debatt detta – att det krävs åtskilligt med information om månadsregeln, om domstolsutslag, om arbetsdomstolens praxisläggning i den här frågan, inte bara till allmänheten.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Låt mig först kortfattat redogöra för hur den här saken behandlades initiativt.

Den 25 februari 1987 anhölls vårdbiträdet och erkände stöld av en päs. Den 3 mars frisläpptes vederbörande och avstängdes av kommunen från sin tjänst. Den 4 maj varslades SKAF av kommunen. Den 12 maj började överläggningarna, varvid enligt protokollets § 2: "SKAF bestrider att saklig grund finns att avskeda ...".

Man ansåg alltså inte från fackets sida att det var saklig grund att vårdbiträdet hade stulit.

Det förvånar mig när arbetsmarknadsministern gör jämförelser mellan det brott mot lagstiftningen som kommunen har gjort genom att formellt överstrida månadsregeln och det stora brott som vårdbiträdet har gjort genom att under sex år stjäla värdeföremål från stackars pensionärer som han är satt att ta hand om. Hans egna kolleger i facket var också upprörda. Jag citerar tidningen Arbetet: "Hur kunde du låta tjuven få 300 000 kr.? Upprörda kommunalmedlemmar ringer ned sin fackordförande i Stockholm."

Tänk om arbetsmarknadsministern hade stått upp här i talarstolen och sagt: Jag är lika upprörd som Knut Wachtmeister och frågeställarna här över det som skett. Självfallet är det min önskan, min vilja och min plikt att se över lagstiftningen så att vi inte har sådana regler beträffande uppsägning att sådana här missförstånd kan uppstå och inte heller att skadestånd av denna typ skall behöva betalas ut.

Låt mig bara göra en jämförelse. En som deltar i en olovlig strejk kan få betala max. 200 kronor i skadestånd. Här är det fråga om tusen gånger detta belopp. Är det rimligt?

Arbetsmarknadsministern hade här chansen att vinna sympati och respekt genom att säga sig vilja föreslå en översyn av lagstiftningen så att den blir till bättre gagn för vårt rättssamhälle.

Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Arbetsmarknadsministern gav oss frågeställare en liten släng i sitt senaste inlägg. Det tycker jag var onödigt. Vi har nog försökt att sätta oss in i de bestämmelser som gäller här. Jag skulle kunna kontra med att säga att uppläggningsen av arbetsmarknadsministerns svar tyder på att arbets-

marknadsministern har dåligt grepp om hur det ser ut i den svenska verkligheten.

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Vi är överens om att formalia inte har följts. Ingen av oss har bestridit detta. Men det är ju resultatet av ett strikt ridande på dessa formalia som har gjort att vi över huvud taget har ställt våra frågor. Önskemålet från vår sida är ändring av lagstiftningen så att den i fortsättningen inte skulle innebära att det de facto blir den skyldige som premieras till följd av en lagstiftning.

Om arbetsmarknadsministern tror att hon behöver uppfostra mig när det gäller facklig lagstiftning så är det verkligen inte nödvändigt. Jag har under många Herrans år varit aktiv inom olika fackorganisationer. Jag tillhör för närvarande ett LO-förbund. Men i Sveriges riksdag företräder jag den lilla människan, och jag anser att det är vår skyldighet att sätta den enskildes rätt före fackets makt. Det är detta det handlar om i det här fallet.

Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Fru talman! Knut Wachtmeister, jag är lika upprörd som Knut Wachtmeister över det brott som har begåtts. Jag reagerar precis lika instinktivt negativt till att enskilda människor begår brott, oavsett var brottet begås. Men när vi har en lagstiftning som är enkel och entydig inom anställningsområdet och man inte följer denna lagstiftnings regler, kan man inte glida undan det ansvaret genom att säga att man i det här fallet inte skall använda sig av lagstiftningen utan då skall man, som Gullan Lindblad här säger, inte hänga upp sig på formalia. Men all lagstiftning handlar om formellt riktig handläggning. Man har inte handskats formellt riktigt med denna sak.

Skall vi gå in på själva brottet, domslutet osv. skulle jag också vilja säga att ett brott som är begånget av en sjuk person inte alltid betraktas på samma sätt som ett brott som är begånget av en frisk person.

Herr Fiskesjö, jag har inte dåligt grepp om vad som händer i de här frågorna. Jag har gått igenom detta utomordentligt noga. Jag har funnit att det finns skäl för att gå ut med ordentlig information. Och jag har funnit att det finns skäl för att ta upp en diskussion av dessa frågor. Men jag har inte funnit skäl för att ändra den s.k. månadsregeln. Jag tycker att det är viktigt att arbetstagare och arbetsgivare inte svävar i okunnighet om vad det är som gäller. Månadsregeln är utomordentligt entydig och viktig för båda parter.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Meddelande om svar på interpellationerna 1989/90:25 och 38

Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § får jag meddela att jag på grund av utlandsresor inte har möjlighet att besvara Kaj Nils-
sons interpellation om regeringskontakter med Dalai Lama samt Per Gahr-
tons interpellation om Boforsaffären och relationerna till Indien inom den

föreskrivna tiden, fyra veckor. Jag har för avsikt att besvara interpellationerna fredagen den 1 december.

9 § Svar på interpellation 1989/90:13 om den politiska situationen i Kambodja

Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Hans Göran Franck har ställt följande frågor till mig:

1. Hur bedömer regeringen situationen i Kambodja samt möjligheterna att uppnå en fredlig utveckling i landet?
2. Är regeringen beredd att ompröva sin hållning till Demokratiska Kampuchea resp. Folkrepubliken Kambodja?
3. Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att åstadkomma ett ställningstagande i FN till Pol Pot-regimens folkmordspolitik?
4. På vilket sätt är regeringen beredd att förstärka biståndsinsatserna till Kambodja?
5. Vilka åtgärder anser regeringen är möjliga att vidta för de kambodjanska flyktningarna och krigsfångarna?

Inledningsvis vill jag betona att situationen i Kambodja för närvarande är svåröverskådlig. Man kan ännu inte vara säker på vart utvecklingen kommer att leda. Detta beror på flera faktorer. Det pågår nu strider i nordvästra Kambodja mellan exilkoalitionens och Phnom Penh-regimens trupper. De militära styrkeförhållandena är svårbedömda eftersom regnperioden ännu inte är avslutad.

Till detta kommer att ansträngningar nu pågår, framför allt från Frankrikes, Indonesiens och Thailands sida, för att åter få i gång fredsprocessen. Behandlingen i FN av Kambodjafrågan i månadsskiftet oktober/november är en annan faktor som måste vägas in i en totalbedömning av var parterna står.

Av allt att döma har Vietnam dragit tillbaka sina styrkor från Kambodja, men detta har inte kunnat verifieras.

Thailands premiärminister har tagit ett initiativ till att försöka få till stånd ett möte på regional basis med deltagande av närmast berörda parter. Vi välkomnar detta initiativ. Ambitionen är att detta möte skall kunna nå enighet så att en internationell kontrollmekanism (ICM) kan sändas till Kambodja. Denna mekanism, som enligt svensk mening i någon form bör knytas till FN, kan få flera viktiga uppgifter: verifiera det vietnamesiska trupptillbakadragandet, övervaka att en föreslagen vapenvila respekteras och fungera som en kontroll som verkar hämmande på de röda khmerernas ambitioner att återta makten i Kambodja. En annan möjlig uppgift för ICM är att övervaka att den utländska inblandningen och vapentillförseln till landet upphör.

Om parterna lyckas enas om ICM, blir förhandlingsklimatet förhoppningsvis mer gynnsamt så att även andra utestående frågor kan få en lösning.

En konstruktiv skrivning av årets Kambodjaresolution i FN skulle också inverka positivt på förhandlingsklimatet.

Sverige har för närvarande inte förbindelser med exilkoalitionen Demokratiska Kampuchea eller med Phnom Penh-regimen Folkrepubliken Kam-

bodja. Detta förklaras av de kriterier som vi tillämpar vad gäller våra relationer med andra länders regeringar. Regeringen i fråga bör ha rimlig kontroll över sitt lands territorium för att man skall kunna ha förbindelser med den. Ingentenda av de två regeringarna uppfyller för närvarande detta kriterium. Vi gör dock i dag bedömningen att läget härvidlag kan te sig klarare inom en inte alltför avlägsen framtid, kanske runt årsskiftet.

Av vad jag sagt följer också att vi anser att ingen av de två regeringarna i dag kan representera Kambodja i FN.

Beträffande fullmaktsfrågan anser Sverige i enlighet med universalitetsprincipen att Kambodja bör vara representerat i FN. Så länge vi inte har några förbindelser med någon av de båda parterna, som gör anspråk på att företräda Kambodjas folk, kan vi inte vid en eventuell omröstning rösta för eller emot någon av dessa. Under årets generalförsamling har som under tidigare år fullmaktsfrågan behandlats utan att ett formellt förslag att underkänna Demokratiska Kampuchéas fullmakter lagts fram.

Under förra höstens generalförsamling var Sverige för första gången medförslagsställare till resolutionen om Kambodja. Ett av skälen till detta var att i resolutionen ingick som nytt element att en återgång till "the universally condemned policies and practices of a recent past", dvs. de avskyvärda förhållandena i det nyligen förflutna, inte fick ske.

Inom ramen för FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna finns en ordning som inte är knuten till konventioner på området för de mänskliga rättigheterna. Den består dels av en konfidentiell procedur och dels av ett öppet rapporteringssystem. I konfidentiell ordning behandlas situationen i enskilda länder mot bakgrund av anmälningar från enskilda och frivilligorganisationer. Ordningen brukar kallas 1503-proceduren. Det offentliga rapporteringssystemet består för närvarande av särskilda rapportörer dels för vissa länder och dels för förekomsten i världen av tortyr, summariska avrättningar, religiös ofördragsamhet och tvångsförsvinnanden.

Detta sagt för att sätta in MR-kommissionen i sitt rätta sammanhang. Som svar på den tredje frågan tvingas man således konstatera att det ärorealistiskt att tänka sig att MR-kommissionen skulle kunna fatta beslut om att granska en situation som tillhör det förgångna.

Sverige är, som medlem av MR-kommissionen, berett att uppmärksamma Kambodja under de dagordningspunkter där så är möjligt. Under MR-kommissionens senaste möte i våras togs en resolution med samma innebörd som den som antogs av generalförsamlingen hösten 1988. I samband med att Kambodjaresolutionen antogs i MR-kommissionen gjorde Sverige en röstförklaring i vilken vi uttalade stöd för behovet att finna en politisk lösning på Kambodjas problem. Samtidigt efterlystes från svensk sida en klarare hänvisning till nödvändigheten av att hindra ett återuppreparande av Pol Pot-regimens politik och metoder.

Jag vill betona att Sverige tagit varje tillfälle i akt att i olika internationella fora fördöma de avskyvärda brott som begicks av Pol Pot-regimen.

Behoven av humanitärt stöd såväl till befolkningen inne i Kambodja som till kambodjanska flyktingar är mycket stora. Regeringen beslutade nyligen att bevilja 27 milj. kr. i stöd till humanitära insatser för att i någon mån bidra till att möta dessa behov. Dessa insatser kanaliseras, liksom tidigare, via ett

flertal FN-organ, framför allt UNICEF, men också via enskilda organisationer såsom Internationella Röda Korset och den svenska hjälporganisationen Diakonia. Som exempel på viktiga svenska insatser vill jag nämna stöd till en förbandslinnefabrik och stöd till personer som blivit handikappade som en följd av kriget. Såsom biståndsmministern meddelade vid informationsstunden i riksdagen den 5 oktober, är regeringen beredd att senare pröva ytterligare återuppbyggnadsinsatser, bl.a. inom ramen för utökade FN-program. Sådana insatser förutsätter emellertid fred och nationell försoning i Kambodja.

Det svenska humanitära biståndet inkluderar också de kambodjanska flyktingarna. FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) bedriver ett repatrieringsprogram och FN:s speciellt inrättade organ, UNBRO, sörjer för hjälpprogrammet vid den thai-kambodjanska gränsen. Sverige är en av de större bidragsgivarna till båda dessa program. Självfallet kommer vårt stöd också i detta avseende att fortsätta.

HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Sveriges Kambodjapolitik är inte helt klar. Den brister delvis i konsekvens. Å ena sidan fördömer svenska regeringen de avskyvärda brott, som Pol Pot-regimen begick. Å andra sidan har Sverige medverkat, om än passivt, så att Pol Pot-stödda Kampuchea kan behålla sin plats i FN. Det borde vara en given sak att aktivt verka för att ingen Pol Pot-representant får företräda Kambodja i FN. Det Pol Pot-stödda Demokratiska Kampuchea måste snarast berövas säte och stämma i FN, om man menar allvar med att "en återgång till de avskyvärda förhållandena i det nyligen förflutna inte får ske".

Det avgörande hindret för att uppnå en fredlig lösning i Kambodja är att Pol Pot-styrkorna erhåller militärt och annat materiellt stöd utifrån. Utan Thailands aktiva eller passiva medverkan skulle Pol Pot-styrkorna inte kunna erhålla nödvändiga utländska leveranser, främst från Kina. Det vore av intresse om utrikesministern kunde komplettera sitt svar med vilka besked han fick av den thailändske premiärministern om detta under hans besök i Sverige. Jag utgår ifrån att utrikesministern uttalade den oro som finns inför den dubbelroll Thailand faktiskt spelar i Kambodjakonflikten.

Sverige har, som utrikesministern anger, varit förslagställare till FN:s Kambodjaresolution. Däri angavs även att alla kambodjaner - utan undantag - skulle ha rätt att återvända till Kambodja. Anser utrikesministern att Pol Pot och hans närmaste ledande kombattanter skall ha denna rätt? De borde inte få fristad vare sig i Thailand eller Kina utan ställas inför rätta för sin folkmordspolitik. Detta är frågor som man måste ta ställning till om man vill följa de folkrättsliga reglerna.

Det är uppenbart att Pol Pot-stödda Demokratiska Kampuchea inte uppfyller de svenska kriterierna för ett erkännande. Det skulle emellertid vara av intresse för oss och för omvärlden att veta - inte minst för Phnom Penh-regeringen - i vilket eller vilka avseenden den inte uppfyller kriterierna. Utrikesministern bör här i dag något närmare ange sin ståndpunkt.

Vad Sten Andersson säger i sitt svar, nämligen att bedömningen kan te sig

klarare inom kort, synes vara ett tecken på att en omprövning är på väg, om jag tolkar honom rätt.

För den händelse fullmaktsfrågan skulle aktualiseras på nytt i FN, kommer Sverige då att rösta för ett förslag som underkänner Pol Pot-stödda Demokratiska Kampuchas fullmakter?

Sten Andersson säger att det är orealistiskt att tänka sig att FN:s MR-kommission skulle fatta beslut om att granska en situation som tillhör det förångna. Varför är detta orealistiskt med hänsyn till Pol Pot-styrkornas aktivitet i dag och till "nödvändigheten av att hindra ett återupprepande av Pol Pot-regimens politik och metoder", för att citera en passus i svaret.

För övrigt har Sverige tidigare framlagt ett sådant eller liknande förslag i FN:s MR-kommission. Varför skall Sverige ge upp när man i FN:s MR-kommission har en bättre ställning? Det är hög tid att FN entydigt fördömer Pol Pot-regimens folkmord och uppmanar FN-medlemmarna att ge upprättelse och bistånd till offren för detta folkmord.

Jag delar helt utrikesministerns uppfattning att Kambodjas behov av humanitärt stöd är mycket stort. Med hänsyn härtill och till andra svenska hjälpinsatser är 27 milj. kr. ganska blygsamt. Hur stor ökning av nivån är regeringen beredd att föreslå riksdagen?

En fråga som utrikesministern förbigår är krigsfångarnas situation. De finns på båda sidor. Skulle inte Sverige kunna ta ett initiativ för att medverka till fånginspektioner av Internationella Röda korset och därefter fångutväxling? Jag tror att detta skulle vara en konkret åtgärd, som skulle kunna verkamt befordra fredsprocessen.

Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! För det första vill jag än en gång understryka att jag och regeringen självfallet delar den avsky som Hans Göran Franck har givit uttryck åt då det gäller Pol Pot-regimens folkmordspolitik. På den punkten finns det ingen tveksamhet.

För det andra vill jag också understryka att vi gör allt vad vi kan – det är kanske inte så mycket, men vi gör vad vi kan – för att ge ett positivt bidrag i den fredsprocess som har börjat. Jag har fört många samtal med många politiker från området – jag skall inte gå in på ens vilka jag har talat med. Det är inte lämpligt, om vi fortfarande skall ha någon effekt på fredsprocessen, att återge innebörden i de samtalen. Jag vill bara säga att vi gör allt vad vi rimligtvis kan för att ge ett positivt bidrag.

HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Vi är helt överens om fördömandet av Pol Pot-regimens folkmordspolitik. Men det räcker ju inte med detta fördömande, utan det måste också komma till uttryck. Det kan ske genom FN eller på domstolsvägen. Det uttalande som FN har gjort och som Sten Andersson hänvisar till tycker jag är otillräckligt. Så uppfattas det av praktiskt taget hela det kambodjanska folket med undantag för dem som är ansvariga för denna folkmordspolitik.

Jag besökte Kambodja i somras. Jag kan säga att oberoende av politisk åsikt råder det en stor upprördhet över att FN inte mer kraftfullt har fördömt

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

detta folkmord. Eftersom vi har en folkmordskonvention och de FN-medlemmar som undertecknat denna konvention har mycket bestämda förpliktelser i det avseendet, är detta inte tillfredsställande. Jag vill erinra om att den svenska delegaten vid ett tillfälle i ett FN-organ också medgav att detta var mycket otillfredsställande. Han sade också att FN inte levde upp till sina förpliktelser mot det kambodjanska folket. Det är därför som det är så allvarligt att det finns länder som beskyddar dem som begått detta folkmord genom att ge dem en fristad. Det är också allvarligt att man inte agerar på denna punkt.

När det sedan gäller frågan om medling vill jag gärna säga att det i Sverige finns ett stort förtroende för det sätt på vilket Sten Andersson bedriver medlingsarbetet. Han har även här uppgifter att ta itu med för att föra denna fredsprocess vidare.

Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Jag hoppas att jag inte skall uppfatta vad Hans Göran Franck sade om att det finns länder som beskyddar Pol Pot-regimen så, att Sverige skulle vara inblandat i detta beskydd. Vi kommer naturligtvis på nytt att ta upp Pol Pot-regimen i MR-kommissionen, i vilken Sverige numera är medlem. Vi tänker alltså fortsätta att agera. Jag tycker också att man gjort för litet, och därför fortsätter arbetet.

HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Det vore mig fjärran att påstå att Sverige skulle beskydda dem som är ansvariga för folkmordet i Kambodja. Däremot kan man inte säga att Sverige har varit tillräckligt aktivt, vare sig i FN:s generalförsamling eller i andra sammanhang för att motverka och beivra detta folkmord och för att ge det kambodjanska folket upprättelse och även ett bistånd. Jag anser att det för Sverige gäller att lägga fram förslag som går i den här riktningen och inte bara avvakta att andra tar initiativ.

Jag tror att det växer fram en insikt om att det internationella samfundet har begått mycket stora underlåtenhetssynder mot Kambodja. Det folkmord som där ägt rum kan jämföras bara med nazisternas förbrytelser. Jag tror inte att det går att få till stånd en lösning av dessa frågor utan att man, förutom att man bekämpar och beivrar vad som försiggår, mer aktivt ser till att Pol Pot-regimen isoleras. Det finns annars risk för att den kan återkomma. I det läget kan man inte bara avvakta och se, utan man måste sätta press på de länder som medverkar till att Pol Pot-regimen kan agera på det sätt som den i dag gör i Kambodja.

Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Jag vill bara säga att vi följt upp denna fråga i alla sammanhang där det varit möjligt för Sverige att ta upp frågan om ett fördömande av Pol Pot-regimen. Bekymret har varit att vi inte kunnat samla någon majoritet för att åstadkomma en resolution. Vi tänker fortsätta att verka genom att ta upp frågan i MR-kommissionen.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Göran Franck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på interpellationer och frågor

10 § Svar på interpellation 1989/90:17 och fråga 1989/90:65 om den politiska utvecklingen i Chile

Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Hans Göran Franck har i sin interpellation frågat hur jag bedömer utvecklingen i Chile samt vilka åtgärder regeringen vill vidta för att stödja och säkra en demokratisk utveckling i Chile.

Rolf L. Nilsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att underlätta demokratiseringsprocessen i Chile samt för att bidra till att de politiska fångarna inte behöver befara att användas som utpressningsmedel av militärregimen.

Jag besvarar Francks interpellation och Nilssons fråga i ett sammanhang.

Utvecklingen i Chile är i många stycken hoppingivande. För litet mer än ett år sedan manifesterade det chilenska folket med all önskvärd tydlighet sin okuvliga längtan att få slut på 15 års militärdiktatur. Oppositionens triumf i folkomröstningen den 5 oktober 1988 innebar ett rungande nej till ytterligare åtta år med Pinochet och ett ja till återgång mot demokrati och frihet.

Den samlade oppositionen har på ett konstruktivt sätt lagt sina meningskiljaktigheter åt sidan för att driva på den demokratiska processen. Efter segervalet för ett år sedan krävde man att förändringar skulle genomföras i den på många vis odemokratiska konstitutionen från år 1980. I diskussioner mellan oppositionen och det största av högerpartierna kunde enighet nås om ett förslag till författningsändringar. Vissa begränsade reformer antogs sedan med överväldigande majoritet i en folkomröstning i slutet av juli i år.

Allmänna val i Chile, till president och till parlamentet, äger rum den 14 december, om knappt sju veckor. Valkampanjen är i full gång. Det är ytterst glädjande att de 17 oppositionspartierna i samlingsblocket "Concertacion por la Democracia" kunnat enas om en gemensam presidentkandidat. Oppositionens arbete på ett regeringsprogram är också väl framskridet. De flesta bedömare räknar med att oppositionen kommer att vinna valen i december. Den första demokratiskt valda regeringen i Chile sedan 1973 kommer då att kunna tillträda den 14 mars 1990.

Även om det nu går att se slutet på nästan två årtionden av militärdiktatur i Chile, finns det inslag i det politiska läget som ger anledning till oro. Den sittande regimen är sedan folkomröstningen i fjol i färd med att genomföra en rad åtgärder som allvarligt kommer att begränsa en kommande demokratiskt vald regerings handlingsmöjligheter.

Till detta kommer att konstitutionen, trots ändringarna i somras, fortfarande innehåller odemokratiska inslag. Sammantaget finns således ett antal bestämmelser och åtgärder som kringskar och hotar den pågående demokratiseringsprocessen. Bland dessa kan särskilt nämnas den autonomi författ-

ningen ger åt krigsmakten samt bestämmelsen om försvarsgrenchefernas, inkl. arméchefen Pinochets, oavsättlighet under åtta år.

Mer påtagliga, fysiska hot mot återgången till demokrati kan dess värre också urskiljas.

Det politiska våldet har bl.a. tagit sig uttryck i ett ökat antal dödshot, polismord och i attentatet på MIR-ledaren Jecar Neghme. Det finns en fruktan för att våldet skall trappas upp ytterligare under perioden fram till valen i december och till regeringsskiftet i mars nästa år.

Samtidigt fortgår i många stycken Pinochetadministrationens kränkningar av de mänskliga rättigheterna. De två ledarna för den största chilenska fackliga organisationen benådades först i måndags efter att ha varit förvisade i intern exil i över 400 dagar. Det militära rättsväsendet, som kritiserats hårt av FN:s rapportör för mänskliga rättigheter, har vidare under pågående valkampanj fortsatt att kalla framstående vänsterpolitiker till förhör och t.o.m. att beröva dem friheten för händelser som inträffade för flera år sedan.

Just hanteringen av frågor som rör de mänskliga rättigheterna är ett av de ömtåligaste ämnena under övergången till demokrati i Chile. En kommission av specialister från MR-grupperna har tillsammans arbetat fram kapitlet om de mänskliga rättigheterna i oppositionens regeringsprogram. Detta arbete har skett med en hög grad av enighet.

En av de viktiga frågorna i kommissionens arbete har gällt de ca 450 politiska fångarna. Enligt uppgifter som kunnat inhämtas från välinformerade källor förefaller det inte finnas någon anledning att befara att situationen för denna grupp skulle vara mer utsatt i dag än tidigare. Diskussionen om de politiska fångarna gäller snarast om alla, eller hur många, som skall släppas fria omedelbart efter ett maktskifte.

Oppositionens specialistkommission för frågor om mänskliga rättigheter har utarbetat en modell för hur de politiska fångarnas situation skall handhas. Denna har i princip godkänts av Concertacion, kommunistpartiet, MIR samt av de politiska fångarna själva. Flertalet bedömare anser att den här modellen kommer att borga för en tillfredsställande lösning av de politiska fångarnas situation.

Alltsedan militärkuppen år 1973 har Sverige stött de krafter som arbetat för att återupprätta demokratin i Chile. Den svenska regeringen har vid upprepade tillfällen under årens lopp med kraft påtalat och fördömt Pinochetregimens brott mot de mänskliga rättigheterna. Vi har i FN och andra multilaterala fora verkat för att det internationella samfundet skall uppmärksamma och ta avstånd från diktaturens folkrättsvidriga agerande.

Vidare har ett omfattande humanitärt bistånd givits till militärregimens offer och till de chilensare som engagerat sig i processen för återgång till demokrati och frihet. Tusentals chilenska medborgare har också erbjudits en fristad i vårt land. De har bidragit till att stimulera det svenska folkets engagemang för Chile. De har även berikat vår kultur och på många sätt medverkat i det svenska samhällsbygget. För detta känner vi tacksamhet. Det är glädjande att i dag kunna stödja en rad insatser för chilensare som återtjänat till sitt hemland.

En dialog förs i dag med den chilenska oppositionen om Sveriges framtida kontakter och samarbete med Chile. Vi har i samband härmed kunnat kon-

statera att det omsorgsfulla förberedelsearbetet som utförts inom ramen för Consertacion bådär gott för det kommande utvecklingssamarbetet mellan våra båda länder. Även på svensk sida pågår ett intensivt beredningsarbete under ledning av biståndsministern. Det kan vidare nämnas att vi i samråd med näringslivets organisationer undersöker möjligheterna för ett vidgat ekonomiskt samarbete med Chile efter övergången till demokrati.

Internationell vaksamhet vad gäller utveckling i Chile och internationellt stöd för de demokratiska krafterna är av utomordentlig betydelse för att vägen mot folkstyre och frihet inte skall rubbas. Från svensk sida fortsätter vi att med stor uppmärksamhet följa utvecklingen i Chile. Detta gäller inte minst perioden fram till valet i december och regimskiftet i mars. Vi kommer att fortsätta att påtala och reagera mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna från den sittande regimens sida. Vi kommer att noga följa utvecklingen av de politiska fångarnas situation. Som jag nyss nämnt pågår också en aktiv planering för svenskt bistånd till en framtida demokratisk regering i Chile. Demokratin i Chile kan räkna med Sveriges stöd liksom frihetskampen kunde göra det!

HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag tackar för det utförliga svaret, som enligt min mening är ett värdefullt stöd åt det chilenska folket, som nu befinner sig i en avgörande fas för att återställa de demokratiska fri- och rättigheterna. Det första steget togs den 15 oktober förra året, då en stor majoritet av det chilenska folket sade nej till Pinochet. Nu står man inför det andra steget, president- och parlamentsvalen den 14 december.

Den chilenska oppositionen behöver allt tänkbart politiskt och moraliskt stöd från det internationella samfundet.

En konkret åtgärd som kan vidtas är att sända så många internationella observatörer som möjligt i samband med valet. Jag reser därför själv till Chile under den vecka som valet äger rum. Det finns risk för att de Pinochet-sympatiserande krafterna i Chile genom olika repressiva och odemokratiska manövrer söker att omintetgöra en väntad demokratisk seger.

Men svårigheterna är långt ifrån övervunna i och med en demokratisk valseger. Efter valet kommer kanske den svåraste och mest komplicerade fasen – det tredje steget – nämligen att omvandla Chile till en säkert förankrad demokrati.

I sitt svar berör utrikesministern detta problem när han bl.a. talar om de odemokratiska inslagen i konstitutionen och om krigsmaktens maktpositioner. Men i själva verket är hela den chilenska administrationen styrd och indoktrinerad av antidemokratiska dekret, organ och myndighetsutövare.

Det är angeläget att alla brott mot de mänskliga rättigheterna under de gångna 16 år, särskilt mord, försvinnanden och tortyr, undersöks och att rättvisa skipas i ett oberoende rättsväsende. 1978 års amnestilag om dem som utfört brott mot de mänskliga rättigheterna måste upphävas.

Det är då en demokratisk regering förhoppningsvis har installerats som det internationella samfundet måste göra sina stora uppoffrande insatser. Det är välgörande att svenska regeringen nu förbereder ett bistånd åt ett demokratiskt Chile. Det finns i vårt land en mycket stark och bred opinion som

vill att dessa biståndsinsatser skall bli verkligt generösa och effektiva. Jag hoppas att utrikesministern, som jag uppfattade antyddes i svaret, kan bekräfta att så blir fallet och även kan något närmare ange inriktningen och omfattningen av biståndet.

Det är också bra att ett ekonomiskt samarbete förbereds. Det är viktigt att detta samarbete och utbyte omfattar också andra områden, bl.a. kultur, vetenskap och teknologi.

Efter kuppen flydde många chilensare och blev politiska flyktingar utomlands. Den lag som förhindrade dem att återvända togs bort 1988. Med något undantag lever chilensarna inte längre i påtvingad exil, men den nuvarande konstitutionen tillåter presidenten att upphäva deras rätt att leva i sitt eget land.

Återvändandet innebär för många chilensare att man lämnar en trygghet och social välfärd för att försöka anpassa sig till ett samhälle som ofta har genomgått stora förändringar. Då det gäller förberedelse och stöd inför återvändandet görs otillräckliga insatser, vilket i hög grad försvårar det frivilliga återvändandet till hemlandet. Regeringen bör utarbeta ett återvändandeprogram, inte bara för chilensare utan även för andra invandrare, som frivilligt vill återvända till sina hemländer.

Nu gäller det för Sverige att i FN och andra internationella organ övertyga om massivt stöd till det chilenska folket. Det bästa sättet är att föregå med gott exempel. En framgång för ett demokratiskt Chile har ett stort politiskt och symboliskt värde som exempel på att nationell och internationell kamp kan ge resultat.

ROLF L NILSON (vpk):

Fru talman! Jag vill instämma i Hans Göran Francks bedömning av svaret, och jag vill tacka utrikesminister Sten Andersson för svaret. Det är ett bra och utförligt svar. Jag kan även konstatera något som vi egentligen redan vet, nämligen att regeringen genom utrikesministern, mitt parti och jag har i stort sett samma uppfattning om situationen i Chile. Vi är också i stort sett överens om vad som bör göras från svensk sida.

Utvecklingen i Chile är verkligen hoppfull. Det finns en bred politisk enighet inom den demokratiska oppositionen. Man sluter upp bakom en gemensam presidentkandidat, Patricio Aylwin, och det finns en politisk mognad, en analys av situationen i landet, som gör att oppositionen är väl rustad att ta över regeringsmakten i landet våren 1990.

Men det finns också mörka moln på den ljusa himlen. Sten Andersson nämner flera av dem. Jag var i Chile, huvudsakligen i Santiago, första veckan i september i år och upplevde på mycket nära håll en hel del av det som utrikesministern tar upp, t.ex. det politiska våldet. Attentatet mot MIR-ledaren Jecar Neghme skedde i min omedelbara närhet. Jag deltog i sorgehögtiderna över honom, och det är upplevelser som etsat sig fast och är mycket svåra att glömma.

Det finns en fruktan att våldet skall trappas upp ytterligare, och det finns en övertygelse inom oppositionen att våldet är intimt förknippat med regimen. Chile har Latinamerikas bäst organiserade militär och polis. Denna mi-

litär och polis kan styra de mördarband på högerkanten som genomför politiska attentat. De kan hindra dem, stoppa dem eller släppa dem fria.

Exemplet med de två fackliga ledarna som släpptes i måndags visar betydelsen av internationella opinionsyttringar.

Hans Göran Franck bedömde de politiska fångarnas situation. Jag delar inte riktigt uppfattningen att de politiska fångarna, de ca 450 personer som sitter i fängelse i dag, inte har någon anledning att befara att situationen för dem är farlig. De är utsatta på så sätt att de är fängslade och de är i regimens våld. Vad som händer med dessa fångar måste bevakas kontinuerligt. Det finns anledning till oro, och det finns anledning att följa situationen för de politiska fångarna även efter ett demokratiskt maktövertagande. Det finns dåliga exempel på hur dessa frågor har lösts i grannländerna Argentina och Uruguay.

De överenskommelser och de förslag till lösningar som finns inom Concer-tationen och som har accepterats av i stort sett alla politiska partier är väl de rimliga lösningarna. Tyvärr kan man konstatera att detta är förslag till lösningar som inte kommer att tillfredsställa alla. Det är tragiskt, men det är troligen ofrånkomligt.

Jag kan från mitt besök vittna om den respekt som den svenska regeringen, det svenska folket och svenska politiker har i den chilenska oppositionen. Man får stöd och hjälp när man säger att man kommer från Sverige, och man möts av tacksamhet. Man träffar på chilensare som har varit i Sverige, återkommit och nu deltar i den demokratiska kampen.

Utrikesministerns försäkran att vi från svensk sida skall fortsätta att med stor uppmärksamhet följa utvecklingen i Chile under perioden fram till valet och regimskiftet i mars känns betryggande. Jag vill än en gång tacka för svaret.

HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Rolf Nilson hänvisade till att jag skulle ha yttrat mig om de politiska fångarna i Chile. Det gjorde jag inte. Men jag tycker att det är mycket viktigt att de politiska fångarnas situation bevakas med all den noggrannhet och vaksamhet som är möjlig. Min uppfattning är att alla politiska fångar i Chile – de kan beräknas till ca 450 – bör frigges. När den chilenska oppositionen väl kommer till makten hoppas jag att den skall kunna genomföra frigivningen på ett sätt som tillfredsställer kraven.

Det finns politiska fångar i Chile som har suttit mycket länge. Det finns de som har suttit i dödscell i många år. Deras lidande har varit mycket stort. Frågan om frigivning av alla politiska fångar måste lösas i humanitär anda.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1989/90:6 om lägre bostadsbyggnadskostnader

Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Fru talman! Oskar Lindkvist har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att till rimliga kostnader öka nyproduktionen av bostäder.

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

Inledningsvis vill jag erinra om att nyproduktionen av bostäder har ökat kraftigt under senare år. År 1985 skedde igångsättning av ca 28 000 nya lägenheter. I år beräknas igångsättning ske av mellan 55 000 och 60 000 nya lägenheter. Det är den högsta produktionsnivån sedan mitten av 1970-talet.

Jag bedömer att det behövs ett fortsatt högt bostadsbyggande de närmaste åren för att tillgodose den stora efterfrågan. Denna produktion måste prioriteras.

Samtidigt har den snabba ökningen av bostadsbyggandet tillsammans med en ökning av annat byggande medfört kraftigt stigande produktionskostnader. År 1988 steg produktionskostnaderna för nya bostäder två och en halv gång snabbare än priserna i allmänhet. Den främsta orsaken till detta är den överhettade byggkonjunktur som alltför råder. Om kostnadsutvecklingen skall dämpas måste därför det totala byggandet minskas.

Om nyproduktionen av bostäder skall kunna prioriteras måste då annat byggande begränsas.

Ett antal åtgärder med denna inriktning har också vidtagits under senare tid genom beslut av riksdag och regering. I Stockholmsområdet har annat byggande än bostäder begränsats till 70 % av 1986 års volym. Där har också införts en investeringsavgift för annat byggande än bostäder. För hela landet har annat byggande än bostäder begränsats för 1989 till 95 % av 1988 års volym. Ombyggnader av bostäder har hållits tillbaka med ramar för lånebesluten. I samma syfte har den garanterade räntan höjts för ombyggnader.

Även bristen på byggnadsmaterial är en viktig orsak till kostnadsökningarna. Därför har beslut fattats om att byggprodukter som godkänts av vissa organ i annat nordiskt land skall få användas också i Sverige utan förnyat godkännande här.

Vidare har jag överenskommit med byggentreprenörerna och de stora byggherrarna om riktlinjer för att underlätta nyproduktion av bostäder.

Riktlinjerna innebär bl.a. att entreprenörerna ställer upp med den byggekapalet som erfordras för att genomföra kommunernas planerade bostadsbyggande. Det skall ske till priser som man kan enas med länsbostadsnämnderna om. Målet är att byggnadskostnaderna inte skall stiga snabbare än inflationen i övrigt. En arbetsgrupp har bildats med representanter från bl.a. myndigheter och byggbranschen med uppgift att följa upp överläggningarna och lämna förslag till ytterligare åtgärder. Dessutom har jag efter beslut av regeringen tillkallat en särskild utredare med uppgift att snabbt ta fram förslag till en förenklad hantering vid beslut om statliga lån. Utredaren lämnade sina förslag under gårdagen.

De vidtagna åtgärderna får nu successivt fullt genomslag.

Enligt plan- och bostadsverkets redovisning ökade produktionskostnaderna för flerfamiljshus under perioden januari t.o.m. augusti i år i ungefär samma takt som priserna i allmänhet. Om denna utveckling håller i sig året ut har prisutvecklingen dämpats kraftigt.

Regeringen följer den fortsatta utvecklingen uppmärksam och är givetvis beredd att vidta ytterligare åtgärder om situationen så kräver.

OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min interpellation. De åtgärder som har vidtagits av riksdagen och regeringen har medfört ett

kraftigt ökat bostadsbyggande. Nu säger också bostadsministern att bostadsproduktionen måste prioriteras, dvs. att allt annat byggande måste hållas tillbaka så att vi får bukt med de allt högre produktionskostnaderna.

Bostadsbyggandet måste få stor omfattning under de närmaste åren om vi skall klara efterfrågan. Det är bra att de åtgärder som har vidtagits har visat att kritikerna i riksdagen hade fel när de gick emot de olika uppslag som fanns för att komma till rätta med bostadsfrågan på en överhettad bostadsmarknad. Det gäller nu att inte släppa taget. Bostadsproduktionen måste få en sådan uppläggning att vi kan garantera en hög och jämn bostadsproduktion, till gagn för priserna och till gagn för sysselsättningen. Det fordrar naturligtvis mera långsiktighet, även om det också är nödvändigt med en viss flexibilitet för att man skall komma till rätta med de viktiga uppgifterna.

Betydligt svårare än att klara uppgiften att öka bostadsbyggandet är helt riktigt, som bostadsministern anförde i svaret, att klara kostnadsutvecklingen. Det konstateras nu att kostnaderna för bostadsproduktionen har anpassats till mera normala proportioner. Boverkets statistik bildar underlag för den bekräftelsen. Det framgår därav att utvecklingen av produktionskostnaden för flerfamiljshus nu är i takt med inflationen. Det konstateras emellertid som bekant också att kostnaderna för småhusbyggandet som grupp alltjämt är klart större än kostnaderna för byggande av flerfamiljshus.

Det är väldigt farligt att nöja sig med de hittills uppnådda resultaten. Vi måste därför fortsätta ansträngningarna att få ned produktionskostnaderna för bostäder. Jag vet – det vet säkert också bostadsministern, kanske bättre än någon annan – att räntan är på väg uppåt, och att varje gång den stiger uppåt drabbar det boendekostnaderna. Vi känner också till att flera bostads sökande har tvingats tacka nej till nyproducerade bostäder eftersom de inte klarar boendekostnaden. Det har t.o.m. inträffat, och inträffar alltjämt nästan dagligen, att nyligen hitkomna invandrare har fått flytta in i nyproducerade lägenheter, medan folk i förvärvsarbete måste tacka nej på grund av att kostnaderna är orimliga och oacceptabla. De har inte kapacitet att betala hyrorna i nyproduktionen.

Många bra åtgärder har satts in, det medger jag. Problemet är att boendekostnaderna alltjämt ligger i en klar ledning.

Jag har, fru talman, inga andra synpunkter på dessa frågor än vad bostadsministern har anført i sitt svar. Däremot hade jag kanske trott att bostadsministern skulle ha varit så vänlig att han velat ge någon signal om hur bostadsmarknaden kan komma att beröras av den förestående omläggningen av våra skatter. Även om vi inte känner till alla komponenter i den skatteomläggningen, vet vi en sak med mycket stor bestämdhet, nämligen att långt ifrån alla kommer att få sänkt skatt. Samtidigt är det lika säkert att alla kommer att få högre boendekostnader. Härtill kommer ökade el- och miljökostnader samt höjd moms, och allt det här kommer att påverka boendekostnaderna.

Jag utgår från att bostadsministern är klar över att det i ett sådant läge kommer att ställas krav på högre boendesubventioner för att berörda grupper skall kunna hållas skadeslösa. Det vore därför bra om bostadsministern i en replik kunde ge någon signal om hur han funderar på dessa problem.

AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Jag välkomnar att socialdemokraterna har tagit upp debatten om byggkostnaderna. Vi har länge försökt få dem att göra det, men vi har inte fått något gehör.

Vi har från centerns sida krävt en rad åtgärder för att komma till rätta med utvecklingen på detta område. Vi har begärt politiska åtgärder för regional balans, åtgärder som motverkar trycket i storstäderna, vilket driver upp kostnaderna. Vi har också begärt att resurser skall styras bort från kontorsbyggandet och bostadsbyggandet. Centern har föreslagit en 25-procentig investeringsavgift. Så småningom har en 10-procentig sådan genomförts.

Vi har krävt stimulanser för att snabbt få i gång bostadsbyggandet när detta varit aktuellt. Jag vill gärna ge en eloge till bostadsministern för att vi just nu har en hög byggnadsproduktion, men den borde vi ha haft för två år sedan för att vi skulle ha kunnat undvika att hamna i det kostnadsläge som vi nu har. Det är just på grund av att vi har fått i gång nyproduktionen för sent som vi har fått en kostnadsexplosion.

Vi har krävt ett lånesystem som är mera kostnadskänsligt än det nuvarande, och vi har för att hålla kostnaderna nere krävt åtgärder för en stabilare bostadspolitik, som motverkar svängningarna mellan ombyggnad och nyproduktion. Vi har begärt en översyn av konkurrenslagstiftningen för att främja konkurrens och flexibilitet och för att hålla byggkostnaderna på en låg nivå. Vi har krävt en reformerad bostadsbeskattning syftande till bättre effektivitet i den bostadsstock som vi i dag har.

På alla dessa punkter har socialdemokraterna dock, både i bostadsutskottet och i bostadsdepartementet, i stort sett sagt nej och inte velat lyssna. Jag vill nu fråga: Varför har ni gått emot alla de här åtgärderna? Varför vaknar ni först nu, efter att ha försuttit två till tre år när det gällt att angripa dessa problem?

Bostadsministern har nu lämnat ett svar som är mycket tunt. Han redovisar de åtgärder som har vidtagits. En del av dessa har föreslagits av centerpartiet, och vi har inte ställt oss avvisande i dessa sammanhang, men åtgärderna har varit långt ifrån tillräckliga. Vi har inte fått några besked om hur bostadsministern fortsättningsvis vill angripa dessa problem. Ett besked om att man skall följa utvecklingen med uppmärksamhet säger inte mycket. Det har regeringen redan gjort i två år, och det är denna attityd som är det mest oroande just nu.

Det är viktigt att vi nu kan hålla bostadsproduktionen uppe på en hög nivå, men vad tänker regeringen eller vissa delar av regeringen göra just nu? Jo, man tänker på nybyggnationen lägga en momshöjning som på ett bräde skulle öka byggkostnaderna med 10 %, vilket skulle höja hyresnivån med 250–300 kr. i månaden för en nybyggd normallägenhet. Det är fruktansvärt. Hur kan man vara så förbålt oförsiktig med kostnaderna inom byggandet att man föreslår en åtgärd med sådana konsekvenser?

Jag noterade i Oskar Lindkvists inlägg att han var orolig på den här punkten. I skattedebatterna går skiljelinjerna inte alltid mellan politiska partier utan följer ibland andra vägar. Jag har bl.a. i debattartiklar efterlyst bostadspolitikernas synpunkter i skattedebatten. Jag välkomnar den oro som Oskar Lindkvist gav uttryck för från denna talarstol. Jag vill fråga bostadsministern

om han i likhet med i stort sett alla remissinstanser på boendområdet, vilka har avvisat byggmomsen, är beredd att i de fortsatta skatteöverläggningarna gå emot ett så vansinnigt förslag som att höja byggmomsen. En sådan höjning skulle få förödande konsekvenser för bibehållandet av en stabil nyproduktion i framtiden.

Det finns naturligtvis också andra åtgärder som borde vidtas för en begränsning av annat byggande. Är regeringen beredd att lägga på en högre investeringsavgift, att skärpa lokalhyreslagstiftningen och att påverka kommunalpolitikerna att använda plan- och bygglagstiftningen för att främja bostadsbyggande framför kontorsbyggande?

Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Fru talman! Jag delar Oskar Lindkvists uppfattning om värdet och behovet av en långsiktig planering på byggandets område. En särskild arbetsgrupp jobbar med dessa frågor för att undersöka vilka förutsättningar som finns för en långsiktig planering. Jag kallade i början av sommaren till en överläggning med alla berörda intressenter i just denna fråga. Från kommunalt håll och bland byggmarknadens kontrahenter, både entreprenörer och byggherrar, var man rörande överens om vikten och värdet av detta. Men från näringslivet i övrigt var man inte särskilt benägen att delta i en sådan mera långsiktig planering. För att man skall kunna åstadkomma en sådan är det ju nödvändigt att man kan lägga ut byggandet också i tider med lågkonjunktur, och då räcker det inte enbart med ett bostadsbyggande för att upprätthålla sysselsättning och långsiktighet. Det krävs under sådana tider också ett byggande inom näringslivet. Dessa diskussioner kommer att gå vidare, och vi väntar på förslag från arbetsgruppen förhoppningsvis under detta år eller i början av nästa år.

Skatteförslagen och boendekostnadsutredningens förslag är under beredning. Boendekostnadsutredningens förslag är fortfarande på remisstadiet. Remissvaren skall vara inlämnade vid utgången av denna månad. Sedan vidtar arbetet med att väga samman de olika förslagen med utgångspunkten att försöka åstadkomma en bra bostadspolitisk lösning av detta. Det innebär naturligtvis att påverkan på boendekostnaderna måste studeras detaljerat och noggrant. Det är möjligt att göra detta eftersom båda utredningarna är framlagda och eftersom även remissynpunkterna då har kompletterat utredningsmaterialet. Detta arbete kommer att bedrivas i regeringskansliet, och regeringen räknar med att kunna presentera förslagen i början av nästa år, i samband med att den stora skattereformen skall presenteras.

När det gäller Agne Hanssons resonemang om byggmomsen vill jag bara erinra honom om att boendekostnadsutredningen har lagt fram förslag som innebär att den momshöjning på bostadsbyggandet som skatteutredningen har lagt fram förslag om elimineras. Vi får se vad de olika remissinstanserna säger. Därefter blir det en gemensam uppgift att väga samman detta. Men jag vill understryka att boendekostnadsutredningen har lagt fram förslag som tillgodoser det som Agne Hansson var ute efter, nämligen att man inte skulle höja momsen på bostadsbyggandet.

Beträffande Agne Hanssons uppräknade av övriga förslag, som han påstod att socialdemokratin skulle ha sagt nej till, kan jag inte dra någon annan slut-

sats än att det är precis detta som vi har arbetat med och som vi nu presenterat förslag om.

Lånesystemet borde ses över, sade Agne Hansson. Ja, det är precis det som har skett. Det är det som boendekostnadsutredningen har gjort, och detta förslag får riksdagen ta ställning till i vår.

Beträffande en översyn av konkurrenslagstiftningen vill jag säga att en sådan utredning är tillsatt.

När det gäller en reformerad beskattning är det vad skatteutredningen har sysslat med och som även boendekostnadsutredningen haft synpunkter på. Regeringen skall nu få möjligheter att betrakta och analysera det materialet i ett sammanhang och därefter återkomma till riksdagen med förslag.

Ett annat krav från Agne Hansson gällde långsiktigheten, och den har jag nyss berört i mitt svar till Oskar Lindkvist.

Jag tycker att Agne Hansson gör det litet för enkelt för sig när han påstår att det här är fråga om centerpartistiska initiativ som socialdemokratin sagt nej till. Socialdemokraterna arbetar för fullt inom alla dessa områden, Agne Hansson.

Agne Hansson ger inte mycket för att jag säger att regeringen följer utvecklingen. Han påstår att regeringen har gjort det alltför länge. Alla de olika initiativ som har tagits och som Agne Hansson har berört och som han sagt att centern på olika sätt föreslagit, är ju ett resultat av att man vidtar de åtgärder som utvecklingen kräver. Och nu ger de olika förslagen och initiativen resultat. Vi har alltså, även om vi betraktar de nio första månaderna i år, en kostnadsutveckling som i stort sett överensstämmer med inflationen när det gäller byggkostnaderna på bostadsproduktionens område.

OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag tror inte att Agne Hansson och jag behöver stå i kammaren och övertyga varandra om vad vi har uträttat i bostadsutskottet. Jag påstår att vi hela tiden har fört en mycket offensiv bostadspolitik, vi har tagit initiativ i utskottet som har drivit bostadsfrågorna, och vi har tagit upp dessa frågor i kammardebatterna om bostadspolitiken. Jag medger att centerpartiet har väckt motioner som vi socialdemokrater på mycket goda grunder har avvisat, inte på grund av att vi anser att förslagen i dem inte skulle kunna användas utan helt enkelt därför att åtgärder redan har vidtagits i fråga om det som centerpartiet har föreslagit. Jag skulle i stället vilja föreslå en liten samkörning om bostadsfrågorna, eftersom det som förestår runt hörnet förutsätter att man har mycket stor kapacitet för att kunna hävda de boendes intressen när vi skall ta itu med skattefrågorna.

Jag vill säga till bostadsministern att vi oss emellan inte har några delade meningar, åtminstone inte i nuläget. Jag är oroad över en mycket viktig sak, nämligen att subventionerna nu skall förändras och att den gamla subventionspolitiken, enligt föreliggande förslag, skall upphöra. Då drar jag mig till minnes hur många gånger vi har diskuterat denna fråga i den socialdemokratiska riksdagsgruppen långt innan Ulf Lönnqvist kom in i Sveriges riksdag. Vi diskuterade med statsminister Erlander, jag minns det mycket väl. Då var det fråga om att man skulle skapa större rättvisa på boendeområdet, då skulle man ta bort den generella subventionspolitiken, och man skulle införa

mer målinriktade stöd. Och jag minns hur dåvarande partiordföranden och riksdagsgruppen sade att vi skall ha en generell välfärdspolitik. Vi skall ha en subventionspolitik. Även om det innebär att de som har bra inkomster bor i subventionerade lägenheter betalar de i alla fall skatt efter bärkraft. Detta tilldrog sig alltså på den tiden då folk i allmänhet betalade skatt efter bärkraft. Jag tror alltså att det finns anledning att vara mycket uppmärksam och vaksam, och jag utgår från att det är en av bostadsministerns viktigaste uppgifter.

Till sist vill jag säga att jag faktiskt frågade, kanske inte rent ut, hur bostadsministern ställer sig till en höjning och en breddning av bostadsbidragen vid den omläggning av bostadspolitiken som förestår.

AGNE HANSSON (c):

Fru talman! De centerpartistiska initiativen håller på att genomföras, säger bostadsministern. Det är riktigt i vissa avseenden, och då med en begränsad räckvidd. Vad jag kritiserar regeringen för är att den har varit försenad och har tagit till sig dessa förslag för sent, vaknat för sent. Regeringen har dessutom inte genomfört förslagen fullt ut, så att de har fått full effekt. Ett sådant exempel är investeringsavgiften, där centern har krävt mer än en fördubbling av vad som nu gäller. Om regeringen hade gjort det långt tidigare, hade man uppnått en bättre effekt.

Jag medger gärna, Oskar Lindkvist, att vi har kunnat samköra i bostadsutskottet på ett sätt som har flyttat fram positionerna i vissa hänseenden, och det hoppas jag att vi har möjlighet att göra även framöver. Jag noterar då med tillfredsställelse att Oskar Lindkvist och jag har samma uppfattning i synen på reformeringen av bostadsbeskattningen. Och jag har gett uttryck för denna uppfattning vid flera tillfällen tidigare, och vi har inom centern uppfattningen att man måste vara oerhört försiktig när det gäller att beskatta nödvändiga områden, t.ex. boendet. Det finns så mycket som tyder på att en social bostadspolitik kan raderas om detta hanteras vårdslöst, t.ex. när det gäller boendekostnadsutvecklingen och borttagandet av subventionerna. Det gäller organisationsfrågorna – just nu behandlar vi i bostadsutskottet en proposition om länsbostadsnämnderna – och många andra frågor. Där vill jag säga att det finns anledning att fundera på hur subventionerna i framtiden skall riktas och hur vi skall hantera dem så att de inte växer oss över huvudet. Det måste ske på ett sansat sätt.

Det var, herr bostadsminister, skatteförslagen som låg i botten som motiv för boendekostnadsutredningen, tyvärr inte centerns förslag med utgångspunkt i den sociala bostadspolitiken. Jag är rädd för att man nu börjar genomföra en skatteomläggning utan att beakta boendekostnadsutredningens förslag. Jag hoppas få en signal från bostadsministern om han delar min oro.

Bostadsminister ULF LÖNNQVIST:

Fru talman! Jag vill gärna slå fast att vi skall slå vakt om den sociala bostadspolitiken. Den skall vara utgångspunkten och rättesnöret för vår bostadspolitik i framtiden liksom i dag. Jag vill också, för att ge ett rakt svar, till Oskar Lindkvist säga att jag tror att det blir nödvändigt med att vidta förändringar när det gäller bostadsbidragen i den riktning som Oskar Lind-

kvist antydde i sin fråga, när vi gör den samlade bedömningen av skatteutredningarnas och boendekostnadsutredningens förslag. Men det får vi anledning att återkomma till litet längre fram.

Låt mig vidare slå fast att boendekostnadsutredningens förslag ju innebär att betydande subventionsmoment finns kvar på det bostadspolitiska området. Låt mig också notera att de stora organisationerna på bostadsområdet, i de uttalanden som de har gjort med anledning av boendekostnadsutredningens förslag, ställt sig positiva till dessa förslag. Vi får som sagt anledning att återkomma till detta.

Agne Hansson var missnöjd med storleken av investeringsavgiften. Låt mig bara erinra Agne Hansson om att det var här i Sveriges riksdag man enade sig om procentsatsen 10 %. Agne Hansson menade i sitt förra inlägg att en del åtgärder har satts in för sent. Låt mig då stillsamt erinra om det arv på det bostadspolitiska området som socialdemokratin fick ta över 1982. Det var en situation som gjorde att vi hade ungefär 40 000 tomma lägenheter i vårt land 1983 och 13 000 arbetslösa byggnadsarbetare, därför att byggverksamheten avtog på ett förskräckande sätt. Det gällde bostadsbyggandet men även näringslivets investeringar, som under de borgerliga regeringsåren sjunkit med 70–80 %. Materialindustrin gick på knäna. Det fanns ingen efterfrågan på dess produkter. Industri efter industri fick läggas ned. Det var, Agne Hansson, det som överlämnades. Detta var utgångspunkten. Det är alldeles självklart att det då handlade om att så snabbt som det någonsin var möjligt få människor i arbete, få materialindustrin på fötter, över huvud taget få i gång byggmarknaden så att det inte skulle bli framtida men som inte gick att reparera. Så tog successivt byggverksamheten fart.

Det är alldeles självklart att åtgärder sedan fortlopande satts in för att rätta till den besvärliga situation som hade lämnats över från den borgerliga regeringen till den då tillträdde socialdemokratiska. Byggverksamheten har sedan, i takt med att industrins investeringsbenägenhet har ökat, att människor kommit i arbete och därmed ökat sin efterfrågan på bostäder, tagit sådan fart att det har varit nödvändigt att gå in med dämpande åtgärder. Detta har regeringen gjort. På det sättet, Agne Hansson, måste man hela tiden anpassa de åtgärder som sätts in till den befintliga situationen. Det är precis så vi har arbetat, och precis så måste vi också i framtiden arbeta. Det är på det viset man kan åstadkomma en bra utveckling på både kostnadssidan och produktionssidan.

Jag vill än en gång understryka att alla ansträngningar naturligtvis måste göras för att se om det går att åstadkomma en långsiktig planering på byggandets område. Det är vi alla betjänta av. Skall vi åstadkomma det måste alla vara beredda att ställa upp, dvs. alla de olika samhällssektorer som är beroende av byggandet – näringslivet, samhällsinstitutionerna, bostadsområdet. Allt detta måste till om en långsiktighet skall kunna främjas och utvecklas.

Förste vice talmannen anmälde att Agne Hansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Anna Horn af Rantzien har ställt tre frågor till statsministern kring sträckningen av väg E 4 vid Haga Norra i Solna kommun.

Interpellationen har överlämnats till mig.

Låt mig först konstatera att Anna Horn af Rantzien och jag tycks vara överens om att en ombyggnad av väg E 4 utmed Hagaparken är nödvändig för att öka framkomligheten för trafiken genom Solna.

Olika förslag till trafiklösning har utretts av vägförvaltningen i länet i samråd med kommunen och andra berörda organ. Vägverket har därefter fastställt det förslag som verket bedömt bäst tillgodose de krav som ställs i väglagen, att en väg skall byggas så "att ändamålet med vägen vinnes med minsta intrång och olägenhet utan oskälig kostnad". Det fastställda förslaget innebär att väg E 4 höjs över nuvarande nivå, vilket möjliggör en från trafikteknisk synpunkt bra lösning till skälig kostnad. Förslaget medför dock vissa negativa effekter, bl.a. ökat buller i angränsande områden.

Vägverkets beslut har överklagats till regeringen. Ärendet är under beredning i regeringskansliet, och jag kan därför inte diskutera det i sak utan kommer att belysa frågorna från principiell synpunkt.

I den första frågan undrar Anna Horn af Rantzien hur olika faktorer skall vägas mot varandra; hur kommunens och vägverkets ståndpunkt skall vägas mot naturresurslagens regler om bevarande av riksintressen.

Fr.o.m. den 1 juli 1987 skall vid prövning av ärenden enligt väglagen naturresurslagen tillämpas. Vägverket skall följaktligen vid fastställelseprövningen göra de avvägningar som naturresurslagen förutsätter. Denna prövning skall göras oavsett vilka avtal som tidigare träffats mellan kommunen och vägverket.

Den andra frågan, som jag uppfattar den, handlar om vilken hänsyn som skall tas till kostnadsskillnaderna mellan olika förslag ställda i förhållande till intresset av att bevara natur- och kulturtillgångar av riksintresse.

Enligt regeln i väglagen, som jag tidigare citerade, skall kostnaden för ett vägobjekt vara skälig ställd i relation till det intrång och de olägenheter som uppkommer. Det innebär att kostnaden är en av de faktorer som skall vägas samman med andra omständigheter till ett slutligt ställningstagande. Att generellt ange vilken tyngd olika faktorer, exempelvis ekonomiska, skall ha i ett sådant sammanhang är inte möjligt. En prövning får ske från fall till fall med användande av tillgängliga kunskaper och gott omdöme.

Slutligen frågar Anna Horn af Rantzien om regeringen kan bidra till att en opartisk utredning av det alternativa förslagets kostnader tas fram och jämförs med vägverkets förslag.

Det är vägverkets uppgift att ta fram bästa möjliga underlag för ett beslut, och vid ett överklagande skall regeringen pröva bl.a. om det underlag som föreligger är tillräckligt. Denna prövning ingår i den beredning av ärendet som pågår i regeringskansliet.

I det aktuella ärendet har diskussioner förts mellan Solna kommun och vägverket med anledning av de synpunkter på vägprojektet som kommit

fram under senare tid. Dessa diskussioner har resulterat i att vägverket kommer att ta fram ett alternativförslag och därefter redovisa en jämförelse mellan detta förslag och det som nu ligger hos regeringen.

När denna redovisning föreligger kommer regeringen att fatta beslut i ärendet.

Då Anna Horn af Rantzien, som framställt interpellationen, var ledig från riksdagsarbetet medgav förste vice talmannen hennes ersättare att Karin Thomé fick delta i överläggningen i stället för interpellanten.

KARIN THOMÉ (mp):

Fru talman! Jag tackar kommunikationsministern å Anna Horn af Rantzien vägnar. Anna Horn af Rantzien är just nu i New York. Jag som ersättare får därför ta emot interpellationssvaret.

I går när jag läste svaret och för den delen också i morse när jag läste morgontidningarna blev jag, förstås, mycket glad. Svaret är precis vad vi har önskat, nämligen att vägverket skall ta fram ett alternativförslag.

Jag är alltså glad över att det trägna motståndet från Haga-Brunnsvikens vänner och från miljöpartiet, centerpartiet och vpk men även från olika experter – bl.a. länsantikvarien – har medverkat till att beslutande instanser nu har fått upp ögonen för de värden som står på spel, t.ex. i Hagaparken. Jag lyckönskar dessa instanser till ett klokt beslut när det gäller att ta fram ett bättre förslag.

PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag har tidigare haft tillfälle att diskutera den här frågan med kommunikationsministern. Men jag vill gärna göra en kommentar beträffande den nya situationen. Tyvärr är vägverket inte alltid mästare på att hitta miljövänliga lösningar för sina vägsträckningar. Den typ av problem som vi nu har upplevt i Haga känner vi igen från debatten om olika vägsträckningar i t.ex. Bohuslän och Östergötland. Det har alltså visat sig vara väldigt viktigt att det förs en intensiv politisk debatt om de olika vägdragningsförslag som finns.

Jag hoppas att den alternativutredning som vägverket nu har beslutat om verkligen kommer att leda till att vi får en lösning som är godtagbar både ur miljösynpunkt och med hänsyn till de stora kulturvärden som står på spel i Hagaparken.

Jag vet inte om det är för optimistiskt att tro att frågan redan är löst. Vägverket har ju tidigare varit ganska avvisande till olika alternativa lösningar. Naturligtvis är det ändå min förhoppning att man vid vägverket inte skall känna sig så bunden av tidigare ställningstaganden att det kommer att avspegla sig i vägverkets sätt att hantera frågan. Framför allt hoppas jag att regeringen slutgiltigt kommer att granska frågan med den klara målsättningen att alla möjligheter skall tas till vara när det gäller att åstadkomma en så miljövänlig lösning på den här trafikplatsen som det över huvud taget är möjligt. Slaget är kanske inte vunnit. Men jag hoppas att detta skall vara början till en process som bidrar till att vi får en godtagbar lösning vid Haga Norra.

Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

Fru talman! Bara några korta kommentarer. Pär Granstedt talar om "slaget". Men så dramatiskt är det kanske inte. Det är väl ändå inte fråga om någon krigsföring här, hoppas jag.

Pär Granstedt säger att vägverket inte alltid är mästare på att hitta de bästa lösningarna. Låt mig då säga att vägverket har god kapacitet och gör ett väldigt gott jobb. Jag tycker faktiskt att det är värt att poängtera detta. Alla erinringar mot vägverket är faktiskt inte alltid så väl grundade. Att man nu på initiativ av Solna kommun är beredd att ånyo studera frågan visar ju på en öppenhet från vägverkets sida när det gäller att gå opinioner till mötes och att ingående penetrera detta för att se om det finns bättre lösningar. Det här är ju ett komplicerat ärende – det måste väl alla erkänna. Men det är också nödvändigt att genomföra detta projekt.

Självfallet är det bra om det förs en intensiv diskussion och om denna präglas av öppenhet. Jag vill erinra Pär Granstedt om att jag i vår förra debatt i våras hänvisade just till behovet av att i ett omfattande remissarbete få fram alla synpunkter i ärendet. I det pressmeddelande som lämnades i går efter de överläggningar som anordnats, som sagt, på initiativ av Solna kommun sägs det: Under den senaste tidens överläggningar har Solna kommun och vägverket enats om att alternativet med en nedsänkt E 4-infart bör utredas ytterligare, och utredningen skall inriktas på att göra en ny total miljö- och trafikjämförelse, medan vägverkets förslag har en nedsänkt infartslösning.

Slutligen vill jag försäkra Pär Granstedt om att regeringen, som alltid, med stort allvar kommer att granska och med gott omdöme avgöra ärendet när det slutligen kommer till prövning.

PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Till att börja med vill jag säga något om mitt ordval. Naturligtvis handlar det om ett bildligt uttryck. Ordvalet var inte uttryck för någon alltför omfattande krigiskhet. Men det har å andra sidan varit en mycket omfattande och betydelsefull diskussion. Det beslut som nu har fattats är nog – om jag får återgå till den krigiska terminologin – i varje fall något av en delseger för alla de krafter som har arbetat för att få en annorlunda lösning till stånd än den som vägverket tidigare hade tänkt sig.

Sedan vill jag beträffande mitt uttalande om att vägverket inte alltid är mästare på att hitta de bästa lösningarna framhålla att jag uttryckligen sade att det var ur miljösynpunkt. Säkerligen är vägverkets lösningar nästan alltid mycket bra ur trafiksynpunkt. Men det finns en rad exempel på att vägverkets planering verkligen kommit att stå i strid med viktiga miljöintressen. Kanske skulle regeringen fundera över om man skulle ändra direktiven till vägverket så, att miljöhänsynen får en större tyngd redan från början. Då behöver man inte ta upp en fråga i flera omgångar. Dessutom skulle det inte behövas en så här omfattande kamp när det gäller många projekt innan man når fram till en ur miljösynpunkt godtagbar lösning.

Jag hoppas, som sagt, att den nya utredningen kommer att leda till att vi får en bra lösning. Självfallet välkomnar jag den vilja att pröva frågan på nytt som vägverket nu har visat.

Slutligen: Kommunikationsministern utlovar här en prövning präglad av omsorg och klokskap. Det tar jag som en garanti för att en miljövänlig lösning förr eller senare kommer att åstadkommas i Haga.

Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Jag vill bara erinra Pär Granstedt om att enligt den ordning som gäller tas miljöhänsynen med i bilden redan från början. Varje sådant här ärende skall föregås av en miljökonsekvensbeskrivning. Men man måste ta hänsyn till många olika saker. Detta är dessutom ett komplicerat ärende. Naturligtvis måste också de ekonomiska hänsynen vägas in, liksom de trafiktekniska.

Ännu en gång vill jag säga att jag har stor respekt för det arbete som vägverket gör i den här typen av ärenden. Till hundra procent utgår man i alla ärenden från att miljökonsekvenserna också vägs in.

Förste vice talmannen anmälde att Pär Granstedt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

KARIN THOMÉ (mp):

Fru talman! Även jag vill tacka kommunikationsministern för löftet att regeringen skall låta miljöaspekter och kulturaspekter väga mycket tungt när en lösning slutligen skall väljas.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Meddelande om svar på interpellationerna 1989/90:20, 23 och 29

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Ingbritt Irhammar har framställt en interpellation om intensifierad narkotikabekämpning, Sten Andersson i Malmö en interpellation om ändrade regler för försäljning av alkoholdrycker och Margó Ingvardsson en interpellation om prioriteringarna inom vården. På grund av arbetsplaneringen den närmaste tiden kommer interpellationerna inte att kunna besvaras inom föreskriven tid. Vi har kommit överens om att de besvaras den 24 november.

14 § Svar på interpellation 1989/90:7 om sjukvården

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Gullan Lindblad har ställt följande fyra frågor till mig.

1. Är det regeringens ambition att arbeta för att var och en skall kunna få vård när vård behövs utan att behöva stå i kö?
2. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit eller ämnar regeringen vidta för att minska vårdköerna?
3. Kan höstriksdagen förvänta sig förslag som snabbt åstadkommer en förbättring av vårdsituationen i landet?

4. På vilket sätt avser socialministern åstadkomma en ökad samordning mellan sjukvård och socialförsäkring?

Huvudmannaskapet och ansvaret för driften av nära nog all offentlig hälso- och sjukvård ligger numera på landstingen och de landstingsfria kommunerna. I detta ansvar ligger bl.a. att tillhandahålla en vård som svarar mot medborgarnas rättmätiga krav på kvalitet och tillgänglighet. Självfallet måste också befintliga personella och ekonomiska resurser tillvaratas på ett rationellt och effektivt sätt.

I vissa delar av landet och särskilt i storstadsregionerna har sjukvårdshuvudmännen betydande problem med att rekrytera personal. Detta är en väsentlig förklaring till att man har otillfredsställande väntetider och köer både in till sjukvården och ut från akutsjukvården. Det senare resulterar i att, enligt uppgifter från Landstingsförbundet, omkring 15 % av samtliga vårdplatser inom akutsjukvården för närvarande är belagda med s.k. färdigbehandlade patienter. Inom internmedicin och ortopedisk kirurgi utgör motsvarande andel mer än 20 %.

Som ett uttryck för regeringens och sjukvårdshuvudmännens ambitioner att genom de goda exemplen påskynda en positiv utveckling av vården i Sverige, har en överenskommelse träffats med huvudmännen om att staten avsätter 50 milj. kr. som ett särskilt stimulansbidrag under år 1990, för att genom bl.a. erfarenhetsutbyte utveckla hälso- och sjukvården. En kartläggning av dagsläget har redan startat genom en särskild projektorganisation, bestående av företrädare för socialdepartementet, socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Spri. Det faktiska arbetsläget är redan sådant att man kan räkna med att såväl frågan om tillgänglighet till vissa typer av kirurgiska behandlingar som problem med medicinskt färdigbehandlade patienter kommer att kunna bearbetas under år 1990. Detta skall ske i en direkt dialog med flertalet berörda kliniker och andra ansvariga lokala företrädare.

En annan åtgärd som redan beslutats är det bidrag om ca 140 milj. kr. för att lösa problemen med köer till thoraxkirurgi, gråstaroperationer och höftledstransplantationer som ingår i den senaste Dagmaröverenskommelsen.

Även om landstingen har ansvar för driften av huvuddelen av sjukvården har staten givetvis även ett övergripande ansvar för hälso- och sjukvårdens utveckling och finansiering.

Regeringens självklara målsättning är att målen i hälso- och sjukvårdslagen skall uppfyllas, så att medborgarna skall kunna få en god vård när behov föreligger. Regeringen kommer därför att, inom ramen för statens övergripande ansvar, låta analysera alternativ till dagens organisation, uppgiftsfördelning och styrsystem m.m. Syftet skall vara att finna lösningar som kan visa sig vara fruktbara för en fortsatt utveckling av hälso- och sjukvården så att den bättre än för närvarande svarar mot bl.a. de krav på tillgänglighet och service som den enskilde medborgaren har rätt att ställa.

Den offentliga debatten om hälso- och sjukvården har breddats så att också socialförsäkringsfrågorna fått en framskjuten plats när olika utvecklingsstrategier har diskuterats. Regeringens ambitioner på detta område uttrycks i regeringsförklaringen till årets riksmöte. Under innevarande riksmöte kommer förslag att presenteras om förändringar av regelsystemet på detta område. Ett sådant förslag måste föregås av en analys av konsekven-

serna av en förändring. Jag är inte för dagen beredd att svara på frågan hur en samordning mellan hälso- och sjukvården och socialförsäkringarna bäst skall genomföras.

Med hänsyn till de svårigheter som finns och som kan förutses när det gäller personalförsörjningen är det också viktigt att finna modeller för sjukvårdens organisation och struktur som är mindre personalkrävande än dagens och som bättre tar till vara den personal som finns inom området och dess kompetens utan att avkall ges på kvalitet och säkerhet.

Från dessa utgångspunkter kommer staten genom företrädare för socialdepartementet och socialstyrelsen att aktivt delta i den utredning om vårdens framtida struktur som initierats av Landstingsförbundet.

GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för ett långt svar, men jag nödgas konstatera att socialministern sannerligen inte är någon vidare bra doktor för att bota en sjuk vård.

Det enda recept som socialministern skriver ut är projektgrupper, analyser och pengar för att om möjligt bota vissa symptom hos en sedan länge mycket sjuk patient, nämligen sjukvården. De köpengar som anslagits tycks vara helt inriktade på att de mest heta politiska problemen skall lösas, dvs. de mest uppseendeväckande köerna, inte de medicinska problemen. Medan människor dör i vårdköerna skall företrädare för organisationer och statliga verk diskutera, analysera och försöka administrera bort köerna, och regeringen gör analyser. Jag uppskattar ambitionen, men medan gräset växer dör i det här fallet inte kon, utan patienten.

Socialministern får nog i likhet med Luther utropa: Här står jag och kan inte annat! Den socialdemokratiska politiken har hittills visat sin totala oförmåga att klara vårdkrisen, liksom andra kriser inom den offentliga sektorn. Vården lider, liksom hela den offentliga sektorn, av ett systemfel: en så gott som total monopolisering, etableringskontroller, ja, i praktiken ett näringsförbud för vårdpersonal som vill driva eget.

Vården lider också av stelhet och oförmåga att klara problemen vad gäller att decentralisera och föra ned besluten till människor i den direkta vården, dvs. på golvet och vid sjuksängen. Människor i vården vill i dag ta ett ökat ansvar. Jag vet att socialministern har den ambitionen, men det framkommer inte i detta svar. Det har tyvärr hänt alldeles för litet.

Jag skrev min interpellation med anledning av en artikel i Dagens Nyheter den 10 september där socialministern sade: "Alla ska ha rätt till vård. Där emot finns det inget som garanterar medborgarna – bortsett från akutfallen – sjukvårdsservice inom en viss angiven tidpunkt. Så långt kan vi nog aldrig komma."

Jag blev mycket oroad av att landets socialminister inte hade högre ambitioner än så. Nu sägs det visserligen i svaret att det är regeringens målsättning att målen i hälso- och sjukvårdslagen skall uppfyllas, men vi moderater anser att den självklara rätten till vård när man behöver den skall finnas redan i dag, i ett land som har världens näst högsta sjukvårdskostnader. Om inte det egna landstinget kan ge vården skall den ges av annat landsting eller av privat vårdgivare, ja, t.o.m. utomlands. Det är innebörden av den vårdga-

ranti som vi moderater vill införa men som socialdemokraterna i landstingen tyvärr har sagt nej till.

Kan vi vara överens om den rättigheten för patienten, herr socialminister?

I min interpellation ställde jag frågan om riksdagen kan förvänta sig förslag som snabbt åstadkommer en förbättring av vårdssituationen i landet. Ett sådant förslag är t.ex. att vårdpersonal fritt får driva eget på samma villkor som den offentliga vårdgivaren, landstinget. Det har visat sig att den personal som har gått över till privatvård stannar kvar och att det alltid är gott om sökande till dessa tjänster, medan det, så som socialministern säger i svaret, är svårt att rekrytera men framför allt – dess värre – att behålla personal inom den offentliga vården.

Ökad konkurrens inom vården, ett ökat inslag av marknadsekonomi, är nämligen lösningen på vårdkrisen. Med en sjukvårdsförsäkring som följde patienten – enligt det moderata förslaget – skulle patienten ges valfrihet och den offentliga vården avlastas. I stället konstaterar jag – man blir knappast förvånad längre – att det socialdemokratiskt styrda Stockholms läns landsting nu vill strypa City Akuten, ett av de få alternativ som verkligen finns. Delar socialministern sjukvårdslandstingsrådets i Stockholm uppfattning att City Akutens vård är orättmätig? Jag vill gärna ha ett nekande svar på den frågan.

Socialministern har inte svarat på min fråga om en ökad samordning mellan sjukvård och socialförsäkring, som det moderata förslaget skulle innebära och som faktiskt framstående socialdemokrater varit inne på, om än i en annan tappning. Det var det förslag som i somras lades fram av socialministerns partikollega i Göteborg, Göran Johansson, liksom av landstingsrådet Gunnar Hofring. Man menade då att det var möjligt att tänka sig en karenssdag, och att pengarna för detta skulle kunna gå till vården. Det är inte riktigt vårt förslag, men jag blev mycket besviken över att socialdemokraterna över huvud taget inte ville ta upp diskussionen, utan genast slog igen dörren, på grund av att facket röt till, förstås. Sjukvården och socialförsäkringen är faktiskt något av kommuniserande kär! Det skulle vara värdefullt om det verkligen kom ett förslag i den riktning som vi moderater har angivit.

Jag vill fråga om socialministern kan tänka sig lösningar i enlighet med det moderata förslaget till sjukvårdsförsäkring, en försäkring som följer patienten, och sådana lösningar som ger ökad valfrihet för såväl patienter som vårdpersonal.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Det finns naturligtvis fog för en del av den kritik som Gullan Lindblad med hänvisning till olika tidningsartiklar tar upp. Jag vill inte heller, vilket framgick av svaret, framställa den svenska sjukvården som problemfri. Men jag tycker nog att den kritik som förs fram, framför allt i mediadebatten, präglas av att sjukvården framställs som om den befann sig i något slags total kris. Det finns anledning att nansera den mörka bild som där visas upp och som Gullan Lindblad hänvisar till.

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

Visst finns det problem på sina håll, men det finns också rader av exempel på att sjukvården fungerar väldigt bra. Det är bara det att om de positiva exemplen får vi sällan information via tidningarna, radio och TV. Reser man runt som jag gör, och som jag förmodar att Gullan Lindblad också gör då och då, och besöker sjukhus, vårdcentraler och andra sjukvårdsinrättningar, får man inte sällan en annan bild, som innehåller nöjda och tacksamma patienter, duktig och energisk personal samt även faktiskt ganska fantasifulla och framsynta administratörer, som gör en hel del bra insatser. Jag vill gärna säga att det även inom Stockholms läns landsting, som i den offentliga debatten ofta framställs som det största problemområdet, finns en mängd väl fungerande verksamheter. Jag skall inte på den korta tid som vi har till vårt förfogande i en interpellationsdebatt ta alltför många exempel, men några exempel för att nyansera bilden bör väl ändå finnas med.

Sedan 1982, och det är inte lång tid, har antalet läkare i Sverige ökat med 20 %, antalet höftledsoperationer har fördubblats, antalet gråstarr-operationer – varav flertalet numera genomförs polikliniskt – har tiodubblats, och den öppna hjärtkirurgin har också genomgått en, kan man säga, smått revolutionerande utveckling. Antalet kranskärlsoperationer har under denna tidsperiod sexdubblats.

Dessa uppgifter tycker jag vittnar om att bilden av sjukvårdsorganisationen i Sverige som något slags stel koloss, som inte är öppen för förändringar, faktiskt inte är rättvis. Det sker förändringar inom väsentliga områden av den svenska sjukvården i mycket positiv riktning. Men, som sagt, det innebär inte att den är befriad från problem. Det är de problemen vi får arbeta med att lösa.

Det handlar inte bara om att organisera och administrera, utan det handlar naturligtvis om både organisation-administration och en känsla för vad patienterna behöver. Det är självfallet på de områden där vi har brister som vården måste rättas till i den riktningen.

Är då moderata samlingspartiets förslag, som Gullan Lindblad talar för, med ökade inslag av konkurrens och marknadsekonomi, det som i ett slag skall lösa hela den svenska sjukvårdens problem? Nej, jag tror faktiskt inte det. I det parti jag representerar har vi den grundläggande inställningen att inom ett sådant viktigt område som sjukvården kan marknadsekonomin bara ha en marginell betydelse. Den kan finnas med i de sammanhangen på vissa avsnitt, men den kan bara ha en marginell betydelse. Samhället måste ta det grundläggande ansvaret, och det är också det som i ganska stor politisk enighet har beslutats i vårt land.

När Gullan Lindblad säger att det är socialdemokratiska ledare ute i landstingen som förhindrar att man arbetar på ett annat sätt, är det också en förklarad bild. De överenskommelser som har träffats med landstingen stöds i landstingsvärlden oftast av mycket breda majoriteter. Den senaste Dagmaröverenskommelsen har helt säkert tre partier i Landstingsförbundet bakom sig. Det är socialdemokraterna, centerns representanter och vpk:s representanter, alltså en ganska stor majoritet. Men jag tror också att man kan säga att även folkpartiet i väsentliga stycken står bakom dessa överenskommelser och de grundprinciper som skall gälla för uppbyggnaden av den svenska sjukvården.

Här är alltså moderaterna, som på många andra områden, ganska isolerade i den svenska politiken. Jag tycker att det känns betryggande, för det bör innebära att huvuddragen i den svenska modellen för sjukvård kommer att kunna bevaras även i framtiden. Sedan skall vi gemensamt arbeta på att få bort de brister som trots allt finns och som uppstår tid efter annan. Men det skall vi göra med utgångspunkten att vi skall slå vakt om det svenska sjukvårdssystemet och det som är bra i det systemet, inte slå sönder det genom att göra en stor systemförändring som innebär att vi går över till ett marknadsekonomiskt system även på det området.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det är bra att socialministern åtminstone är medveten om problemen. Jag har inte sagt att sjukvården är i total kris, men nog är det en uppenbar krissituation i vårt land. Det kan nog ingen bestrida. Jag kan bara säga något om köerna. Det är några exempel som helt nyligen har tagits fram av Timbro informationscentrum.

För kranskärlsoperationer får patienter vänta nära åtta månader i Bohuslän, drygt sju månader i Göteborg. Åtta och en halv månaders väntetid är det för starroperationer i Värmlands län – mitt eget alltså – och nära åtta månader i Jämtland. Patienter som skall operera höftleder får vänta upp till femton månader i Sörmlands län och drygt nio månader i Östergötlands län. Vid Karolinska sjukhuset har man inte kunnat utföra höftledsoperationer på grund av bristande budgetmedel för inköp av höftproteser.

Detta är saker som figurerar titt och tätt i pressen. Jag tycker att det är mycket bra att pressen är uppmärksam och faktiskt uppmärksammar både socialministern och mig på problemen. Det ger ändå en chans att lösa dem.

En del köer uppmärksammas mer än andra, men det finns många människor som lider lika mycket av sjukdomar som inte debatteras så ofta. I Uppsala läns landsting har man t.ex. fört en livlig debatt kring sjukdomar som främst drabbar kvinnor, t.ex. livmoderframfall och inkontinens. Här är väntetiderna närmare ett och ett halvt år.

I mitt landsting – Värmlands – har man Sveriges längsta köer till kvinno-klinik, stod det att läsa på en löpsedel helt nyligen. Det förmäldes inte om vår förvaltningsutskottsordförande, som är socialdemokrat, denna gång också tyckte att det var bra med köer – för det gjorde han som bekant härom-året, när de borgerliga partierna i Värmland föreslog att patienter med kranskärlsjukdomar skulle sändas till Scandinavian Heart Center i Göteborg. Köer ansåg han vara bra, för de kunde driva fram fler platser inom den offentliga vården i stället. Jag tror inte ett ögonblick att socialministern resonerar på det sättet. Men nog är det viktigt att vi debatterar detta och visar att det finns lösningar utanför den offentliga vården.

Jag vet att det är mycket som är bra i den offentliga vården. Jag har inte bara rest runt och gjort besök, jag har jobbat på golvet som undersköterska två veckor – jag hann inte jobba två månader men skulle ha gjort det annars – i tung långvård hemma i Värmland i somras, bara för att få veta hur det ser ut i vården. Personalen vill ta ett ökat ansvar – och vill att det skall bli förändringar i riktning mot ökad decentralisering, ökat ansvarstagande osv.

Men det är en stor koloss, herr socialminister, som inte är lyhörd, och för-

ändringar sker mycket långsamt. Jag är otålig, liksom hela vårdpersonalen i Svea rike. Och jag är ledsen över att jag inte har fått några mer positiva förslag från socialministern. Men han har kanske något att komma med?

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Gullan Lindblad hänvisar till kösituationen för olika typer av operationer i olika landsting. Det är ju precis den sortens problem som man enligt den senaste Dagmaröverenskommelsen skall angripa från landstingens sida.

Gullan Lindblad ger för all del mest negativa exempel; det finns också positiva. Men vad hon räknar upp visar ju att man kan arbeta med dessa frågor på mycket olika sätt inom olika landsting. Vad vi vill med de resurser som nu sätts in är ju att få ett erfarenhetsutbyte, att vi drar nytta av erfarenheterna från de platser där man inte har dessa långa kötider, att vi ser vilka åtgärder man har vidtagit där för att bemästra kösituationen, och överför de erfarenheterna till de landsting som fortfarande har problem. Ett sådant erfarenhetsbyte kan mycket väl vara ömsesidigt. I ett landsting har man kanske klarat *en* typ av operationer på ett bra sätt, medan man har problem med en annan typ av operationer.

Men jag tror inte att vare sig Gullan Lindblad eller jag skall gå ut och lova att vi i ett enda slag kan klara alla uppgifter som den svenska sjukvården kan komma att ställas inför. En del av de köer som vi har nu existerar ju av den anledningen att man har gått från en situation där det inte bildades några köer därför att man inte kunde göra någonting åt vissa typer av åkommor, till en situation där den medicinska utvecklingen har gett nya förutsättningar. Då efterfrågar naturligtvis människorna den sortens sjukvård. Den typen av förändringar kommer vi alltid att successivt ställas inför. Då får vi angripa problemen efter hand som de uppstår. Det är därför som jag menar att det är fel att säga att sjukvården inte har kunnat vistat upp en hög grad av flexibilitet. I den utveckling som jag hänvisade till i det tidigare svaret handlar det alltså om fördubblingar, eller mångdubblingar, av operationsinsatserna på vissa områden inom relativt kort tid.

En annan sak som jag vill hänvisa till och som jag tror kommer att ha stor betydelse när det gäller att förändra bilden av den svenska sjukvården är det förslag från äldredelegationen som nu är ute på remiss. Ett av syftena med att lösa problemen med äldre vården i den riktning som äldredelegationen har föreslagit, är att man skall kunna klara kösituationen inom akutsjukvården på ett bättre sätt än man kan i dag. Vi har kanske inte ännu en klar uppfattning i alla detaljer, för vissa frågor skall ju remissomgången svara på. Men om man kan sätta in kraft på att driva utvecklingen i den riktning som det i äldredelegationen ändå har varit ganska stor enighet om, kommer bilden också inom akutsjukvården och sjukvården över huvud taget att förändras ganska radikalt under de närmaste åren. Jag tror alltså att det är på den typen av områden som vi skall sätta in krafterna. Vi kommer även i framtiden att kunna ha en sjukvårdsorganisation i Sverige som vi vid internationella jämförelser kan vara stolta över. Och vi kan betrakta oss som väl jämförbara med de flesta andra länder när det gäller sjukvårdsorganisation, och framgångsrika – kanske t.o.m. mycket framgångsrika – på vissa områden.

Och denna sjukvård bör i huvudsak ske i samhällelig regi, och den bör i allt väsentlig ske under samhälleligt ansvar. Det är den utgångspunkt som vi har, och från den utgångspunkten skall vi kunna bemästra problemen.

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag är naturligtvis glad över att ni inom socialdemokratin sätter er ner och diskuterar det här, och jag vill önska er alla lycka till med de diskussionerna. Jag hoppas att ni mycket snabbt skall fånga upp de goda idéerna, för visst finns det sådana ute i vårt avlånga land. Det måste emellertid gå snabbt, eftersom det inte råder något tvivel om att sjukvården i dag kan liknas vid en sjuk patient.

Socialministern sade tidigare att den grundläggande inställningen från socialdemokratins sida är att det offentliga skall bedriva vården. Däri ligger grundfelet. Om det fanns en öppenhet och en möjlighet för vårdpersonalen, t.ex. läkare, sjuksköterskor och undersköterskor, att fritt kunna bedriva vård på samma villkor som landstinget, skulle det se helt annorlunda ut. En viss konkurrens behövs. Den skulle stimulera båda parter. Den skulle också ge valfrihet, både för patienter och för personal.

Såsom situationen ser ut i dag visar den att Dagmaröverenskommelsen totalt har kollapsat. Vi håller nu på att diskutera den frågan i utskottet. Positionerna är där lika låsta som förut. Man har inte satt in några ytterligare insatser för vården. Det är lika ont om läkare på glesbygden som det alltid har varit. Det får man lösa med andra medel, socialministern.

Jag tror inte heller att äldreomsorgens överförande till kommunerna i sig skulle lösa några problem. Kommunerna är nog bättre skickade att ta ansvaret, eftersom de är nära dem som behöver vård och omsorg. Systemet kvarstår att patienterna själv inte kan få välja. Det system vi vill åstadkomma med vår sjukvårdsförsäkring skall inte kosta patienterna mera. Vi vill ha valfrihet. Det skulle också medföra att rader av olika alternativ skulle växa fram, medförande att konkurrensen om platserna inom den offentliga vården inte skulle bli så stor.

Vi har kunnat vara stolta över den svenska sjukvården. Eftersom jag har jobbat inom området i många år är jag naturligtvis glad över det. Tyvärr halkar vi även på det området efter mer än tidigare. Snart befinner vi oss också i botten av den ligan, vilket jag är mycket orolig för. Det är naturligtvis därför som jag försöker få socialministern att agera här, och jag hoppas att något skall hända. Tyvärr har jag inte fått några positiva svar, inte ens om att vi kan vara överens om att patienten omedelbart skall kunna få den vård han behöver och vill ha. Jag har inte heller fått något svar på hur socialministern ser på City Akuten, där en kollega till mig i dag tycker att det är beklämmande med den inställning som man har från Stockholms läns landsting.

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! När man reser ut i landet får man ofta en smula irriterade påpekanden både från sjukvårdspolitiker och från anställda inom sjukvården om att de tycker att den svenska sjukvårdsdebatten i alltför hög grad präglas av problemen inom Stockholmsområdet. På skilda håll i landet säger

man att man inte känner igen sig i den situation som beskrivningarna från Stockholmsområdet målar upp.

Som jag sade finns naturligtvis också positiva inslag i Stockholms läns sjukvård. Man har dock vissa speciella problem. Det gäller bl.a. personalrekryteringen, som är ansträngd i Storstockholmsområdet. Om vi skall diskutera i politiska termer är det emellertid så att det som Gullan Lindblad riktar in sin kritik emot inte är något nytt fenomen. Denna debatt har nu pågått ett antal år, och man har alltså inte lyckats lösa alla problem här i Stockholmsområdet. Men det är bara drygt ett år sedan Stockholms läns landsting styrdes av en borgerlig majoritet. Varför löste man inte problemen på den tiden, om det nu bara beror på något slags socialdemokratiska blockeringar att dessa problem uppstår? Antagligen beror det på att problemen är svårare än så. Man kan inte diskutera i så enkla politiska termer.

Gullan Lindblad säger att hela detta system, och i synnerhet Dagmaröverenskommelsen, har kollapsat. Som jag sade tidigare är moderaterna ganska ensamma om att hävda den ståndpunkten. Det finns en bred majoritet bakom dessa överenskommelser. Det finns också - det vill jag säga än en gång - en bred majoritet bakom huvuddragen för hur den svenska sjukvården skall organiseras och vilka mål den skall vara inriktad på.

Andre vice talmannen anmälde att Gullan Lindblad anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1989/90:8 om kostnadsökningen inom sjuk- och arbetsskadeförsäkringen

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat mig vilka åtgärder jag nu ämnar företa för att minska kostnadsexplosionen inom sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. Gullan Lindblad har också frågat när förslag kommer att framläggas för riksdagen.

De senaste årens utveckling inom sjukförsäkringen kännetecknas av en stark utgiftsökning. En betydande del av kostnadsökningen kan förklaras av fattade beslut i syfte att skapa en bättre försäkring för alla, ökande löner och ett ökande antal sysselsatta. Den ökade efterfrågan på arbetskraft har haft det positiva med sig att personer som tidigare stått utanför arbetsmarknaden nu har beretts arbete helt eller delvis. Detta har också fått den effekten att sjukpenningutgifterna har ökat. Faktum kvarstår emellertid att den del av kostnadsökningen som inte kan förklaras med dessa faktorer visar på nödvändigheten av att aktiva åtgärder vidtas i syfte att minska frånvaron och därmed också kostnaderna för försäkringen.

Arbetsskadeförsäkringen uppvisar en än snabbare utgiftsökning. På senare tid har takten i ärendeökningen avstannat något, men väntetiderna när det gäller beslut i arbetsskadeärenden är fortfarande alltför långa, trots de resursförstärkningar som har gjorts. De långa väntetiderna utgör i sig ett hin-

der i rehabiliteringsarbetet på så sätt att benägenheten att delta i rehabilitering är liten, innan beslut i arbetsskadeärendet har fattats.

Jag anser mot denna bakgrund att förändringsarbetet måste gå efter två huvudlinjer: insatser för en bättre arbetsmiljö och satsningar på tidiga rehabiliteringsåtgärder.

Arbetsmiljökommissionen har i uppdrag att se över de 400 000 mest utsatta arbetsplatserna. Förslag till åtgärder i syfte att minska utslagningen i arbetet och skapa en totalt sett bättre arbetsmiljö kommer att läggas fram av kommissionen.

Jag vill också erinra om att riksdagen i våras beslutade om en tillfällig arbetsmiljöavgift. Avgiften förs till en fond, benämnd arbetslivsfonden, som skall betala utgifter för rehabiliteringsåtgärder, åtgärder för att nedbringa anställdas sjukfrånvaro och investeringar för bättre arbetsmiljö.

Även om vi lyckas förbättra arbetsmiljöerna, kommer vi också i framtiden att ha problem med långa sjukdomsfall, arbetsskador och förtidspensioneringar. Det är därför nödvändigt att förändringsarbetet inom socialförsäkringen inriktas på en mer effektiv handläggning av arbetsskade- och sjukdomsfall, så att människor kan rehabiliteras och återgå i arbete i stället för att gå sjukskrivna långa perioder eller förtidspensioneras. Aktiva åtgärder måste prioriteras framför passiva kontantutbetalningar. Det är detta som är arbetslinjen i socialförsäkringen.

Det är också viktigt att dessa förändringar kompletteras med åtgärder i form av kontroller och attitydpåverkan, så att försäkringen inte utnyttjas på ett otillbörligt sätt.

Jag anser att förutsättningarna är goda att lyckas i det här mycket kort beskrivna förändringsarbetet, så att fler människor får en chans att komma tillbaka till arbete och få en meningsfull sysselsättning. På detta sätt kan vi också få ner utgifterna för försäkringen samtidigt som dess finansiering förstärks genom att löneunderlaget ökar då fler människor stannar kvar i arbetslivet.

Rehabiliteringsberedningen har i sitt betänkande "Tidig och samordnad rehabilitering" lagt fram förslag som är ämnade att förbättra insatser för rehabilitering och samordningen mellan olika instanser i detta arbete. Remissinstanserna har över lag varit positiva till förslagen. Regeringen avser att förelägga riksdagen förslag om rehabilitering och en ökad betoning av arbetslinjen i socialförsäkringen under innevarande riksmöte.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern även för detta svar. Jag upprepar i mycket samma frågor som jag ställde till socialministern den 21 mars i år, eftersom jag då inte fick något svar som jag kunde bli nöjd med. Jag är ledsen över att behöva säga att jag inte är nöjd med detta svar heller.

Jag ställde två konkreta frågor:

1. Vilka åtgärder ämnar socialministern *nu* företa för att minska kostnadsexplosionen inom sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna? Förra gången lovade nämligen socialministern att återkomma efter en analys av frågan.
2. När kommer förslag att framläggas för riksdagen?

På den första frågan har jag fått till svar ett allmänt resonemang om insat-

ser för en bättre arbetsmiljö och satsningar på rehabiliteringsåtgärder – i och för sig lovvärda åtgärder, men vilka förslag kommer?

På den andra frågan får jag till svar att regeringen avser att lägga fram förslag om rehabilitering. I uttalanden av socialministern i andra fora har jag kunnat läsa mig till att förslag skall presenteras successivt under vintern.

Jag hade naturligtvis väntat mig att landets socialminister skulle ha något besked att lämna här i riksdagen, när vi nu vet att sjukförsäkringsfonden går back för första gången på länge med inte mindre än 7.4 miljarder kronor och arbetsskadefonden med 9,3 miljarder! Vi vet också att hela ATP-systemet är mer eller mindre i gungning. Pengarna formligen rinner ur socialförsäkrings-systemet. Riksförsäkringsverket uttrycker stor oro över socialförsäkringarnas utveckling i sin anslagsframställning. Det torde också vara bekant att riksdagens revisorer i en rapport mer eller mindre dömt ut arbetsskadeförsäkringen, med andra ord gett samma kritik som jag har framfört här i riksdagen i flera års tid. "Ompröva arbetsskadeförsäkringen" säger också Försäkringskassaförbundet enligt tidskriften Social försäkring i sitt senaste nummer. Men regeringen väntar passivt, eller?

Socialministern har varit något mer frispråkig vid några tillfällen tidigare. "Vi måste fråga oss om det går att hitta system för att minska sjukfrånvaron och minska kostnaderna för sjukersättningarna genom att förbättra vården och genom en bättre samordning av sjukvård och sjukförsäkring" sade socialministern exempelvis vid Försäkringsanställdas förbunds kongress den 19 juni i år. När partikollegan Göran Johansson i Göteborg och Landstingsförbundets ordförande Gunnar Hofring några veckor senare föreslog att man skulle införa en karenssdag och låta dessa pengar gå till vården i stället slogs dörren igen för vidare diskussion. LO röt nämligen till, och då hukar sig som bekant regeringen. Det må gälla sjukpenning eller marginalskautesänkning! Har Stig Malm sagt sitt, blir det så.

Vid Försäkringskassaförbundets kongress i Östersund i början av denna månad tog socialministern upp förslaget om en eventuell arbetsgivarperiod de första 14 dagarna av en sjukperiod, ett förslag som bl.a. vi moderater har lagt fram i riksdagen. I Social försäkring har jag också kunnat läsa mig till att ett försök med arbetsgivarinträde för privata arbetsgivare skall göras vid försäkringskassorna i Göteborg och Kopparberg. "Ett försök kan komma i gång så snart riksdagen hinner behandla en eventuell proposition från regeringen" står det i artikeln. Min fråga blir naturligtvis, eftersom jag inte har hittat någon sådan proposition i propositionsförteckningen: Kommer det en sådan proposition och när? Varför detta hemlighetsmakeri med en bra sak? Är det Stig Malm som oroar igen?

Det gläder mig att socialministern denna gång talar om kontroller och attitydpåverkan och att försäkringen inte skall utnyttjas på ett otillbörligt sätt. Som bekant har kontrollen i flera års tid legat helt nere, men det finns alla skäl i världen för en effektiv kontroll. Vi måste låta människor ta ansvar. Att mycket har gått så snett som det har gjort i de sociala välfärdssystemen beror faktiskt på att socialdemokratin har tagit bort den sunda ansvars känslan hos människor. Staten har ordnat allt, t.o.m. ett sjukförsäkringssystem som man kan missbruka mycket lätt. Jag är inte ensam om att betvivla att vi svenskar skulle vara världens sjukaste folk och ha de flesta arbetsskadorna i världen.

trots att vi förmodligen också har de bästa arbetsmiljöerna i världen. Vid vår förra interpellationsdebatt ville inte socialministern vidkännas att det skulle förekomma missbruk av försäkringen. Även om det tidigare har varit som att svära i kyrkan att säga sådana saker högt, vet vi nu, efter en kontroll som försäkringskassan i Sundsvall gjorde helt nyligen att försäkringen missbrukas, 10 % av de sjukanmälda arbetade!

Detta har föranlett Stig Malm att ryta till i LO-tidningen helt nyligen. Denna gång faktiskt på ett, enligt min uppfattning, mycket klokt sätt. Han säger: "Om siffran gäller för hela Sverige är det oerhört allvarligt." Han kräver krafttag av regeringen mot sjukskrivningsfusket. "Missbruk hotar hela sjukförsäkringssystemet", säger han. Nu frågar jag: Tänker regeringen lyssna till Stig Malm den här gången?

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Vi vet ju att det finns många olika orsaker till kostnadsökningarna i socialförsäkringssystemet. På flera punkter finns det förutsedda och fullt begripliga orsaker till kostnadsökningarna. En hel del av kostnadsökningarna beror på förbättringar som öppet har beslutats. Man har i de fallen varit medveten om att besluten skulle komma att innebära ökade kostnader för försäkringen.

I andra fall har kostnadsökningarna orsaker som är litet svårare att analysera. Men när det gäller de stora kostnadsökningarna vet vi att de hänger samman med långtidssjukskrivningar. Därför tror jag att det enda riktiga sättet att angripa problemet med kostnadsökningarna är, som jag sade i interpellationssvaret, en förbättrad rehabilitering.

Har då regeringen förhalat besluten om rehabiliteringsinsatser? Det tror jag inte att man kan hävda. Remisstiden för rehabiliteringsutredningens betänkande gick ut alldeles före sommaren, och vi håller nu på att bearbeta svaren. Vi vill naturligtvis ta hänsyn till många av de kloka synpunkter som har inkommit. Vi håller som sagt på att bearbeta svaren och har aviserat att vi senare i vinter kommer att framlägga förslag.

Till detta har också kommit den uppgörelse som träffades alldeles innan riksdagen skildes i våras, nämligen uppgörelsen om arbetslivsfonden. Den innebär ett väsentligt resurstillskott på detta område. Tillkomsten av den fonden kan inte Gullan Lindblad eller hennes parti ta åt sig äran av; det var ju en uppgörelse mellan centerpartiet och socialdemokraterna som tillskapade dessa nya resurser. Vi har alltså aviserat – vilket riksdagen för övrigt har beställt – förslag om hur den fonden skall användas samt en del andra förslag som följer av den s.k. arbetslinjen inom sjukförsäkringssystemet.

Jag tycker att vi har en mycket konstruktiv diskussion kring dessa frågor. Jag är också övertygad om att vi kommer att finna framgångslinjer för att komma till rätta med de både mänskligt och ekonomiskt svåraste problemen på detta område, nämligen långtidssjukskrivningen och vad som ofta följer i form av utslagning från arbetsmarknaden. Det är de problemen som skall angripas. Klarar vi att lösa dem får vi också ekonomiska effekter i sjukförsäkringssystemet.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Till socialministern vill jag gärna säga att jag som moderat inte vill ta äran åt mig för ökade utgifter. Jag vill ta äran åt mig om vi kan åstadkomma besparingar. Inom socialförsäkringarna kan vi göra oerhört stora besparingar. Det handlar inte om miljoner utan om miljarder kronor som skulle kunna användas till de rehabiliterande åtgärder som vi är överens om. De skulle även kunna kanaliseras till värden och eftersatta områden som t.ex. till de handikappade.

Vi har inte sett några som helst initiativ, fastän Sven Hulterström och jag har debatterat denna fråga ett par gånger. Jag har också debatterat med tidigare socialministrar i årtal, men ingenting händer. Pengarna bara rinner ut!

Jag anser att riksdagsmajoriteten bär skuld till de alltför höga sjukförsäkringskostnaderna, bl.a. genom en korttidssjukskrivningsersättning som ger överkompensation. I Dagens Industri den 6 september kunde man t.ex. läsa: "När sjukdom blev lönsam ökade frånvaron 46 %." Ett av de värst drabbade företagen är Storas finpappersbruk i Grycksbo utanför Falun, läste jag i samma artikel. Där har man nu planer på att frångå sjukförsäkringsreformen och själva betala ut sjukersättning till de anställda. Man har inlett diskussion med försäkringskassan om saken. Sedan tidigare vet vi ju att samma förhållande råder vid t.ex. SKF i Göteborg, där fackorganisationen ju menade att "det är omoraliskt att det lönar sig bättre att vara sjukskriven än att arbeta".

Att det nya systemet för ersättning vid korttidssjukskrivning skulle medföra ökade kostnader visste vi. De borgerliga partierna gick också emot det förslaget. Vi lade fram ett annat förslag som skulle ha gynnat deltidsanställda och skiftarbetande utan att ha de horribla effekter som har föranlett synnerligen höga kostnader.

Att det är långtidssjukskrivningarna som drar med sig de största kostnaderna är en sanning med modifikation. 83 % av sjukförsäkringsfallen avslutas inom de första 14 dagarna. Det är alltså en relativt liten del som är långtidssjukfall.

Vi är dock överens om att vi måste göra något åt långtidssjukskrivningarna, och jag hoppas att vi mycket snabbt kan få en proposition i det ärendet, herr socialminister. Jag hoppas givetvis också att det kommer ett förslag om arbetsgivarinträde eller något liknande snart nog. Jag får väl ha viss förståelse för att det i dagens läge är svårt för socialministern att lämna besked, men jag ber: Kom snart med förslag, innan vi förlorar ytterligare miljarder!

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Som jag sade tidigare har de initiativ som tagits i syfte att frångå ett alltför stort inslag av passiv utbetalning av pengar och i stället övergå till mer aktiva insatser ju tagits av regeringen dels i form av tillsättandet av arbetsmiljökommissionen, dels efter förhandlingar här i riksdagen i form av inrättandet av arbetslivsfonden. Det är två viktiga punkter i den här frågan som tillkommit på senare tid och som säkert kommer att avsätta resultat.

Det finns kantigheter i systemet som naturligtvis skall rättas till. I den mån det förekommer fusk inom sjukförsäkringssystemet skall man naturligtvis, som Stig Malm har gjort, reagera starkt mot sådant. Om vi tolererar fusk

med systemet innebär det att detta trygghetssystem i sin helhet kan komma att bli ifrågasatt. Det vore naturligtvis inte bra om så skulle bli fallet.

Också överkompensationsproblemen som har uppstått vid införandet av timsjukpenning tror jag att man ganska snart kan komma till rätta med. Jag har också följt de diskussioner som förts bl.a. vid SKF i Göteborg och som nu också förekommer på andra håll. Men till Gullan Lindblad vill jag säga att det är bra att man försöker rätta till fel som kan ha uppstått. När jag emellertid kommer ut på arbetsplatserna och diskuterar dessa frågor, så är det inte Gullan Lindblads karensdagar människor efterfrågar. Det är inte den typen av försäkringslösningar som Gullan Lindblad och hennes parti står för som man efterfrågar. Människorna vill tvärtom slå vakt om det socialförsäkringssystem som vi har, men de vill att det skall fungera så bra som möjligt. Det är ju utgångspunkten.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag har faktiskt inte föreslagit införande av några karensdagar. Jag vill påminna om att det var två partibröder till socialministern som gjorde det.

Vi moderater har ett annat förslag, men det har socialministern kanske inte hunnit läsa på ännu. Det handlar om viss minskning av ersättningen de första månaderna av ett sjukfall under året.

Jag är väl glad över att socialministern är ute och förhör sig om vad människor vill ha. Även jag får många påringningar och brev från människor som säger: Gör någonting! De tycker nämligen att det är orimligt att så mycket pengar skall betalas ut vid vad människor betraktar som rent fusk. Jag tycker inte att det är rimligt att vi har ökat det s.k. sjukalet, dvs. antalet sjukskrivningsdagar per år och sjukpenningförsäkrad person från ca 18 dagar 1982 till ungefär 25 1/2 dag för närvarande.

Det är inte heller rimligt att företag skall tvingas anställa en tredjedel mer personal än vad de egentligen behöver, *endast* för att ha full styrka i arbete. Det här är horribelt!

Jag säger än en gång: Se sanningen i vitögat och gör någonting!

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 1989/90:16 om genetisk integritet

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Ulla Tillander har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att skydda individens integritet vid kartläggningen av det mänskliga genomet och om regeringen avser att lägga fram en proposition med anledning av utredningen om genetisk integritet.

Som ledamot av socialutskottet torde Ulla Tillander vid interpellationens tillkomst inte ha varit omedveten om att utskottet kallat till en hearing om just de frågor som tas upp i interpellationen.

Ulla Tillander konstaterar själv att de här frågorna togs upp vid en frågestund i våras. Jag svarade då att eventuell lagstiftning eller annan reglering

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

av användning av genteknik och forskning på befruktade ägg var föremål för beredning inom kanslihuset. Jag förklarade också att innan förslag till lagstiftning lämnas till riksdagen skulle ytterligare diskussioner om utformningen av förslagen föras. Slutligen uttalade jag att det var min förhoppning att en proposition skulle kunna lämnas till riksdagen under hösten 1989.

Socialutskottets hearing – som hölls den 16 oktober och där Ulla Tillander var närvarande – var ett led i de ytterligare diskussioner som jag hänvisade till i våras. Utvecklingen på det här området går snabbt, och det påtalas i olika sammanhang att det är viktigt att en eventuell lagstiftning kommer till stånd. Samtidigt har jag sett det som angeläget att tillfälle ges att diskutera dessa svåra frågor i en bredare krets. Eftersom socialutskottets hearing inte hölls förrän i mitten av oktober har det varit en praktisk omöjlighet att lämna någon proposition till riksdagen i höst. Frågan om när proposition kan avlämnas blir beroende av resultatet av den fortsatta diskussionen.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret på min interpellation.

Hur vi hanterar biotekniken handlar ytterst om vilken respekt vi har för livet. Det handlar om livets innersta byggstenar och om hur vi skall tillämpa den nya kunskapen. Det är som så många gånger förr: ökade kunskaper ger fantastiska möjligheter, men medför samtidigt oanade risker.

Ett projekt är igångsatt för att kartlägga de mänskliga generna, arvsmassan. Genom de kunskaper man når kan människan komma att besegra sjukdomar och i någon mån bestämma framtiden och mänskligt liv.

Man kan i dag förändra arvsmassan. Med genteknik kan arvsanlag flyttas mellan olika organismer. Med s.k. genterapi hoppas man så småningom kunna bota genetiska sjukdomar genom att föra in "friska" gener i patienternas celler.

Insyn i den mänskliga arvsmassan och gentekniken kommer tveklöst att föra forskningen framåt. Flera av de möjligheterna får vi inte avhända oss. Men den kan alldeles uppenbart också användas till syften som vi av etiska skäl varken kan eller bör acceptera.

Den gamla erfarenheten att kunskap kan användas till både gott och ont är giltig också i dag.

I riksdagen har motioner om bioteknik förekommit sedan 1975. Många av dessa motioner antyder att här föreligger problem som inte har fått någon tillfredsställande lösning.

Gen-etik-kommittén, med uppdrag att behandla genteknikens tillämpning på människor, tillsattes 1982 av den dåvarande center-folkpartiregeringen. Motivet var en insikt om att här fanns ett problemområde som borde genomlysas, där gränser borde upprättas och där kanske lagstiftning borde övervägas.

Utredningens förslag kom 1984. Mellan 1984 och 1986 skedde ingenting. 1987 meddelade regeringen att gen-etik-kommitténs förslag bereddes inom socialdepartementet. Våren 1989 skulle en proposition komma till riksdagen. Den sköts till hösten 1989 och har nu åter skjutits på framtiden.

Det är inte för mycket sagt att frågan tydligen inte har högsta prioritet i

regeringskansliet. Känslan för att frågan är angelägen är inte större än att man utnyttjar varje förevändning för att skjuta på ett ställningstagande. Helhetsintrycket blir att det föreligger en handlingsförlamning.

Det intrycket förstärks också av den bristande substansen i svaret på min interpellation. Återigen skjuter man helt enkelt saken på framtiden. Tidigare lovade ju ändå regeringen att det skulle komma en proposition våren 1989 eller hösten 1989, men nu är också det löftet skjutet på en oviss framtid. Man lämnar inga förpliktande löften längre.

Det är uppenbart att torftigheten i svaret också har varit besvärande för dem som har skrivit det. Det är väl det som förklarar de förnumstiga formuleringarna om att jag som ledamot i socialutskottet torde känna till den hearing som nu har förevarit. Den formuleringen är ovidkommande, men den torde avslöja en missnöjd grimas över att frågan om när departementet får ändan ur vagnen känns besvärande, särskilt som svarets innehåll är att regeringen inget svar kan ge. Det är i och för sig ett klagörande svar, och detta klagörande svar skall jag be att få tacka för.

Det är hög tid att Sverige formulerar en strategi för hanteringen av de frågor som vi nu diskuterar. Det är nödvändigt att sätta etiska, sociala och miljömässiga ramar för användningen. Risker är annars stor att åtgärder kommer först när misstagen och gränsöverskridandena har skett.

Socialdepartementet torde inte vara helt omedvetet om att centern har lämnat en utförlig partimotion om biotekniken, där vi ingående har motiverat våra ställningstaganden. Jag frågar återigen: När får vi veta om och när en proposition kommer?

INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Först vill jag understryka det Ulla Tillander påpekar i sin interpellation, nämligen att det finns en risk att utvecklingen springer ifrån oss, när regeringen är så senfärdig på det här området. Det har ju faktiskt gått fem år sedan utredningen kom med sitt slutbetänkande Genetisk integritet, och fortfarande väntar vi på regeringens proposition. Under de fyra år jag har suttit i riksdagen har det ständigt hetat: "Den kommer till våren" varje höst och: "Den kommer till hösten" varje vår. Nu har vi som bekant höst, och därför har varianten "Den kommer till våren" gällt tills i dag. Vad som gäller nu känner jag stor oro och osäkerhet om efter detta interpellationssvar.

Tre gånger har riksdagen begärt av regeringen att få en samlad redovisning av de etiska frågorna i samband med livets början, och detta har getts regeringen till känna i allt otaligare formuleringar, men utan effekt.

Om det man skall besluta om redan är ett faktum och hunnit utvecklas till en praxis, är risken stor att man anpassar sig till den situation som redan råder och försöker göra det bästa möjliga av den. Det var fallet när riksdagen äntligen skulle besluta om provrörsbefruktning. Metoden tillämpades redan på ett tiotal ställen och 5000 stod i kö för behandling, när vi skulle ta ställning till om verksamheten över huvud skulle bedrivas. I det läget ansåg riksdagens majoritet sig tvingad att ta ett delbeslut, som band upp de framtida ställningstagandena på ett olyckligt sätt. Man beslutade bl.a. om att forskning skulle tillåtas på livet i vardande och på djupfrysning av befruktade ägg. Jag

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

och flera med mig gick emot det beslutet, eftersom vi ansåg det vara viktigare med en helhetssyn på de etiska frågorna i livets början, som ju som sagt hade begärts från riksdagen.

Medan vi väntat på det stora, samlande grepp som riksdagen begärt, har delbeslut tagits som gör att det så småningom nästan ingenting återstår att besluta om, när det förväntade samlande greppet skall tas.

Det finns en uppenbar risk att diagnostiken av människans arvs massa kan få en olycklig inriktning och att forskningen kommer att tillämpas på ett olyckligt sätt. Den personliga integriteten och människovärdet kan hotas av långtgående undersökningar av människors gener. Men kunskapen kan också användas i livets tjänst.

Det är vi människor som avgör om vi skall välja en användning som är god eller ond. Vi i folkpartiet anser att det vore fel att stoppa den biotekniska utvecklingen. Vi tror att riskerna går att hantera genom etiska normer, utbildning och lagstiftning. Vi måste som politiker ta vårt ansvar när det gäller den här tekniken. Utvecklingen måste styras utifrån principen om människovärdets okränkbarhet och rätten till personlig integritet.

Detta är svåra frågor, och man kan ha förståelse för att det finns en viss beslutsångest. Men det är inte rimligt att regeringen skall tveka år efter år medan utvecklingen springer ifrån oss.

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Eftersom Ulla Tillander i sin interpellation i första hand frågade om när regeringen avser att lägga fram förslag i de här frågorna, skall jag inte vid detta tillfälle gå in i den i och för sig utomordentligt viktiga diskussionen om vilka normer och regler som skall gälla för genteknikens användning framöver. Jag uppehåller mig vid anledningen till att en proposition inte har avlämnats.

Jag kan inte på samma sätt som Ulla Tillander och Ingrid Ronne-Björkqvist överblicka den här frågans behandling under ett antal år. I våras fanns det inom socialdepartementet ett förslag till lagrådsremiss under utarbetande. Detta förslag grundade sig på, som här redan har konstaterats, ett uttalande från riksdagen med begäran om en samlad redovisning av dessa frågor. Eftersom det fanns ett riksdagsuttalande vände jag mig till socialutskottet och sade: Motsvarar det här den redovisning ni i socialutskottet åsyftade när ni fattade beslutet och framställde er begäran till regeringen? I annat fall måste vi kanske komplettera materialet i vissa avseenden. Det är möjligt att det är en smula okonventionellt att man gör på det här sättet, men jag tror inte att det är helt ovanligt.

Självfallet ställdes frågan med fullständigt bevarande av den ordning som gäller, nämligen att det är regeringens ansvar att i slutänden framlägga propositionen. Men eftersom detta var en riksdagsbeställning kunde det vara bra med en sådan kontakt under hand.

Svaret på frågan blev att man inom partigrupperna i socialutskottet hade kommit överens om att ordna några utfrågningar med experter och att det var bra om man tog den tid i anspråk som behövdes för att göra detta. Jag blir därför förvånad när Ulla Tillander nu kommer med sin fråga. Orsaken till fördröjningen är att socialutskottet har bett om tid för att anordna sina

möten med experterna. Jag har som socialminister respekterat att man behövde den tiden. Det är möjligt att förklaringen är att kontakterna inom och mellan partigrupperna i socialutskottet har fungerat dåligt, men det kan inte jag ta på mig ansvaret för.

Detta är förklaringen till den förskjutning som har skett under innevarande år, och det är den enda förskjutning som jag kan svara för. Jag tycker inte att det är fel att handlägga ärendet på det sätt som skett. Syftet har varit att tillmötesgå socialutskottets synpunkter i det här avseendet. Jag anser att detta är en alltför viktig fråga för att vi skall bråka om formaliteterna, utan där borde vi kunna vara överens.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Nog måste ändå socialministern nu kunna svara på frågan, när en proposition kommer. Visserligen skall den här frågan återigen diskuteras mellan partigrupperna. Men får vi något nytt material till dess, eller är det samma förslag som vi diskuterade i våras, samma lagrådsremiss och samma innehåll?

Det var flera av oss ledamöter i utskottet som framförde ganska allvarlig kritik på flera punkter mot det förslag som var framlagt. Eftersom motiveringen till varför propositionen har dröjt är att en utfrågning skulle hållas, finns det anledning att nu ställa frågan: Får vi något ytterligare material, eller är också nästa sammankomst ännu en anledning att skjuta hela frågan på framtiden?

Statsrådet avslutar sitt interpellationssvar med att säga: "Frågan om när proposition kan avlämnas blir beroende av resultatet av den fortsatta diskussionen." Det är faktiskt litet vagt formulerat. Som jag tidigare sade är interpellationssvaret ytterst innehållslöst. Diskussionerna på detta område kommer, såvitt jag förstår, inte att upphöra.

Vi i centerpartiet vill för vår del få en lagstiftning på det här området. Vi tycker att det är bättre att på detta känsliga område ha en lagstiftning som kan jämkas och ändras efter hand. Det finns annars en risk för att det blir ett ingenmansland där risken för godtycke är uppenbar. Vi är övertygade om att det är av allmänintresse att något sker och att det sker snart.

Jag vet inte om socialministern har läst den omfattande partimotion som vi i centerpartiet har väckt under detta år. Den har varit efterfrågad av många. Jag kan rekommendera den till läsning. Men jag vill ändå ha ett svar på min fråga: När kan vi vänta oss en proposition? Visserligen hade vi en utfrågning i utskottet, till vilken socialministern också hänvisade, men under den framkom principiellt inget nytt.

Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag vill på den sist ställda frågan svara att det i viss mån blir beroende av dialogen med socialutskottet. Men om det där inte framkommer önskemål att man vill ha ytterligare tid på sig, bör regeringen kunna återgå till att utarbeta en proposition. Men det vet jag ingenting om, eftersom denna utfrågning hölls så sent som den 16 oktober, och jag har inte fått något slutgiltigt svar från utskottet om hur man uppfattade den.

Regeringen har i och för sig ingen anledning att fördröja den här frågans

behandling. Vi har velat, som jag tidigare sade, respektera utskottets önskemål om att inhämta expertkunskaper, innan diskussionen kunde slutföras. Jag tycker inte detta är så märkligt. Sedan de här frågorna tidigare diskuterats har det bl.a. tillkommit ytterligare ett parti i riksdagen som också, såvitt jag förstår, är intresserat av de här frågorna. Jag tror inte att alla är lika missnöjda med att man har fått det här rådrummet till att föra ytterligare diskussioner.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Man kan konstatera att det interpellationssvar som jag fick inte alls skapar någon klarhet i frågan om när eller om en proposition kommer. Frågan om när en proposition kan avlämnas blir beroende av resultatet av den fortsatta diskussionen.

Det finns en växande opinion ute i landet som besviket konstaterar att regeringen har slagit in på något av en *laissez-faire*-politik på det här området. Det finns en risk med detta. Det är genomgående så, att lagstiftning kommer alldeles för sent på svåra områden. Utvecklingen får ofta skena i väg helt okontrollerbart, vilket man sedan beklagar i efterhand.

Vi i utskottet har upplevt, vilket också Ingrid Ronne-Björkqvist har redogjort för här, att fördröjningen har skett helt medvetet från regeringens sida. Jag beklagar långhalandet i denna fråga. Detta är svåra frågor, och man måste komma fram till en lösning.

Jag hade hoppats på, och jag hoppas fortfarande, att det socialdemokratiska partiet skulle kunna vara en kraft inom politiken som kunde vara med och värna om livets innersta väsen och slå vakt om det ogripbara. En humanistisk människosyn kräver att man också på det här området slår vakt om den mänskliga integriteten.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1989/90:3 om förekomsten av åsiktsregistrering riktad mot freds- och miljörörelsen

Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Per Gahrton har ställt några frågor till mig, grundade på föreställningar om säkerhetspolisens intresse för bl.a. miljörörelsen och miljöpartiet de gröna.

Per Gahrton hänvisar i sin interpellation till tidningsuppgifter om att säkerhetspolisen skulle ha spionerat på freds- och miljörörelsen. Han har frågat om tidningsuppgifterna är riktiga.

I nära anslutning till att de här uppgifterna framfördes i massmedierna hade jag ett sammanträffande med företrädare för Svenska freds- och skiljedomsföreningen, som var den organisation som påstods ha stått i centrum för säkerhetspolisens intresse. Jag förklarade då att säkerhetspolisen inte ägnar – eller har ägnat – någon särskild uppmärksamhet åt Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Jag har därefter i annat sammanhang lämnat motsvarande uppgifter till en annan fredsorganisation och till en miljöorga-

nisation. Och jag kan här nu säga till Per Gahrton att säkerhetspolisen inte riktar, eller har riktat, någon särskild uppmärksamhet mot miljörörelsen eller mot det parti som Per Gahrton tillhör.

I våras svarade jag på en interpellation av bl.a. Per Gahrton som rörde säkerhetspolisens verksamhet. Jag redogjorde då för vad som gäller om säkerhetspolisens informationsinhämtning och i fråga om säkerhetspolisens register. Jag vill därför nu inte på nytt gå igenom den saken. Jag vill här bara erinra Per Gahrton om att den parlamentariskt sammansatta säpokommittén för närvarande arbetar med frågor som rör säkerhetspolisens register. Att i det läget – som Per Gahrton önskar – tillsätta en särskild medborgarkommision för att granska säkerhetspolisens register anser jag inte vara meningsfullt. Jag kan här tillägga att justitiekanslern (JK) inom kort kommer att för regeringen redovisa sitt uppdrag att utreda om otillåten åsiktsregistrering förekommit hos säkerhetspolisen efter år 1969.

PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag tackar för ett svar som vid första påseende i ett avseende kan tyckas kategoriskt välgörande och slutgiltigt. Civilministern fastslår att säkerhetspolisen inte ägnar eller har ägnat någon särskild uppmärksamhet åt Svenska freds- och skiljedomsföreningen, ej heller åt ytterligare en icke namngiven freds- och en icke namngiven miljöorganisation, ej heller åt miljörörelsen eller miljöpartiet de gröna. Något motsvarande löfte angående min person avges dock icke, vilket jag noterar. Men för freds- och miljörelsen i allmänhet och miljöpartiet i synnerhet skulle alltså gälla att någon säpouppmärksamhet aldrig har funnits. Det betyder alltså att inte bara DN:s och andra mediers reportrar har farit med osanning. Det skulle betyda att också säpos nye chef har farit med osanning, när han i Dagens Nyheter den 21 september ger en helt annan bild än vad polisministern gör. Det ställs förljande fråga med anledning av DN:s egna reportage om säpogranskning av freds- och miljörelsen: Är det här ett arbete som säpo tänker fortsätta med?

Säpochefen Mats Börjesson svarar: Ja, även om det just nu inte är lika påkallat som under vissa tidigare perioder.

Jag vill fråga: Hur kan både civilministern och Mats Börjesson tala sanning samtidigt?

Säpochefen fortsätter därefter och utvecklar en sorts principiell ursäkt för kontinuerlig bevakning av miljö- och fredsrelsen. Han säger: Både freds- och miljörelsen borde känna tacksamhet mot säpo för att vi ser till att de inte utsätts för infiltration. De kanske inte själva har så lätt att upptäcka det. Han säger också: Det är ju så att när det dyker upp en ny företeelse i samhället är det säpos uppgift att få grepp om den, är det en helt O.K. organisation?

Jag vill därför fråga:

Anser statsrådet att freds- och miljörelsen bör känna tacksamhet mot säpo för att säpo infiltrerar den och registrerar dess medlemmar? Anser statsrådet att det är säpos uppgift att regelmässigt kontrollera nya ideella organisationer och kolla om de är O.K.? Borde det inte i så fall ske öppet? Borde det inte i så fall läggas fram en proposition i riksdagen om att alla nya

organisationer och partier skall registreras och godkännas av säpo, precis som det har varit i öststaterna, i varje fall tidigare?

Slutligen, civilministern hänvisar till den parlamentariska säpokommittén. Men den är inte parlamentarisk. Miljöpartiet har vägrats medverka. Man undrar varför. Det har förekommit uppgifter om att man inom säpokommittén avser att göra da capo på Carl Lidboms bravad, nämligen att granska ett antal säpoakter. I princip anser jag att ett antal människor med brett förtroende faktiskt skulle göra det. De skulle gå igenom alla personakter hos säpo och rensa ut all ovidkommande bråte. Men frågan är ju: Vem skall göra det? Vem i det svenska samhället har ett sådant förtroende att vederbörande är lämplig? Det kan inte gärna vara yrkespolitiker i alla fall. Det är just därför man har haft medborgarkommissioner när det gäller Ebbeaffären och vapenexporten. Här handlar det om register som uppenbarligen innehåller akter om aktiva riksdagsledamöter, bl.a. mig.

Häromdagen råkade jag i ett annat sammanhang prata om denna sak med några socialdemokratiska riksdagsledamöter. De skrattade då och påstod att de var avundsjuka på mig över min säporegistrering. Bara betydelsefulla personer är säporegistrerade, sade de.

Herr talman, trots partipolitisk verksamhet sedan femtonårs ålder har det faktiskt aldrig fallit mig in att en säporegistrering skulle vara en fjäder i hatten. Jag byter gärna med någon socialdemokrat som tycker sig orättvist dömd till att vara doldis i politiken. I säpos akter finns – det har ju Carl Lidbom redovisat – alla sorters uppgifter, privata och lögnaktiga rykten och fakta huller om buller. Om nu inte regeringen vill låta en opartisk och oväldig medborgarkommission gallra i säpos register, måste jag ju utgå ifrån, att om det i framtiden kommer ut ofördelaktigt skvaller om mig eller andra miljöpartister eller miljö- och fredsvänner, är källan de av den socialdemokratiska regeringen kontrollerade säporegistren. Eller hur?

Kan polismministern ge mig någon saklig och handfast anledning att inte göra den slutledningen, om det i fortsättningen skulle läcka ut en rad hel- eller halvsnaskiga uppgifter om miljöpartister.

Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Det som självfallet kan ligga bakom artiklar av det slag som Per Gahrton åberopar är att det finns individer som säkerhetspolisen kan ha intresse för av andra skäl än att de är intresserade av miljön eller freden, som vi väl alla i det svenska samhället är intresserade för. Jag tycker Per Gahrton går för långt, om han vill ta ansvar för alla individer som deltar i en demonstration eller en agitation för fred eller miljö. Det tror jag också förklarar att jag kan uttrycka mig så som jag gör och att säpochefen kan uttrycka sig som han gör i den intervjun. Det här synsättet har i varje fall representanter för den svenska fredsrorelsen, Freds- och skiljedomsföreningen, förståelse för. De menar t.o.m. att det kan vara till skydd för organisationen att inte riskera att bli infiltrerad av personer som kan ha sådant intresse. Det fick jag klart för mig när jag träffade en representant för dem.

Registrering är en fråga som ligger i säpokommittén. Därför finns det ingen anledning för mig att gå in och diskutera detaljer i denna fråga. De har fått den uppgiften. De skall göra en noggrann genomgång. De har alla

möjligheter att diskutera om den kontroll som finns i dag till följd av att vi har en parlamentariskt sammansatt rikspolisstyrelse är tillräcklig eller om andra former bör diskuteras, t.ex. en särskild registernämnd, som har diskuterats i sammanhanget. Det står dem fritt, och jag tycker inte att det finns anledning att nu diskutera vilket som är bäst. I varje fall har jag ingen anledning att göra det.

Än en gång vill jag säga till Per Gahrton angående registrering av personer: Jag har försökt att förklara detta i en debatt i riksdagen i maj, och jag har gjort det i form av ett öppet brevsvaret på en artikel som Per Gahrton skrev i en tidning. Det svaret gäller fortfarande.

Man måste ha klart för sig att den information som säkerhetspolisen får från olika källor är av mycket skiftande art. Informationen registreras inte som brottsmisstanke eller liknande. Det är inte vanhedrande att det inkommer en uppgift till säkerhetspolisen. Jag har tidigare förklarat att det kan gälla t.ex. ett hot mot en individ. Hotet blir därför registrerat på den individen. Jag tror att det ligger i allas vårt intresse att man i så fall har en bevakning av den arten hos säkerhetspolisen. Det kan gälla att man träffar representanter för främmande makt som man av andra skäl har anledning att hålla sig orienterad om. Detta gäller med säkerhet mig, eftersom jag träffar andra ganska flitigt, och det är inget vanhedrande i detta.

De som bidrar till denna ryktesflora, Per Gahrton, är sådana som liksom ni vill sätta ett likhetstecken mellan en eventuell registrering av personer och något konstigt, skumt, misstänksamt eller något annat. Registret är ett arbetsregister som innehåller olika typer av uppgifter och har ingenting att göra med frågan om huruvida man är en hederlig eller oförvitlig person eller inte.

PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Det är inget som helst fel på mina fattningsgåvor. Jag har förstått precis alla de besked civilministern har givit. Jag har dragit samma slutsats som Göteborgsposten gjorde den 23 juni när man skrev att regeringens besked i ärendet innebär att en person i praktiken saknar möjligheter att bemöta eventuella felaktiga påståenden eller missförstånd i hemliga register. Det är precis så det är.

Om jag eller någon annan är registrerad för att bli skyddad, varför får jag då inte besked för min egen skull? Varför skall denna välvilliga övervakning av mig och andra ske utan att vi blir informerade? Däremot skall mina partipolitiska motståndare ha tillgång till den informationen, som kan vara sann eller falsk. Det kan vara lösa rykten och skvaller blandade med faktiska uppgifter. Vissa av mina partipolitiska motståndare har då tillgång till dessa uppgifter under skepnad av att vara säpoutredare eller medlem av en säpokommitté. Men själv får jag inte se vad det är som så välvilligt görs för mig. Det gäller inte bara mig, utan det gäller alla dessa personer som skulle kunna vara utsatta för detsamma.

Jag begriper mycket väl vad det är för ekvation civilministern vill ställa upp, men jag accepterar icke slutsatsen och resultatet av ekvationen.

Sedan har vi frågan om motsättningen mellan vad civilministern säger och vad säpochefen säger. Här kommer alltså civilministern med kategoriska be-

sked om att det aldrig har och att det inte kommer att bli fråga om någon särskild uppmärksamhet från säpos sida när det gäller en mängd organisationer! Men då påpekar jag att säpochefen har sagt något helt annat. Då kommer dessa formuleringar – de som Sven Lindkvist i Dagens Nyheter kallade för snorhala. Man försöker att få absolut motstridiga yttranden att gå ihop. Men de går ju inte ihop! Det går inte ihop när civilministern försöker säga att det av helt andra skäl kan gälla vissa personer i rörelsen. Men så var inte civilministerns kategoriska besked. Beskedet var att dessa organisationer över huvud taget inte ägnas denna uppmärksamhet. Men säpochefen säger motsatsen.

Enligt Dagens Nyheter den 23 augusti sade en anonym säpokälla att läget en dag kan skärpas, så att de uppgifter kanske behövs som säpo har samlat på sig om miljöfolket.

Jag har också kontakter med miljörörelsen och fredsrörelsen. Om civilministern har tolkat det som att de är nöjda med sakernas tillstånd har han tolkat det hela fel.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1989/90:11 och 23 till konstitutionsutskottet

1989/90:24 till skatteutskottet

1989/90:28 till socialutskottet

1989/90:32 och 33 till skatteutskottet

1989/90:37 till bostadsutskottet

1989/90:40 till skatteutskottet

1989/90:42 till lagutskottet

19 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1989/90:13 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag

1989/90:25 Förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90

1989/90:34 Ändringar i försäkringsrörelselagen, m.m.

1989/90:35 Överenskommelse mellan de nordiska länderna om folkbokföring

1989/90:36 Ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, m.m. (EG-delegation)

1989/90:41 Kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer

1989/90:43 Kapitalkravet i banker och andra kreditinstitut

Redogörelserna

1989/90:3 Fullmäktiges i riksgäldskontoret förvaltningsberättelse för budgetåret 1988/89

1989/90:5 Riksdagens förvaltningskontors berättelse för verksamhetsåret 1988/89

1989/90:12 Från svenska delegationen vid Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling

Motionerna

med anledning av prop. 1989/90:12 om ändring i lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar

1989/90:K1 av Birgitta Hambræus (c)

1989/90:K2 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1989/90:15 om fortsatt kreditpolitisk lagstiftning

1989/90:Fi3 av Lars Tobisson m.fl. (m)

1989/90:Fi4 av Allan Ekström (m)

1989/90:Fi5 av Gunnar Björk m.fl. (c)

1989/90:Fi6 av Anne Wibble m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1989/90:9 om arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem. m.m.

1989/90:Fö1 av Stina Gustavsson m.fl. (c)

1989/90:Fö2 av förste vice talman Ingegerd Troedsson m.fl. (m,fp,c)

1989/90:Fö3 av Ingrid Andersson m.fl. (s)

1989/90:Fö4 av Håkan Strömberg m.fl. (s)

1989/90:Fö5 av Kjell Nilsson m.fl. (s)

1989/90:Fö6 av Helge Hagberg (s)

1989/90:Fö7 av Jan Hyttring och Kjell Ericsson (båda c)

1989/90:Fö8 av Gudrun Norberg och Lars Ernestam (båda fp)

1989/90:Fö9 av Ylva Annerstedt (fp)

1989/90:Fö10 av Carl Bildt m.fl. (m)

1989/90:Fö11 av Bengt Harding Olson (fp)

1989/90:Fö12 av Charlotte Branting och Ingrid Hasselström Nyvall (båda fp)

1989/90:Fö13 av Isa Halvarsson (fp)

1989/90:Fö14 av Sigge Godin (fp)

1989/90:Fö15 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

1989/90:Fö16 av Lennart Nilsson m.fl. (s,m,fp,c,vpk,mp)

1989/90:Fö17 av Inger Schörling m.fl. (mp)

1989/90:Fö18 av Eva Björne och Martin Olsson (m,c)

1989/90:Fö19 av Anders Svärd och Karl-Erik Persson (c,vpk)

1989/90:Fö20 av Wiggo Komstedt och Bo Lundgren (båda m)

1989/90:Fö21 av Margareta Hemmingsson (s)

1989/90:Fö22 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (båda m)

1989/90:Fö23 av Gunhild Bolander m.fl. (c)

1989/90:Fö24 av Ingbritt Irhammar (c)

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

1989/90:Fö25 av Anders G Högmark m.fl. (m)
1989/90:Fö26 av Torgny Larsson (s)
1989/90:Fö27 av Lars Werner m.fl. (vpk)

Skatteutskottets betänkanden
1989/90:SkU4 Företagsbeskattning
1989/90:SkU7 Jordbruksbeskattning
1989/90:SkU8 Miljöavgifter m.m.

Justitieutskottets betänkande
1989/90:JuU1 Rättegångsgudstjänst

Försvarsutskottets betänkanden
1989/90:FöU1 Vaxholms fästning
1989/90:FöU2 Katastrofpsykiatrisk beredskap

Jordbruksutskottets betänkande
1989/90:JoU3 Kemikaliekontroll m.m.

Näringsutskottets betänkande
1989/90:NU1 Kollektiv sakförsäkring

20 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställts

den 26 oktober

1989/90:39 av *Carl Frick* (mp) till utrikesministern om en aktiv svensk nedrustningspolitik:

Under det senaste året, för att inte säga den senaste tiden, har förändringarna i vår omedelbara omvärld varit mycket stora. Vi ser hur glasnost och perestrojka sprider sig snabbt i snart sagt alla östeuropeiska stater. De få som nu återstår kommer säkert snart i gång som en följd av det massiva folkliga trycket.

Samtidigt pågår i Wien förhandlingar om neddragningar av de konventionella styrkorna i Centraleuropa. Dessa förhandlingar ser ut att bli utomordentligt framgångsrika. Speciellt intressant är det att förhandlingar som är komplicerade kan bedrivas med sådan snabbhet. Det tyder på ett genuint intresse från de båda blockens sidor. Pershing 2-raketerna håller på att demonteras.

En av orsakerna till att arbetet går snabbt anses vara att man nu kommit till insikt om att hög och ökande rustningsnivå är förödande för ländernas ekonomier. De länder som förlorade det senaste stora kriget har nu fått en stor ekonomisk makt och ett av skälen kan vara att de inte har förbrukat så mycket kapital och mental förmåga på förstörelsevapen som de gamla krigsvinnande staterna.

Till detta kommer den ökande insikten om de gemensamma problemen med den accelererande miljöförstörelsen i alla industriländer och att det kommer att fordras mycket stora mänskliga och ekonomiska insatser för att komma till rätta med den.

Sverige står nu inför situationen att inom kort fatta avgörande försvarspolitiska beslut som kommer att låsa vårt handlande för en lång tid framöver. Det är då av största vikt att våra beslut står i samklang med de strömningar som nu råder. Det är framfört allt viktigt att vi genom en aktiv nedrustningspolitik bidrar till att utvecklingen mot allmän nedrustning påskyndas. Att Sverige ensamt skulle vara mäktigt att göra detta är osannolikt och kanske omöjligt. Bättre vore att vi förband oss att successivt minska våra rustningar i utbyte mot specificerade neddragningar i rustningarna från samtliga av våra grannländer: Norge, Danmark, Västtyskland (NATO) och Finland samt Sovjetunionen, Polen och Östtyskland (WP). I ett sådant arbete bör det ingå att göra Norden till en kärnvapenfri zon, antingen direkt eller i en förlängning som inte ligger långt borta i tiden. I ett sådant arbete måste rimligen också ingå att vi inte tar emot kärnvapenbestyckade fartyg och att de som inte är villiga att tala om fakta inte är välkomna att sända fartyg.

Jag anser att ett samlat nedrustningsarbete i vårt närområde skulle innebära ett aktivt stöd för de förändringar som vi ser hos våra grannar i öster och en möjlighet att kunna frigöra mentala krafter och ekonomiska resurser för att komma till rätta med miljöproblemen i hela vårt närområde. Rent kortsiktigt egoistiskt skulle ett sådant arbete skapa fantastiska möjligheter för svenskt tekniskt kunnande att finna marknader i våra grannländer.

Jag vill fråga utrikesministern om han skulle kunna sammankalla en konferens med de ovan nämnda staterna och militärpakterna för att på allvar försöka förhandla fram en bindande överenskommelse om nedrustning i vårt närområde som en förberedelse till att vi i Sverige också skulle kunna delta i det faktiska nedrustningsarbetet.

21 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 25 oktober

1989/90:152 av Åke Gustavsson (s) till utbildningsministern om viss upphandling av talboks- och punktskriftsbiblioteket:

Talboks- och punktskriftsbiblioteket har vid sin senaste upphandling av tal- och punktskriftsböcker lagt ut beställningen på andra företag än den tidigare leverantören, SRF Tal & Punkt AB. Detta har skett utan beaktande av att:

- det är diskutabelt vem som verkligen lämnat den bästa offerten,
- staten genom lokaliseringsstöd gjort stora investeringar för att möjliggöra denna produktion i Kiruna,

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

- 18 kvinnor i Kiruna och 10–12 personer i Enschede, varav cirka hälften är synskadade, blir utan arbete,
- synskadades eget inflytande över en verksamhet som i hög grad berör dem minskas radikalt,
- en under åtskilliga år uppbyggd kompetens blir oanvändbar.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket hänvisar till att man följer upphandlingsförfordningen genom detta förfarande. Detta är en uppfattning som i hög grad är diskutabel, då det vid beslut i upphandlingsärenden i vissa fall kan finnas skäl att lägga bl.a. sysselsättningspolitiska bedömningar som grund för beslut. Så har uppenbarligen inte skett.

Eftersom rimlig hänsyn inte synes ha tagits till sysselsättningspolitiska skäl, gjorda statliga investeringar, möjligheten att bereda handikappade sysselsättning och de synskadades rätt till inflytande över produktionen när beslut fattats om denna upphandling, vill jag fråga utbildningsministern om han avser att vidta några åtgärder.

den 26 oktober

1989/90:153 av *Stina Eliasson* (c) till justitieministern om gatuvåldet:

Nu vill vi inte vara med om en sådan här helg till!

Den senaste tiden har flera meningslösa våldshändelser inträffat. Några exempel kan nämnas. En 16-årig pojke har brutalt mördats genom att få halsskuren. En kvinna våldtogs mitt i centrala Stockholm. En gravid kvinna har fått mottaga sparkar i magen. Ungdomsgång har härjat med knivar och andra vapen runt om i stan, och flera misshandelsfall har rapporterats.

Det oprovocerade våldet, främst gatuvåldet, börjar få orimliga proportioner. Allt fler människor känner att nu måste något hända som gör slut på det. Rädslan får aldrig leda till att vi accepterar våldet och låter det ta överhand.

Med anledning av den senaste tidens alltmer upprörande våld vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Vilka snabba och konkreta förslag på åtgärder för att komma till rätta med våldet ämnar regeringen komma med?

1989/90:154 av *Margitta Edgren* (fp) till socialministern om ökade vårdresurser för unga kvinnor som lider av anorexia eller bulimia:

Anorexia/självsvalt och bulimia/hetsätning är två sjukdomar som ökar starkt i hela västvärlden. Båda drabbar i första hand yngre kvinnor. Man räknar utifrån internationella undersökningar med att 3–5 % av alla unga kvinnor i Sverige lider av en eller båda sjukdomarna. Dessa siffror innebär att det kan röra sig om totalt 45 000. De siffror som finns från Sverige är ur Sten Theanders undersökning. Efter 16 års uppföljning visar han på att dödligheten var 12,8 % och nu, efter minst 30 år, är dödligheten 18 %.

För närvarande bedrivs vård av dessa sjukdomar i Uppsala – 4 slutenvårdplatser. Lund har 19 platser för slutenvård och 6 för dagvård. Öppenvård finns vid många psykiatriska mottagningar, men köerna är långa. Det finns

ett stort och växande behov av anorexia-/bulimiavård i landet. Jag menar att problemet är allvarligt och inte tillräckligt uppmärksammat i vårdebatten och vill därför fråga socialministern, om han delar min oro över vad som händer så många av landets unga människor, till 80 % kvinnor, och vad han i så fall gör eller ämnar göra.

Vilka åtgärder är socialministern beredd att vidta med anledning av att vårdresurserna för unga kvinnor med anorexia/bulimia är helt otillräckliga?

1989/90:155 av *Nic Grönvall* (m) till industriministern om utländska förvärv av svenska företag:

Generaldirektör Sten Niklasson har lagt fram utredningen SOU 1989:37 "Utländska förvärv av svenska företag" vari det anförts: "Om det anses angeläget att genom åtaganden skydda väsentliga allmänna intressen från negativa konsekvenser av utländska förvärv, bör --- översynen inriktas på metoder att individualisera och precisera åtagandena såvitt gäller omfattning och giltighetstid. --- Flera skäl talar för att åtaganden bör komma i fråga endast i fall, där svenska allmänna intressen uppenbart påverkas av förvärvet, och där de negativa konsekvenserna för sådana intressen är klart identifierbara." Vidare angavs att tidsgränser bör övervägas för tillståndsmyndighetens behandling.

Avser industriministern att framlägga lagförslag i överensstämmelse med utredningens förslag?

1989/90:156 av *Wiggo Komstedt* (m) till justitieministern om tillhandahållandet av personliga tillhörigheter vid frigivning från fängelse:

En person grips och döms till fängelse för grov misshandel. Vid gripandet bär han en stor slaktarkniv. Vid frigivandet får han tillbaka sina personliga tillhörigheter, där ingår även slaktarkniven som använts vid misshandeln.

Samma sak gäller inbrottstjuvar som får tillbaka kofötter och dyrkar som de vid gripandet bar på sig.

Våldsmän och tjuvar skickas således – enligt nu gällande lagstiftning – rakt ut i samhället fullt utrustade för nya brott.

Anser statsrådet denna lagstiftning vara tillfredsställande? Om inte, vad avser statsrådet vidta för åtgärder?

1989/90:157 av *Gunnar Hökmark* (m) till industriministern om klassificeringen av vissa företag som nationella säkerhetsintressen:

De socialdemokratiska ledamöterna i riksdagens näringsutskott har krävt att de tio till femton största svenska företagen skall klassas som nationella säkerhetsintressen i den svenska förvärvslagstiftningen.

Är industriministern beredd att inför riksdagen redogöra för regeringens syn på vad som är avgörande för om svenska företag skall betraktas som nationella säkerhetsintressen?

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

1989/90:158 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till utrikesministern om tillämpningen av bestämmelserna om visumtvång i vissa fall:

Regeringen har beslutat att fr.o.m. den 1 oktober 1989 kräva visum för inresa till Sverige av bulgariska medborgare. Trots detta har ett stort antal bulgarer kommit hit via Östtyskland, som tydligen medvetet struntar i vad som gäller.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta med anledning av att Östtyskland låter bulgarer resa till Sverige via Östtyskland, trots att visumtvång till Sverige gäller för bulgariska medborgare?

1989/90:159 av *Göran Åstrand* (m) till statsrådet Maj-Lis Lööv om möjligheten för sovjetiska medborgare att besöka släktingar i Sverige:

De senaste åren har fler sovjetiska medborgare erhållit möjlighet att besöka svenska släktingar och vänner. Inte minst mot bakgrund av den rörelse i riktning mot frigörelse som pågår i den baltiska delen av Sovjet är denna möjlighet till besök i demokratierna i Västeuropa av mycket stort värde. Det synes nu vara uppenbart att invandrarverket inte längre ger sådant besöksvisum.

Är detta riktigt? Vad är skälen till och motiven för en sådan åtgärd?

1989/90:160 av *Rune Backlund* (c) till socialministern om åtgärder mot missbruk av sjukförsäkringen:

En undersökning som nyligen genomfördes av försäkringskassan i Sundsvall visade att hela 10 % av dem som var sjukskrivna i själva verket jobbade. Om denna siffra kan anses gälla hela landet innebär det att det årligen betalas ut mycket stora summor inom sjukförsäkringen på felaktiga grunder.

Vilka åtgärder tänker socialministern vidta för att förhindra att sjukförsäkringen missbrukas på detta sätt?

den 27 oktober

1989/90:161 av *Nic Grönvall* (m) till statsrådet Anita Gradin om underrättelsen till GATT om svenska jordbrukssubventioner:

Den svenska regeringen skall under oktober månad notifiera GATT om de subventioner som skall utgå till det svenska jordbruket under 1990. Mot bakgrund av det nyligen offentliggjorda förslaget från den livsmedelspolitiska arbetsgruppen och de särmeningar som redovisats från vissa riksdagspartiers representanter vill jag därför fråga statsrådet vad regeringen avser att notifiera GATT.

1989/90:162 av *Elisabeth Persson* (vpk) till finansministern om skyldigheten att betala avgift till arbetsmiljöfond:

Fr.o.m. den 1 september skall alla arbetsgivare, även ideella föreningar, betala avgift till en arbetsmiljöfond.

Eftersom många ideella föreningar, exempelvis handikapporganisationer, baserar sin verksamhet på anslag, så innebär miljöfondsavgiften en belastning på den ideella föreningens ofta knappa ekonomi. Risken finns att den ekonomiska belastningen kan leda till personalnedskärningar. Detta var väl knappast meningen med miljöfondsavgiften?

Har finansministern för avsikt att föreslå en ändring när det gäller ideella organisationer vad beträffar miljöavgiften?

1989/90:163 av *Mats Lindberg* (s) till kommunikationsministern om reglerna för användning av dubbdäck:

Kommunikationsminister Georg Andersson har i ett uttalande i A-pressen deklarerat att han inte vill föreslå ändringar i lagstiftning när det gäller att använda dubbar i däckena före den 1 november.

Skillnaderna i klimatet i norra och södra Sverige är avsevärda. Därför bör dubbdäck kunna användas i norra Sverige under en längre tid av året än i landets övriga delar.

Det är helt oacceptabelt att en bestämmelse kan tolkas så att bilägarna skall byta däck varje dag under flera veckor.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga kommunikationsministern om han är beredd att vidta åtgärder som gör att reglerna blir mer anpassade till de verkliga förhållandena.

22 § Kammarkens ätskildes kl. 14.16.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Prot. 1989/90:18
27 oktober 1989

Svar på interpellationer och frågor

Innehållsförteckning

Fredagen den 27 oktober

1 §	Ledigheter	1
2 §	Justering av protokoll	1
3 §	Utökning av antalet suppleanter i näringsutskottet	1
4 §	Val av ytterligare suppleant i näringsutskottet	2
5 §	Svar på interpellation 1989/90:9 om Europapolitiken	2
	Statsminister Ingvar Carlsson	
	Margaretha af Ugglas (m)	
	Per Gahrton (mp)	
	Gudrun Schyman (vpk)	
	Per-Ola Eriksson (c)	
6 §	Svar på interpellation 1989/90:12 om skolpolitiken	17
	Statsrådet Göran Persson	
	Lars Leijonborg (fp)	
	Ylva Johansson (vpk)	
7 §	Svar på interpellation 1989/90:11 samt frågorna 1989/90:5 och 38 om ändrade regler för arbetsrättsliga skadestånd	27
	Arbetsmarknadsminister Ingela Thalén	
	Knut Wachtmeister (m)	
	Gullan Lindblad (m)	
	Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)	
8 §	Meddelande om svar på interpellationerna 1989/90:25 och 38 . .	35
	Utrikesminister Sten Andersson	
9 §	Svar på interpellation 1989/90:13 om den politiska situationen i Kambodja	36
	Utrikesminister Sten Andersson	
	Hans Göran Franck (s)	
10 §	Svar på interpellation 1989/90:17 och fråga 1989/90:65 om den politiska utvecklingen i Chile	41
	Utrikesminister Sten Andersson	
	Hans Göran Franck (s)	
	Rolf L Nilson (vpk)	
11 §	Svar på interpellation 1989/90:6 om lägre bostadsbyggnadskost- nader	45
	Bostadsminister Ulf Lönqvist	
	Oskar Lindkvist (s)	
	Agne Hansson (c)	
12 §	Svar på interpellation 1989/90:4 om sträckningen av väg E 4 vid Haga Norra i Stockholm	53
	Kommunikationsminister Georg Andersson	
	Karin Thomé (mp)	
	Pär Granstedt (c)	

13 §	Meddelande om svar på interpellationerna 1989/90:20, 23 och 29 Socialminister Sven Hultström	56	Prot. 1989/90:18 27 oktober 1989
14 §	Svar på interpellation 1989/90:7 om sjukvården Socialminister Sven Hultström Gullan Lindblad (m)	56	
15 §	Svar på interpellation 1989/90:8 om kostnadsökningen inom sjuk- och arbetsskadeförsäkringen Socialminister Sven Hultström Gullan Lindblad (m)	64	
16 §	Svar på interpellation 1989/90:16 om genetisk integritet Socialminister Sven Hultström Ulla Tillander (c) Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)	69	
17 §	Svar på interpellation 1989/90:3 om förekomsten av åsiktsregist- rering riktad mot freds- och miljörelsen Civilminister Bengt K Å Johansson Per Gahrton (mp)	74	
18 §	Hänvisning av ärenden till utskott	78	
19 §	Bordläggning	78	
20 §	Meddelande om interpellation 1989/90:39 av Carl Frick (mp) om en aktiv svensk nedrustnings- politik	80	
21 §	Meddelande om frågor 1989/90:152 av Åke Gustavsson (s) om viss upphandling av tal- boks- och punktskriftsbiblioteket. 1989/90:153 av Stina Eliasson (c) om gatuvåldet 1989/90:154 av Margitta Edgren (fp) om ökade vårdresurser för unga kvinnor som lider av anorexia eller bulimia. 1989/90:155 av Nic Grönvall (m) om utländska förvärv av svenska företag 1989/90:156 av Wiggo Komstedt (m) om tillhandahållandet av personliga tillhörigheter vid frigivning från fängelse. 1989/90:157 av Gunnar Hökmark (m) om klassificeringen av vissa företag som nationella säkerhetsintressen 1989/90:158 av Sten Andersson i Malmö (m) om tillämpningen av bestämmelserna om visumtvång i vissa fall 1989/90:159 av Göran Åstrand (m) om möjligheten för sovje- tiska medborgare att besöka släktingar i Sverige 1989/90:160 av Rune Backlund (c) om åtgärder mot missbruk av sjukförsäkringen 1989/90:161 av Nic Grönvall (m) om underrättelsen till GATT om svenska jordbrukssubventioner 1989/90:162 av Elisabeth Persson (vpk) om skyldigheten att be- tala avgift till arbetsmiljöfonden 1989/90:163 av Mats Lindberg (s) om reglerna för användning av dubbdäck	81 82 82 83 83 84 84 84 84 85 85	

